

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

◆ ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ ΠΕΡΙ ΥΠΟΒΟΗΘΟΥΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (Καθηγ. Γ. Θ. Δασκαρόλη)	201
◆ ΟΥΡΑΝΟΣΜΙΛΕΥΤΗ ΒΡΟΝΤΗ (Ποίημα Φιλίμ. Καπάσογλου)	208
◆ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗ (Β.Κ. Σταθάκη)	209
◆ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (Γεωργ. Άχ. Παπαδημητρίου)	215
◆ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ (Ποίημα Νικ. Θ. Άρδανίτη)	218
◆ ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ (Νικ. Τσιρώνη)	219
◆ Η ΧΑΡΥ ΠΟΤΕΡ ΜΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ (Παύλου Μπιλάλη)	222
◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΤΟ ΜΕΙΖΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΑΣΣΟΝ (Πανορμίτη)	224
◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη)	225
◆ ΣΠΥΡΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (Ήρ. Παπαδασιλίου)	228
◆ ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ (Ποίημα Στ. Μπολέτη)	229
◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Ένημερώσεως τής Χ.Ε.Ε.)	230
◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α.Γ.)	233
◆ ΤΟ ΙΣΛΑΜ (Δημ. Λιαρομμάτη)	236

ΕΤΟΣ 67ον ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2004 ΑΡΙΘ. 653

€ 0,90

ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΠΑΡΑΜΥΘΙ Ν' ΑΡΧΙΝΗΣΗ

*

ΕΤΣΙ ΛΕΕΙ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

*

ΤΟ ΩΔΕΙΟ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

*

ΤΑ ΔΩΔΕΚΑ ΦΕΓΓΑΡΙΑ

*

ΘΥΣΙΑ ΚΑΙ ΔΟΞΑ

*

ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΑΣΥΝΟΡΟΙ ΚΟΣΜΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

*

ΓΛΥΚΕΙΑ ΜΟΥ ΑΝΟΙΞΗ

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρόυση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 010 - 32 21 283

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 67ον

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2004

Ἀριθ. 653

ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ ΠΕΡΙ ΥΠΟΒΟΗΘΟΥΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ*

Διὰ τοῦ νέου Ν. 3089/2002 ἐδόθη ἡ ἐλληνικὴ νομοθετικὴ ἀπάντησις εἰς τὰ τιθέμενα προβλήματα ἐκ τῆς καλουμένης τεχνητῆς γονιμοποιήσεως. Διότι, ὅπως ὀρθῶς παρετηρήθη, εἰς τὸ θέμα τῆς ὑποβοηθουμένης ἀναπαραγωγῆς δημιουργοῦνται δισεπίλυτα διλήμματα ὡς πρὸς τὰ συγκρουόμενα συμφέροντα καὶ ἰδίως τοῦ τέκνου, ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ρυθμίσεως, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ρυθμίσεως⁽¹⁾. Τὰ διλήμματα ὠδήγουν εἰς μιὰν ἀληθινὴν ἀστάθειαν εἰς τὸ σύστημα τῆς δημιουργίας τῆς σχέσεως γονέως πρὸς τέκνον, ἐνῶ ἡ κοινωνικὴ πραγματικότης συνέχιζε τὴν πορείαν τῆς με παρατηρουμένην αὔξησιν καὶ εἰς τὸν ἐλληνικὸν χῶρον τῶν περιπτώσεων ἰατρικῶς ὑποβοηθουμένων ἀναπαραγωγῶν. Ἔτσι, ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ νομοθετικὴ ἐπέμβασις. Ὑπάρχει βεβαίως ἡ ἀποψις, κατὰ τὴν ὁποίαν προκειμένου νὰ δοθοῦν λύσεις ἐσφαλμένοι ἢ μὴ ἐπιτυχεῖς θὰ ἦτο προτιμότερον ὁ νομοθέτης νὰ ἀναμένῃ ἀκόμη. Παρατηρεῖ ὅμως ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ νόμου ὅτι μιὰ πλήρης νομοθετικὴ ἀπαγόρευσις, ἡ ὁποία βεβαίως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ ἐπιβληθῇ ἀπολύτως εἰς τὴν πρᾶξιν, δὲν θὰ ἦτο

τὸ καλύτερον μέτρον, ἐφόσον εἰς τελικὴν ἀνάλυσιν, θὰ εἶχεν ὡς θῦμα τὸ πλεόν ἀνυπεράσπιστον ἐκ τῶν ἐμπλεκομένων μερῶν, δηλαδὴ τὸ τέκνον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐγεννᾶτο ἐκ μιᾶς ἀπαγορευμένης καὶ κατὰ συνέπειαν μὴ ρυθμιζομένης ὡς πρὸς τὰς συνεπείας τῆς μεθόδου. Τὸ τέκνον αὐτὸ θὰ ἦτο ὑποβαθμισμένον ἐξ ἀπόψεως νομικῆς καταστάσεως. Αἱ παρατηρήσεις ὅμως αὐταὶ δὲν φαίνονται ἱκαναὶ νὰ περιορίσουν τὰς ἀνησυχίας, τὰς ὁποίας προκαλεῖ βεβαίως καὶ ἡ ρυθμιστέα πραγματικότης, ἀλλὰ καὶ αἱ νομοθετικαὶ ρυθμίσεις. Αἱ σκέψεις, αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦν, ἔχουν ὡς ἀφετηρίαν ἀξίας, ὁ σεβασμὸς τῶν ὁποίων συνιστᾷ κατάκτησιν τοῦ νομικοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ὅσον περισσότερον προσεγγίζομεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς τεχνολογίας εἰς τὸν χῶρον τῆς γεννήσεως τοῦ ἀνθρώπου, τόσο περισσότερον αὐξάνει ἡ ἀνησυχία, μήπως, προκειμένου νὰ ἰκανοποιηθοῦν ἐπιθυμίαι, ὡς πρὸς τὴν πηγὴν τῶν ἀδιάβλητοι, συχνότατα ὅμως κατὰ βάθος ἀτομοκεντρικαὶ εἰς τὴν κατεύθυνσίν των, αἱ κατακτήσεις αὐταὶ βραδέως ἴσως, ἀλλὰ πάντως ἀσφαλῶς, ἀπωλεσθοῦν καὶ αὐταὶ εἰς τὴν δραματικὴν πορείαν τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

1. Ἐξ ὧν εἶναι μέχρι τώρα ἄγνωστά, συνάγεται, ὅτι διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ τεχνητὴ γονιμοποίησις, ἢ ἄλλως ὑποβοηθουμένη

*Τὸ παρὸν ἄρθρο συνίσταται ἀπὸ τμήματα ἄρθρων στὸ περιοδικὸν *Χρονικὰ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου*.

ἀναπαραγωγή, δὲν ἀρκεῖ ἓν μόνον γονιμοποιημένον ὠάριον, ἀλλὰ χρειάζονται περισσότερα τοῦ ἑνός, καὶ ἐνὶ τῷ ἓν ἢ περισσότερα ἐξ αὐτῶν θὰ ἀκολουθήσουν τὴν βιολογικὴν πορείαν τῶν τῆς ἐμφυτεύσεως εἰς τὴν μήτραν κ.λ.π., τὰ ὑπόλοιπα θὰ πλεονάζουν. Αὐτὴ δὲ ἡ ὑπάρξις τῶν πλεονάζόντων, γονιμοποιημένων πάντως, ὠαρίων, ἀποτελεῖ, πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστον, ἀναπόφευκτον ἐπακόλουθον τῆς διαδικασίας τῆς τεχνητῆς γονιμοποιήσεως. Καὶ περὶ αὐτῶν ὡς «πλεονάζον γεννητικὸν ὕλικόν», κατὰ τὸ συμφώνως πρὸς τὸν νέον νόμον ἄρθρ. 1459 ΑΚ, ἐὰν πρόκειται περὶ κρυοσυντηρημένων ὠαρίων προβλέπεται ἡ δυνατότης διαθέσεως διὰ τεχνητὴν γονιμοποίησιν ἄλλων προσώπων, ἢ χρησιμοποίησιν δι' ἐρευνητικούς ἢ θεραπευτικούς σκοποὺς, ἢ ἡ καταστροφή των, ἐὰν δὲ πρόκειται περὶ μὴ κρυοσυντηρημένων γονιμοποιημένων ὠαρίων, προβλέπεται ἡ καταστροφή των μετὰ τὴν συμπλήρωσιν δεκατεσσάρων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς γονιμοποιήσεως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἡ νομοθετικὴ ρύθμις καθόλου δὲν ἀποκλείει τὴν καταστροφὴν γονιμοποιημένων ὠαρίων.

2. Ὅσον καὶ ἐὰν θέλη κανεὶς νὰ ἀποφύγῃ κατὰ τὴν στοιχειοθέτησιν τῆς νομικῆς ρυθμίσεως τῆς ἱατρικῶς ὑποδοθηομένης ἀνθρωπίνης ἀναπαραγωγῆς ἐπιρροὰς πέραν τῶν αὐστηρῶς νομικῶν, τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν. Ἐκτὸς τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν εἶχον καὶ ἔχουν ἐν προκειμένῳ κυρίως τὰ συμπεράσματα τῆς ἱατρικῆς καὶ συναφῶν ἐπιστημῶν, τὸ φαινόμενον ἀνήκει εἰς τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἠθικὸς προβληματισμὸς προηγήθη τοῦ νομικοῦ. Εἰς τὴν λήψιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ νομοθέτου, ἀλλὰ περαιτέρω καὶ τοῦ ἐρμηνευτοῦ τῶν νομικῶν διατάξεων, συναντᾶται λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ θέματος ἡ ἐπιρροὴ τοῦ ἠθικοῦ δέοντος. Τὸ θετικὸν ἄλλωστε δίκαιον δὲν εἶναι ξένον πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀξίας⁽²⁾.

Τὸ δικαίωμα τοῦ προσώπου νὰ ἀποκτήσῃ τέκνα στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δικαιώματος τῆς

ἐλευθέρως ἀναπτύξεως, τὸ ὁποῖον προστατεύεται διὰ τοῦ ἄρθρου 5 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος⁽³⁾. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 5 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος, ἡ ἐλευθέρως ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητος, συνελπῶς κατὰ τὰ ἀνωτέρω, καὶ τὸ δικαίωμα ἀποκτήσεως τέκνων διὰ τεχνητῆς ἢ ἄλλως διὰ ἱατρικῶς ὑποδοθηομένης ἀναπαραγωγῆς, ἀσκούμενον δὲν θὰ πρέπει νὰ προσβάλλῃ τὰ χρηστὰ ἥθη. Τὰ θέματα τῆς ὑποδοθηομένης ἀναπαραγωγῆς δημιουργοῦν δισεπίλυτα προβλήματα, καὶ διότι προκαλοῦν σοβαρὰ ἠθικὰ ἐρωτήματα.

3. Εἰς τὸ ἐρώτημα, πόθεν ἡ κοινωνικὴ συνείδησις ἀντλεῖ τὰ μέτρα προσδιορισμοῦ τοῦ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἀγαθοῦ, ἐδόθη ἡ ἀπάντησις, ὅτι ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς ἱστορικῆς διαδρομῆς, μετὰ πιθανότητος, ἡ ὁποία ἐγγίζει τὰ ὅρια τῆς βεβαιότητος, δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι ἡ κοινωνικὴ συνείδησις ἀντλεῖ τὰ ἰδικὰ της κυρίαρχα ἀξιολογικὰ μέτρα ἐκ τοῦ ἐκάστοτε καὶ ἐκασταχοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος σφραγίζει τὴν ζωὴν μιᾶς κοινωνίας⁽⁴⁾. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰς ἠθικὰς ἀξίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖται, μὲ ὅλον τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀτομικῶν πεποιθήσεων, ἐλευθερίαν, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ ἀπορρέει ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἠθικὰς ἀξίας, λαμβανομένης ὑπ' ὅψιν καὶ τῆς θρησκευτικῆς, σχεδὸν πλήρους, ὁμοιογενείας αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ὅτι ἡ ἠθικὴ του εἶναι ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν. Διὰ τὴν ἀκρίβειαν, ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας⁽⁵⁾, βασικοῦ παράγοντος διαμορφώσεως τοῦ ἠθικοῦ ἱστοῦ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ὁ ἑλληνικὸς λαός, παρ' ὅλην τὴν ἐπίδρασιν ποὺ ἔχουν ἀσκήσει καὶ ἀσκοῦν, κατὰ διαφόρους τρόπους, γεγονότα, συνήθειαι, θέσεις ἢ φιλοσοφικαὶ θεωρήσεις, εἰς μέγαλον βαθμὸν διατηρεῖ εἰς τὴν συνείδησίν του, ὅχι μόνον τὴν θεωρητικὴν, ἢ ἀπλῶς ἰδεολογικὴν, ἀλλὰ βιωματικῶς, ἐκδηλουμένην ἐπιρροὴν τῆς διδασκαλίας τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὅπως ἄλλωστε τοῦτο ἐφάνη ἀπὸ τὴν λαϊκὴν ἀνταπόκρισιν εἰς τὸ διαζευκτικὸν σύστημα τελέσεως τοῦ

γάμου, δηλαδή την δυνατότητα επιλογής πολιτικού ή θρησκευτικού γάμου, με έντυπωσιακήν μάλιστα προτίμησιν τοῦ θρησκευτικού γάμου. Καί αὐτή ἡ ἐπὶ αἰῶνας σχέσις πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν διακρίνει τὴν θέσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἔστω καὶ ἐὰν ὄχι πάντοτε συνειδητῶς, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως παρατηρεῖται, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν, ὁ ἄνθρωπος δὲν νοεῖται ἀπλῶς ὡς ἄτομον, με δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις, ἀλλὰ κυρίως ὡς πρόσωπον, δηλαδή πάντοτε εἰς σχέσιν κοινωνίας⁽⁶⁾.

Ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς πλευρᾶς, ἐξ ὅσων γνωρίζομεν, δὲν ὑπάρχει ἐπίσημος αὐθεντική τοποθέτησις ὁλοκλήρου τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν Βιοηθικῆς ὅμως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου διὰ τὴν ἱατρικὴν ὑποδοθήσιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀναπαραγωγὴν ἔχουν ἐκφρασθεῖ ὠρισμένα σχόλια καὶ ἔχουν διατυπωθεῖ ὠρισμένα προτάσεις. Σημειώνομεν δὲ ἐκεῖ τὴν παρατήρησιν ἀναφορικῶς πρὸς τὸ προτεινόμενον διὰ τοῦ τότε νομοσχεδίου νέον ἄρθρον 1455 ΑΚ, ὅπου ἐκτὸς ἄλλων γίνεται ἀναφορὰ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἔμβρυον εἶναι τέλειος ἄνθρωπος κατὰ τὴν ταυτότητα, ἂν καὶ διαρκῶς τελειούμενος, κατὰ τὴν φαινοτυπικὴν ἔκφρασιν καὶ ὀργάνωσιν. Ἐνδιαφέρουσαι ὅμως εἶναι καὶ αἱ παρατηρήσεις τοῦ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς, αἱ ὁποῖαι παρατίθενται συνοπτικῶς ἐν συνεχείᾳ. Συμφώνως πρὸς αὐτάς τὰς παρατηρήσεις, ἡ σύλληψις, δηλαδή ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχοσωματικῆς συμφύτις, εἶναι ἡ κρισιμότερα στιγμή τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου⁽⁷⁾. Εἰς πᾶσαν σύλληψιν συμβαίνει γέννησις ἐνὸς ἀνεπανάληπτου προσώπου⁽⁸⁾. Τὸ ἔμβρυον ἀνήκει εἰς τὴν πλέον ἀδύναμον καὶ ἀπροστάτευτον μερίδα ἀνθρώπων, εἶναι ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος ἀγωνίζεται νὰ ἐπιβίωσῃ εἰς τὸν χρόνον καὶ τὴν αἰωνιότητα⁽⁹⁾. Μόλις ἀρχίσει ἡ γονιμοποίησις καὶ σχηματισθῇ τὸ ζυγωτόν, τοῦτο δὲν

εἶναι πλέον ἀνθρώπινον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος⁽¹⁰⁾. Ἡ γενετικὴ προοπτικὴ τοῦ ἔχει ἤδη ὀριστικοποιηθεῖ⁽¹¹⁾. Δὲν πρόκειται νὰ ὑπάρξῃ ἐπαναγονιμοποίησις, οὔτε ἡ διαδικασία τῆς γονιμοποιήσεως εἶναι ἀντιστρεπτή⁽¹²⁾. Τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς καινούργιας ἀνθρωπίνης ζωῆς ἔχουν προσδιορισθεῖ ἀμετακλήτως⁽¹³⁾. Ὁ τοκετὸς δὲν δίδει ταυτότητα, ἀλλὰ καθιστᾷ ὁρατὸν τὸ ἥδη ὑπάρχον. Τὴν ὄντοτητα καὶ τὴν ταυτότητα τὴν δίδει ἡ γονιμοποίησις⁽¹⁴⁾. Ἡ γονιμοποίησις σηματοθεῖ τὴν ἑναρξιν τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς ψυχῆς εἰς τὸ σῶμα⁽¹⁵⁾. Ἐκαστον ἔμβρυον, καὶ τῶν πρώτων ἀκόμῃ ἡμερῶν, ἔχει εἰς τὴν μεγίστην ταπεινώσιν τοῦ τοῦ πληρώματος τῆς ψυχοσωματικῆς ταυτότητος⁽¹⁶⁾. Τὸ ἔμβρυον εἶναι ἀπὸ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως τέλειος ἄνθρωπος κατὰ τὴν φύσιν καὶ διαρκῶς τελειούμενος κατὰ τὴν φαινοτυπικὴν ἔκφρασιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν⁽¹⁷⁾. Τὸ ἔμβρυον εἶναι περισσότερον αὐτὸ τὸ ὅποῖον θὰ γίνῃ, δηλαδή ἔμψυχος ἄνθρωπος, ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὅποῖο φαίνεται πῶς εἶναι⁽¹⁸⁾. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ, ἐὰν δὲν προστατευθῇ αὐτό, τὸ ὅποῖον εἶναι τώρα⁽¹⁹⁾. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος, διὰ τὸν ὅποῖον ἡ παρεμπόδισις τῆς ἐξελίξεώς του δὲν ἀποτελεῖ διακοπὴν μιᾶς ἀπλῆς βιολογικῆς διαδικασίας τῆς κηρύσεως, ἀλλὰ καταστροφὴν μιᾶς ἀνθρωπίνης ζωῆς με αἰωνίαν προοπτικὴν⁽²⁰⁾. Τὸ γονιμοποιημένον ὠάριον εἶναι πλέον ἀνθρωπίνη ζωή, εἶναι ἄνθρωπος⁽²¹⁾. Ἐκαστος δὲ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀνεπανάληπτος καὶ ἡ διαφοροποίησις του ἑναντι τῶν ἄλλων ἀρχεται ἀπὸ τῆς συλλήψεως του, ὅποτε ἀποκτᾷ ἀνθρωπίνην φύσιν ἀνεξαρτήτως τῶν ἀλλαγῶν, τὰς ὁποίας δύναται νὰ ὑποστῇ εἰς τὸ μέλλον⁽²²⁾. Αἱ θέσεις ὅμως αὐταὶ ἔχουν ὡς συνέπειαν ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐμβρύου νὰ πρέπει νὰ εἶναι μόνον ἡ ζωὴ καὶ ποτὲ τὸ πείραμα, τὸ πείραγμα (πλεονάζοντα ἔμβρυα) ἢ ἡ ἀναμονὴ εἰς συνθήκας καταψύξεως⁽²³⁾. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ ἀρνητικὴ θέσις ἑναντι τῆς δημιουργίας «πλεονάζοντων ἐμβρύων». Τονίζεται, ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀποδέχεται αὐ-

τὸν τὸν ὄρον, διότι δὲν δύναται νὰ δεχθῇ ὅτι ὑπάρχουν περισσευούμενοι ἄνθρωποι, ἡ τύχη τῶν ὁποίων μάλιστα καθορίζεται ὑπὸ τρίτων. Ὁ κάθε ἄνθρωπος -συνεπῶς τὸ κάθε ἔμβρυον- ἔχει τὴν μοναδικότητα τοῦ προσώπου καὶ τὴν ιερότητα τῆς ἀνεπαναλήπτου εἰκόνας τοῦ Θεοῦ⁽²⁴⁾.

4. Αἱ προεκτεθεῖσαι ἀντιλήψεις ἀφορροῦν τὴν φύσιν τοῦ γονιμοποιημένου ὠαρίου, ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπὸ νομικῆς πλευρᾶς ὑπάρχουν διαφορετικαὶ ἀπόψεις. Ὑπεστηρίχθη, ὅτι τὸ ὠάριον, τὸ ὁποῖον ἔχει γονιμοποιηθεῖ ἐξωσωματικῶς, εἶναι ἐν δυνάμει ζωντανὸς ὄργανισμός, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τεχνητῆς γονιμοποιήσεως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς κυοφορούμενος ἀπὸ τὴν στιγμὴν τῆς γονιμοποιήσεως εἰς τὸν δοκιμαστικὸν σωλήνα. Συνεπῶς, πρέπει νὰ ἀναγνωρίζονται εἰς αὐτὸ ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ κυοφορουμένου⁽²⁵⁾. Καὶ ἐὰν ἀκόμη, γενικώτερον, τὸ δίκαιον προβλέπη διαφορετικὴν προστασίαν εἰς τὸν κυοφορούμενον ἔναντι ἐκείνης, τὴν ὁποίαν προβλέπει διὰ τὸν γεννηθέντα ἄνθρωπον, πρόκειται περὶ διαφορετικῆς νομικῆς προστασίας τῶν διαφόρων σταδίων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ ὄχι περὶ διακρίσεως μεταξὺ ἀνθρώπου - πράγματος καὶ ἀνθρώπου - προσώπου⁽²⁶⁾. Τὸ γονιμοποιημένον ὠάριον ὡς φορεὺς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι ἀντικείμενον, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ὑποκείμενον προστασίας. Τὸ γονιμοποιημένον ὠάριον, λόγῳ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς του, δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἐξουσίαν διαθέσεως τοῦ φορέως του καὶ ἐπομένως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ θανατωθῇ⁽²⁷⁾. Τὸ ὠάριον, μετὰ τὴν γονιμοποίησιν, ἀποτελεῖ ἔμβρυον, δηλαδὴ πρόσωπον⁽²⁸⁾. Μάλιστα, ἀκριβῶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἶναι νοητὸν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ, μετὰ τὴν γονιμοποίησιν, καὶ πρὸ τῆς ἐμφυτεύσεως, ἀρχίζει διὰ τοὺς γονεῖς ἐν εἶδος γονικῆς μερίμνης⁽²⁹⁾. Συναφῆς εἶναι ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἔμβρυον γενικῶς συνιστᾷ ἀνθρώπινον πρόσωπον ἐν δυνάμει⁽³⁰⁾, ἢ συνιστᾷ ἐν δυνάμει νομικὴν προσωπικότητα, πρὸς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἀνάλογος σεβασμός⁽³¹⁾.

Ὁ Ν. 3089/2002 υἱοθέτησε τὴν γνώμην, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ γονιμοποιημένον ὠάριον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπινου σώματος ἀποτελεῖ πράγμα καὶ καθόσον ἀφορᾷ τὴν προστασίαν του. Στηρίζεται ἐπὶ τῆς πεποιθήσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἑξατομικευμένη ἀνθρωπίνη ζωὴ ἀρχίζει νὰ δημιουργηθῇ μετὰ τὴν πάροδον δεκατεσσάρων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς γονιμοποιήσεως, ὅποτε ἀρχίζουν νὰ σχηματίζονται αἱ καταβολαὶ τοῦ νευρικοῦ ἱστού. Ἐφόσον θεωρηθῇ ὅτι κατὰ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην προηγουμένως δὲν ἔχει ἀρχίσει ἡ ἑξατομικευμένη ζωὴ, τότε τὸ γονιμοποιημένον ὠάριον, πρὸ τῆς παρόδου τοῦ ἀνωτέρω χρονικοῦ διαστήματος ἀντιμετωπίζεται ὡς πράγμα⁽³²⁾. Διότι καὶ αὐτὸ, ὅπως τὸ ἀπλοῦν ὠάριον ἢ σπέρμα, συγκεντρώνει τὰς κατὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἐμπραγμάτου δικαίου ιδιότητας τοῦ ἀπροσώπου, αὐθυπάρκτου, ἐνσωμάτου καὶ δεκτικοῦ ἀνθρωπίνης ἐξουσιάσεως⁽³³⁾. Καὶ ἐὰν πάντως τὸ σπέρμα, ὡς προερχόμενον ἐκ τοῦ ἀνθρώπινου σώματος ἐθεωρήθῃ καὶ ὡς «ὑπόλειμμα τῆς προσωπικότητος» τοῦ δότου του, τὸ ὁποῖον συνεπάγεται περιορισμούς, τοὺς ὁποίους ἐπιβάλλει ὁ σεβασμὸς τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀνθρώπου⁽³⁴⁾, κατὰ μείζονα λόγον τοῦτο ἰσχύει διὰ τὸ γονιμοποιημένον ὠάριον. Τὸ γονιμοποιημένον ὠάριον εἶναι πράγμα, ἀλλὰ παραλλήλως εἶναι καὶ στοιχεῖον τῆς προσωπικότητος τῶν δοτῶν τοῦ ὠαρίου καὶ τοῦ σπέρματος, τὰ ὁποῖα τὸ ἀπετέλεσαν, εἰς τὸ μέτρον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐκφράζουν τὴ δυνατότητα τῶν δοτῶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀπογόνων, δυνατότητα, ἡ ὁποία συνιστᾷ ἔκφρασιν τοῦ δικαιώματος δι' ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος⁽³⁵⁾. Κατόπιν τούτων, τὸ γονιμοποιημένον ὠάριον ὅσον καὶ τὸ σπέρμα καὶ τὸ ὠάριον δύναται νὰ ἀποτελοῦν ἀντικείμενα δικαιοπραξίας καὶ ἐπομένως καὶ τῆς συμβάσεως διὰ τὴν κρυοσυντήρησιν. Κατὰ τὴν ἀποψιν λοιπὸν αὐτὴν συνιστοῦν ἀντικείμενα καὶ ὄχι ὑποκείμενα δικαίου⁽³⁶⁾.

Ἡ προεκτεθεῖσα ἄποψις περὶ τῆς φύ-

σεως του γονιμοποιημένου ωαρίου ως πράγματος, συνιστά την δάσιν, επί της οποίας στηρίζεται ο Ν. 3089/2002⁽³⁷⁾. Σημειώνουμε το άρθρο 1459 ΑΚ, ως τουτού διατυπώνεται δια του ανωτέρω νέου νόμου, το όποιον προβλέπει περί της τύχης του καλουμένου «πλεονάζοντος» γεννητικού υλικού, όπως είναι τα γονιμοποιημένα ωάρια, τα όποια θα περισσεύουν μετά την κάλυψιν των αναπαραγωγικών αναγκών των ενδιαφερομένων. Κατά το άρθρον τουτο «τά πρόσωπα, που προσφεύγουν σε τεχνητή γονιμοποίηση αποφασίζουν με κοινή έγγραφη δήλωσή τους προς τον ιατρό ή τον υπεύθυνο του ιατρικού κέντρου, που γίνεται πριν από την έναρξιν της σχετικής διαδικασίας, ότι οι κρυσυντηρημένοι γαμέτες και τα κρυσυντηρημένα γονιμοποιημένα ωάρια που δεν θα τους χρειασθούν για να τεκνοποιήσουν: α) Θα διατεθούν χωρίς αντάλλαγμα κατά προτεραιότητα σε άλλα πρόσωπα, που θα επιλέξει ο ιατρός ή το ιατρικόν κέντρον, β) θα χρησιμοποιηθούν για έρευνητικούς ή θεραπευτικούς σκοπούς, γ) θα καταστραφούν. "Αν δεν υπάρχει κοινή δήλωση των ενδιαφερομένων προσώπων, οι γαμέτες και τα γονιμοποιημένα ωάρια διατηρούνται για χρονικό διάστημα πέντε ετών από τη λήψη ή τη δημιουργία τους και μετά την πάροδο του χρόνου αυτού είτε χρησιμοποιούνται για έρευνητικούς και θεραπευτικούς σκοπούς είτε καταστρέφονται. Τα μη κρυσυντηρημένα γονιμοποιημένα ωάρια καταστρέφονται μετά την συμπλήρωση δεκατεσσάρων ημερών από την γονιμοποίηση. "Ο τυχόν ενδιάμεσος χρόνος κρυσυντήρησής τους δεν υπολογίζεται». Πρόκειται περί της τύχης του καλουμένου «πλεονάζοντος γεννητικού υλικού», το όποιον εύρισκεται εκτός του ανθρώπινου σώματος. "Η δυνατότης καταστροφής του γεννητικού υλικού αποτελεί την έντονωτέραν έκφρασιν της αντιλήψεως του νομοθέτου, ότι ακόμη και εις τα γονιμοποιημένα ωάρια των πρώτων δεκατεσσάρων ημερών δεν υπάρχει εξατομιευμένη ανθρώπινή

ζωή. "Οπως προκύπτει από αυτήν την Εισηγητικήν "Εκθεσιν του νόμου, μετά την πάροδον (ορθότερον «κατά» την πάροδον) δεκατεσσάρων ημερών από της γονιμοποίησης, όποτε και αρχίζουν να σχηματίζονται αι καταβολαι του νευρικού ιστού, τα νωπά γονιμοποιημένα ωάρια πρέπει να καταστρέφονται, προκειμένου να μη δύνανται πλέον να καταστούν αντικείμενα πειραμάτων ή γενικώτερον έρευνής⁽³⁸⁾.

5. "Αν λάβωμεν υπ' όψιν την αντιμετώπισιν του θέματος από ήθικης πλευράς και την αξίαν και κατά συνέπειαν τόν σεβασμόν, ό όποιος αποδίδεται από αυτήν την πλευράν εις το γονιμοποιημένον ανθρώπινον ωάριον, ή νομοθετική λύσις δεν ικανοποιεί. "Η διάκρισις άλλωστε μεταξύ του γονιμοποιημένου ωαρίου προ της παρόδου δεκατεσσάρων ημερών από της γονιμοποίησης και εκείνου μετά την πάροδόν των, βεβαίως παρέσχε μίαν εκ των πραγμάτων διευκόλυνσιν εις τόν νομοθέτην, έξ όσων όμως γνωρίζομεν, δεν είναι από όλους δεκτική εις την ιατρικήν έπιστήμην. "Η βιωσιμότης του έμβρύου δεν αποτελεί σημαντικόν στοιχείον δια την κατάφασιν της νομικής προστασίας του, αφού ό φόνος του ανθρώπου είναι πρᾶξις άδικος, όπως οιαδήποτε άλλη άνθρωποκτονία, και όταν αυτός είναι έτοιμοθάνατος. Εκτός τούτου, κατά το χρονικόν σημείον της έμφυτεύσεως εις την μήτραν δεν συντελείται βιολογικώς καμμία ποιοτική μεταλλαγή του έμβρύου. Διότι τα ουσιώδη στοιχεία του ανθρώπου δίδονται ήδη δια της γονιμοποίησης. Το γονιμοποιημένον ωάριον φέρει τα χαρακτηριστικά της ανθρώπινης φύσεως: Ταυτότητα, δηλαδή φυσικά γνωρίσματα συγκεκριμένα, τα όποια το διακρίνουν και το διαφοροποιούν από κάθε άλλο ανθρώπινον έμβρυον, αποκλειστικότητα, διότι γονιμοποιημένον ωάριον δεν δύναται πλέον να γονιμοποιηθῇ εκ νέου δι' άλλου σπερματοζωαρίου και μη αναστρεψιμότητα, διότι τα χαρακτηριστικά μᾶς νέας ανθρώπινης ζωής έχουν προσδιορισθῇ άμετακλήτως. Δια της

κτήσεως τέκνων κατά βούλησιν ἐκ τῶν ιδίων μας πάντως κυττάρων, τόσοσιν ὥστε νὰ καλλιεργῆται ἐλαστικότης ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν σεβασμόν; Μήπως τὸ ἀντικείμενον τοῦ σεβασμοῦ υπαγορεύει ἐν ἀμφιβολία ἢ πλάστιγξ νὰ κλείνῃ ὑπὲρ τῆς αὐστηρᾶς τηρησεώς του; Δὲν εἶναι ἀτυχῶς εἰς τὴν ἐποχὴν μας σπάνια αἱ περιπτώσεις περιφρονήσεως τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου κατὰ πλείστους τρόπους. Καὶ πᾶσα προσπάθεια συγκρατήσεως ἀπὸ τὸν κατήφορον ἀξίζει. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἤθελε θεωρηθεῖ ὑπερβολικὸς ὁ σεβασμὸς ἔναντι τῶν γονιμοποιηθέντων ὡρίων, λαμβανόμενων ὑπὸψιν τῶν ἀνασταλτικῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας τοῦτο θὰ ἔχῃ εἰς ὅλον τὸ φάσμα τῆς διαδικασίας τῆς ὑποδοχῆς τῆς ἀναπαραγωγῆς, τὸ κέρδος εἰς τὸν πολιτισμὸν μας ἐκ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον θὰ εἶναι ὁπωσδήποτε ὑπέρτερον. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἢ ἀντίδρασις, ἢ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὴν μέθοδον τῆς κλωνοποιήσεως. Ὁ νομοθέτης τῶν ἡμερῶν μας τὴν ἀντιμετωπίζει ἀρνητικῶς καὶ δὲν ρυθμίζει τὰς συνεπείας τῆς. Αὐτὴ ἢ ἀντίδρασις ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὴν διαίσθησιν τῶν δυνατοτήτων προσβολῆς τῆς ἀξίας ἀνθρώπου, τὰς ὁποίας θὰ παράσχῃ καὶ θὰ παρέχῃ τὸ ἐγχείρημα. Ἡ αὐτὴ ἀντίδρασις, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἔχει τὴν θέσιν τῆς, κατὰ τὴν γνώμην μας, καὶ ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἀναπαραγωγῆς, ὅπως σήμερον γίνεται ἀντιληπτή.

Κρίσιμος παραμένει ἡ γνώμη ὅτι πᾶσα τεχνητὴ γονιμοποίησις συνεπάγεται ὁπωσδήποτε τὴν δημιουργίαν «πλεονάζοντος γεννητικοῦ ὑλικοῦ», δηλαδὴ πλεονάζοντων γονιμοποιημένων ὡρίων. Ἐὰν τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές, ἢ ἐὰν ἀποφευχθῇ, ἢ τεχνητὴ γονιμοποίησις δὲν φαίνεται νὰ συντρέχῃ λόγος νὰ μὴν ἐπιτραπῇ καὶ περαιτέρω νὰ ρυθμισθῇ. Ἐὰν ὅμως τοῦτο δὲν καταστῇ ἐφικτόν, ἢ μέχρις οὔτου τοῦτο καταστῇ ἐφικτόν, ὁ νομοθέτης ἢ ὁ ἐφαρμοστής τοῦ δικαίου, ὅπως καὶ ἀνωτέρω παρετηρήθη, καλεῖται νὰ προβῇ εἰς μίαν ἐπιλογὴν μεταξὺ

ἀφενὸς τοῦ ἀνενδοιάστου σεβασμοῦ ἔναντι τοῦ γονιμοποιηθέντος ὡρίου, ὡς σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀξίαν, καὶ ἀφετέρου τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς ἐπιθυμίας γεννήσεως τέκνων καὶ δεδαίως τῆς ρυθμίσεως τῆς καταστάσεως αὐτῶν τῶν τέκνων.

Γ. Θ. ΔΑΣΚΑΡΟΛΗΣ

Ὁμοτίμ. Καθηγητὴς τῆς Νομικῆς

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Κ. Παντελίδου, «Παρατηρήσεις στὸ Σχέδιο Νόμου γιὰ τὴν ἱατρικὴ ὑποδοχήσιν τὴν ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή», *Χρονικὰ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου Β'* 2002, σελὶς 586.

2. Κ. Μπέη, *Τὸ πρόβλημα τοῦ δικαίου καὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιών*, 1997, σελὶς 417.

3. Βλ. Θ. Παλαχορίστου, «*Lex dei lex populi?*», *Χρονικὰ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου Β'* 2002, σελὶς 674.

4. Οὕτω Κ. Μπέης, ἐ. ἀ., (σημ. 2), σελὶς 453.

5. Βλ. καὶ Κ. Παντελίδου, ἐ. ἀ. (σημ. 1), σελὶς 590.

6. Βλ. ἐνδεικτικῶς Ν. Χατζηνικολάου, *Ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ γονιδίωμα, προσεγγίσεις ὀρθόδοξης βιοηθικῆς*, σελὶς 49· ἐιδικῶς ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς ἱατρικῶς ὑποβοηθουμένης ἀναπαραγωγῆς βλ. Μ. Καραῖη, «Τὸ σχέδιο νόμου γιὰ τὴν ἱατρικὴ ὑποδοχήσιν τὴν ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή», *Χρονικὰ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου Β'* 2002, ἰδίως σελίδες 578 - 581.

7. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 155.

8. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 160.

9. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 166.

10. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελίδες 167, 180.

11. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 167.

12. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 167.

13. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 180.

14. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 225.

15. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 168.

16. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 169.

17. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελίδες 169, 181.

18. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελίδες 179, 188, 190, 226.

19. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 188.

20. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 179.

21. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελίδες 180, 226.

22. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 181.

23. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 189.

24. Ν. Χατζηνικολάου, ἐ. ἀ., σελὶς 247.

25. Ἀλ. Γεωργιάδης, *Γενικὲς Ἀρχαὲς Ἀστικοῦ Δικαίου*, γ' ἐκδ. 2002, 9 ἀρ. 18, σελὶς 117· βλ. καὶ τοῦ αὐτοῦ «Νομικὰ καὶ ἠθικὰ προβλήματα ἀπὸ τὸν Ν 3089/2002 γιὰ τὴν ἱατρικὴ ὑποδοχήσιν τὴν ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή», *Ἀκτίνες*, Ὀκτώβριος 2003, ἰδίως σελ. 280· βλ. Ἰ. Ἀνδρουλιδάκης-Δημητριάδης, «Νομικὰ προβλήματα ἀπὸ τὴν τεχνητὴ γονιμοποίηση», ΝοΒ 34/1986, σελὶς 14 ἐπ. Δ. Παπαδοπούλου, *Εἰς ΑΚ Γεωργιάδης/Σταθοπούλου*, VII, *Οἰκογενειακὸ Δίκαιο* 1991,

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗ

Β' μέρος

ΣΤ'

Ἐνῶ στήν Ἀγγλία λόγῳ τοῦ ὑφισταμένου πλέον φιλελευθέρου καθεστώτος, τὸ κίνημα τοῦ Διαφωτισμοῦ ἀναπτύχθηκε ἀνεμπόδιστα, τουναντίον στήν Γαλλία ὁ Διαφωτισμός καθίσταται μέσον διὰ τοῦ ὁποίου προπαγανδίζεται ἡ ἐπανάσταση. Οἱ φορεῖς αὐτῆς ἐπιδιώκουν μὲ τὴν χρῆση τῶν ὀπλῶν καὶ τὴν συμβολὴ τοῦ νοῦ, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης νὰ ἐλευθερώσουν τὸν κόσμον ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ παρελθόντος. Ἡ ἐπιστήμη θεωρεῖται ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴ ἐλευθερώνουσα δύναμις, γι' αὐτὸ ἡ σημασία της ἀποβαίνει μεγάλη καὶ ἡ διάδοσή της εὐρεία. Ἡ πίστη σὲ αὐτὴν καθίσταται πλέον ἀποτελεσματική, καθ' ὅσον δέχονται ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα εἰσῆλθε στὴν περίοδο, κατὰ τὴν ὁποία τὰ πάντα πρόκειται νὰ ἀνασυνταχθοῦν ἀπὸ αὐτήν. Κλασικὴ ἔκφραση τῆς πεποιθήσεως αὐτῆς εἶναι ἡ ἔκδοση τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, στήν ὁποία καταγράφεται τὸ ἄθροισμα τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ συνοψίζονται τὰ πορίσματα αὐτῆς. Τὴν περίοδο τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας, λέγει ὁ κύριος ἐκπρόσωπος αὐτῆς ὁ *D' Alambert*, διεδέχθη τώρα ἡ περίοδος τῆς ἐπιστήμης, μὲ συνέπεια ἡ θεώρηση τῆς φύσεως καὶ ἐν γένει τοῦ σύμπαντος νὰ γίνεται κατὰ τὴν μέθοδο τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Ἀλλὰ ἐνῶ στήν Ἀγγλία οἱ ἀρχές τοῦ Διαφωτισμοῦ ἀφοροῦν στὸν κριτικὸ ἔλεγχον τῶν θεωρητικῶν προϋποθέσεων τῶν ἐπιστημῶν, στήν Γαλλία τὸ ἐνδιαφέρον στρέφεται ἰδιαίτερα στὶς ἀρχές ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται τὸ κράτος, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ θρησκεία. Ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν, ἀναζητοῦν διαφώτιση, ἐπιδιώκοντας τὴν ἀποδέσμευση ἀπὸ κάθε αὐθεντία καὶ τὴν θεμελίωση τοῦ κάθε θεσμοῦ ἐπὶ τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς ἐμπειρίας. Ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς ἀγγλικῆς ἐμπειριοκρατίας ἀναπτύσσονται

σὴν Γαλλία δύο ροπές. Ἡ αἰσθησιαρχικὴ γνωσιολογία ὑπὸ τοῦ *Condillac* (1715 - 1780) καὶ ἡ ὑλιστικὴ μεταφυσικὴ ὑπὸ τοῦ *Lamettrie* (1709 - 1751) καὶ τοῦ *Holbach* (1723 - 1789). Καὶ κατὰ μὲν τὴν αἰσθησιαρχία πηγὴ κάθε γνώσεως εἶναι μόνον οἱ αἰσθήσεις, ἀποκλειομένης καὶ αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς ἐμπειρίας, κατὰ δὲ τὸν ὑλισμό, ὁ ὁποῖος εἶναι συνέπεια τῆς γνωσιολογικῆς αὐτῆς ἐκδοχῆς, τὰ ψυχικὰ φαινόμενα εἶναι λειτουργίες ἡ ἐκκρίσεις τοῦ ἐγκεφάλου.

Μεταξὺ τοῦ ἀθεϊστικοῦ αὐτοῦ ὑλισμοῦ καὶ ἐνὸς ὑλοζωϊκοῦ πανθεϊσμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποδέχεται τὸ σύμπαν ὡς ζῶντα καὶ αἰσθανόμενον ὄργανισμόν, ἀμφιταλαντεύεται ὁ ἕτερος τῶν ἐκδοτῶν τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, ὁ *Diderot* (1713 - 1789), ἐνῶ ὁ ἄλλος ὁ *D' Alambert* (1717 - 1783) ἐκπροσωπεῖ τὴν ἄποψη τῆς ἀρνήσεως κάθε μεταφυσικῆς καὶ αὐτῆς τῆς ὑλιστικῆς καὶ ὑπερμαχεῖ ὑπὲρ τῆς θετικῆς ἐμπειρικῆς φιλοσοφίας, διδάσκων ὅτι ἡ ἐπιστήμη συνίσταται σὴν μαθηματικὴ περιγραφὴ τοῦ κόσμου τῶν γεγονότων.

Ἔτσι συνεστήθηκε μία ρηχὴ κοσμοθεωρία, πλήρης κοινοτυπιῶν καὶ κενὴ παντὸς προβλήματος. Σὲ αὐτὴν δὲν ὑπῆρχε φυσικὰ καμμία θέση γιὰ τὴν ψυχὴ, ἡ ὁποία ἐθυσιάσθηκε στὴν πίστη γιὰ τὴν παντοδυναμία τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν μονομερὴ θεραπεία τοῦ νοῦ. Στὸν ἐνθουσιασμό τῶν ἐκπροσώπων τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ ὑλισμοῦ ὑπὲρ τοῦ λογικοῦ καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Διαφωτισμοῦ ἐλησμόνησαν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι σκεπτόμενη μηχανή, ἀλλὰ ἐν πρώτοις ὄν προικισμένο μὲ ἔνστικτα, συναισθήματα, πάθη καὶ ὁράματα.

Ζ'

Βέβαια ὁ ἐπόμενος τοῦ Διαφωτισμοῦ αἰώνας, ὁ *ΙΘ'* παρουσιάζει μία γονιμότητα στὴν ἀνάδειξη ποικίλων ρευμάτων στὸν φι-

λοσοφικό στοχασμό όπως της γερμανικής ιδεοκρατίας με κυρίους εκπροσώπους τόν Φίχτε (1762 - 1818 - υποκειμενική ιδεοκρατία), τόν Σέλιγκ (1775 - 1854 - αντικειμενική ιδεοκρατία), τόν Έγκελο (1770 - 1831 - Απόλυτος ιδεοκρατία), του ρομαντισμού.

Ο ρομαντισμός επεδίωκε την προσοικείωση στο ιδανικό της μεσαιωνικής μορφώσεως. Ο υποκειμενισμός αυτός του ρομαντισμού συνδέεται προς την κατά της ορθολογιστικής Διαφωτίσεως αντίθεση αυτού, δια της οποίας καθορίζεται άρνητικά η φύση και το περιεχόμενο αυτής. Άλλα στον υποκειμενισμόν αυτού ένυπαρχει η έξαρση της ένοράσεως, της φαντασίας και του συναισθήματος, της μυστικοπάθειας. Έτσι τα μη δεκτικά λόγου στοιχεΐα, τα όποια γεννούν στους εκπροσώπους του ρομαντισμού την αίσθηση για την ιστορική πραγματικότητα, την απαλλάσσουν από την ανιστόρητη και άψυχολόγητη αντίληψη της ιστορίας, ή όποια διακρίνει τόν Διαφωτισμό.

Αντίθετη φιλοσοφική σχολή, ή όποια εύρίσκεται έντός του γενικώτερου κλίματος του ΙΘ' αιώνα είναι ό θετικισμός. Η φιλοσοφική αυτή θεωρία διδάσκει, ότι μόνον τó σύμφωνα με τις αίσθήσεις αντίληπτόν, τó υποκείμενον στην έμπειρία, υπάρχει. Τó πέραν αυτού περί τó όποιο ασχολείται ή Μεταφυσική είναι παντελώς άπρόσιτο στον άνθρωπο. Τó σύστημα αυτό εισήχθηκε μόν ό *Hume*, συματοποιήθηκε όμως άργότερα από τόν *Auguste Comte*, ό όποιος διέτύπωσε και τόν όρο θετικισμός. Ός θετικές έπιστήμες θεωρούνται κατά τόν *Comte* τά Μαθηματικά, ή Μηχανική, ή Αστρονομία, ή Φυσική, ή Βιολογία και ή Κοινωνιολογία. Κάθε έρευνα, κατά τόν *Comte*, πρέπει νά περιορίζεται στον καθορισμό των νόμων των υποκειμένων στις έπιμέρους έπιστήμες και στην έξερεύνηση αυτών.

Η'

Επακόλουθα αυτών των αντίληψεων των όπαδών του θετικισμού είναι ή επικράτηση στο δεύτερο ήμισυ του ΙΘ' αιώνα του

έπιστημονισμού, της πεποιθήσεως εκείνης σύμφωνα με την όποια ή έπιστήμη είναι τó πόν, ή κυρίαρχος άξία του πολιτισμού.

Ο έπιστημονισμός με την μονομέρεια των ειδικών κλάδων των ασχολουμένων με την έρευνα του κόσμου της ύλης κατέτεινε στον άκρατο ύλισμό. Ο Λουνδοβίκος Μπύχνερ (1824 - 1899) υπεστήριζε ότι ό ύλισμός δέν είναι μεταφυσικό σύστημα, αλλά άναγκαίο πόρισμα των φυσικών έπιστημών των νεωτέρων χρόνων.

Σέ αυτό τó κλίμα του έγελειανισμού με την άριστερή του απόκλιση, τόν άθεϊσμό του *Feuerbach*, γεννήθηκε και ό μαρξισμός όχι άπλως σαν κοινωνικό οικονομικό σύστημα με πολιτικές επιδιώξεις, αλλά και ως κοσμοθεωρία και μάλιστα κοσμοθεωρία ύλιστική. Ο μαρξισμός σαν οικονομική θεωρία αυτοαποκλήθηκε: έπιστημονικός σοσιαλισμός, με φιλοσοφικό υπόβαθρο τόν διαλεκτικό ύλισμό. Ο τελευταίος είναι μία θεωρία μεταφυσική (όσο και άν ένοχλεϊ τούς όπαδούς του ό όρος αυτός), ή όποια θεωρία δίνει άπαντήσεις σέ προβλήματα μεταφυσικά, όπως τó ζήτημα της άρχής του παντός, της ύάρξεως ή μη του Θεού, της άθανασίας της ψυχής κ. ά. Και θά έρωτησει κανείς: Τί δουλειά έχει ή μεταφυσική αυτή σέ ένα σύστημα πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό όπως ό μαρξισμός; Μέσα στην κομμουνιστική θεωρία ό ύλισμός έχει εξήγηση ιστορική, σήμερα όμως είναι ξεκρέμαστος. Όταν ό Μάρξ έγραφε γύρω στο 1848 τó κομμουνιστικό μανιφέστο, ό ύλισμός μεσουρανούσε και ό άθεϊσμός του *Feuerbach* φαινόταν σαν ή αυθεντικώτερη έκφραση της έπιστήμης και ή άθεϊστική εξήγηση του παντός φάνταζε σαν κάτι τó άναμφισβήτητο, όπως τότε τó σύστημα του Κοπερνίκου. Έτσι λοιπόν τόν βρήκε ό Μάρξ τόν ύλισμό και εξηγείται πώς τόν πήρε για βάση της θεωρίας του, και για νά κάνει τόν κομμουνισμό κοσμοθεωρία. Και ένω έκτοτε, ένα και μιό αιώνα, μεσολάβησε σειρά άνακατατάξεων στις φιλοσοφικές έρμηνείες των πορισμάτων των φυσικών

ἐπιστημῶν, ὁ κομμουνισμός, ὅπου ἐπιζει, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἡ ὀπισθοφυλακὴ τοῦ ὕλισμου. Γιὰ τὴν ἀθεΐα τοῦ *Karl Marx* ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος σημειώνει: «Υπάρχει ἡ σωστὴ ἐξήγηση τῆς «ἀθεΐας» τοῦ *Marx* ὁ ὁποῖος ἐπηρεασμένος ἀκόμη ἀπὸ τὸν *Feuerbach* ἔφθασε ὡς τὸ σημεῖο νὰ πεῖ -στὴν νεανικὴ μελέτη του «Κριτικὴ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου τοῦ *Hegel*»- ὅτι ἡ θρησκεία ἦταν «τὸ ἄφιόνι τοῦ λαοῦ» (*Das opium des Volkes*). Ὁ ἀθεϊσμός ἦταν ὕστερα ἀπὸ μερικὲς περιπτώσιακὲς ἐκδηλώσεις του στὴν ἐποχὴ τοῦ Διαφωτισμοῦ ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα (ὕπάρχουν βέβαια καὶ ἄλλα πέρα γιὰ πέρα ἀντίθετα) πνευματικὰ γνωρίσματα τοῦ *ΙΘ'* αἰῶνα. Γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ὑπερτίμηση τῶν πορισμάτων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, πὺν σημειώθηκε στὴν πιὸ αἰσιόδοξη ὥρα τῶν διανοουμένων ἀστῶν. Πιστεύθηκε τότε ὅτι ἡ ἐπιστῆμη θὰ ἐξαφάνιζε λίγο λίγο καὶ μάλιστα γρήγορα τὸ Ἄγνωστο, καθὼς καὶ τὸ δέος πὺν προκαλεῖ τὸ μέγα Ἄγνωστο. Στὸν εἰκοστὸ ὅμως αἰῶνα κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ θετικὴ ἐπιστῆμη ξεπέρασε ὅλες τὶς προσδοκίαις τῶν ἀστῶν τοῦ *ΙΘ'* αἰῶνα ἐγινε καὶ γίνεται ὅλο καὶ περισσότερο ἀντιληπτὸ -καὶ ἀπὸ μεγάλους φυσικοὺς ἐπιστήμονες- ὅτι ὅσο μεγαλώνει τὸ «γνωστὸ», ὁ κόσμος τοῦ ἐπιστητοῦ, πὺν μπορεῖ νὰ γίνεῖ ἀντικείμενο γνώσεως, τόσο μεγαλώνουν καὶ οἱ διαστάσεις ἢ μᾶλλον γίνονται ἀσύλληπτες οἱ διαστάσεις τοῦ Ἀγνώστου, τόσο γίνεται μεγαλύτερο καὶ τὸ δέος μας ἀπέναντί του. Ὁ θετικισμός τοῦ *August Comte* ἦταν ἀφελής, ἐνῶ ὁ θετικισμός, πὺν ἐκπορεύεται ἀπὸ τὶς δυὸ θεωρίαις τῆς σχετικότητος τοῦ *Einstein* καὶ τῶν *quanta* τοῦ *Max Planck* ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ στὸν πυρῆνα τοῦ οὐσιαστικὰ ἀπύθμενου ἀτόμου, ἀπύθμενου ὅσο καὶ τὸ σύμπαν, εἶναι θετικισμός -ἂν τοῦ δώσουμε τὸ ὄνομα αὐτό- τῆς βαθεΐας ἀμφιβολίας, πὺν κάνει τὸ δέος μας ἀπέναντι τοῦ Ἀγνώστου ἀκόμη μεγαλύτερο. Τὴν ἀθεΐα λοιπὸν τὴν παρέλαβε ὁ *Marx* ἀπὸ τὴν ὑπεροπτικὴ νοοτροπία τῶν ἀστῶν ἐπιστη-

μόνων τοῦ *ΙΘ'* αἰῶνα»⁶.

Στὸ κοσμοεἶδωλο λοιπὸν τῆς κλασικῆς φυσικῆς -μία μερίδα τῶν ἐπιστημόνων τοῦ *ΙΘ'* αἰῶνα - ἐπεχείρησαν νὰ παρεμβάλουν καὶ τὶς φιλοσοφικὰς τοὺς ἀντιλήψεις καὶ νὰ τὶς παρουσιάσουν ὡς τὸ καταστάλαγμα τῆς ἐπιστημονικῆς τοὺς ἐρευνας τῆς ἐποχῆς τῶν. Καὶ κατόρθωσαν πραγματικὰ νὰ δώσουν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὸν γενικὸν τόνον στὸ ὅλο ζήτημα, ὥστε νὰ ἐμφανισθεῖ ἡ εἰκόνα τοῦ κόσμου ἀπογυμνωμένη ἀπὸ κάθε πνευματικὸ στοιχεῖο. Ἡ θετικὴ ὅμως ἐρευνα ἐνισχυμένη ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς καὶ μὲ πλούσια μάλιστα πείρα, ἔμαθε νὰ ἀποφεύγει κατὰ κανόνα τέτοιον εἶδους παρεκτροπὲς καὶ ὑπερβάσεις. Τὸ νεώτερο κοσμοεἶδωλο τῆς φυσικῆς ἐπιστῆμης στηρίζεται σὲ εὐρύτερες βάσεις, πὺν ἀναφέρονται στὴν ὅλη ὑπαρκτὴ πραγματικότητα, ὕλικὴ καὶ πνευματικὴ, καὶ οἰκοδομεῖται ἀπὸ ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι ξέρουν ὅτι ἡ φιλοσοφία καὶ οἱ θετικὰς ἐπιστῆμες δὲν εἶναι ξένες μεταξὺ τῶν, οὔτε ἀνταγωνίστριες καὶ ἡ φυσικὴ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει χωρὶς νὰ ἔχει ὀρισμένη δόση Μεταφυσικῆς. Γιατὶ «ὅπως, σύμφωνα μὲ δήλωσι τοῦ ἰδίου τοῦ *Max Planck* ὑπάρχουν πραγματικότητες, πὺν εἶναι ἀνεξάρτητες ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις μας, ὑπάρχουν καὶ προβλήματα καὶ ἐπίμαχα ζητήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα οἱ πραγματικότητες αὐτὲς ἔχουν γιὰ μᾶς ἀξία πολὺ μεγαλύτερη, ἀπὸ ὅσον ἔχει ὁ πλούσιος θησαυρὸς ὀλοκλήρου τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου»⁷.

Θ'

Ὁ προβληματισμός γιὰ τὶς σχέσεις φιλοσοφίας καὶ ἐπιστῆμης δὲν εἶναι νεοφανής. Ἀπασχόλησε καὶ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ σκέψη, καὶ συγκεκριμένα ἐπ' αὐτοῦ ὁ Ἀριστοτέλης διετύπωσε τὶς ἀκόλουθες ἀπόψεις: «Κάθε φιλοσοφία εἶναι, κατ' αὐτόν, συγχρόνως καὶ ἐπιστῆμη, χωρὶς ὅμως νὰ συμβαίνει καὶ τὸ ἀντίθετο. Ὁ φιλόσοφος διαφέρει ἀπὸ τὸν ἐπιστήμονα διότι: Ἰον Ἡ θεώρησή του εἶναι γενικὴ καὶ συνθετικὴ, καθ' ὅτι ὑπερβαίνει τὰ διαχωριστικὰ ὅρια

τῶν ἐπιμέρους ἐπιστημῶν. 2ον Ἐχει τὴν ἀρμοδιότητα νὰ ὑποβάλλει σὲ κριτικὸ ἐλεγχο τὰ θεμελιώδη ἀξιώματα καὶ τὶς θεμελιώδεις ἐννοιες ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζονται οἱ ἐπιστήμες καὶ νὰ ἐκτιμήσει τὴν ὀρθότητα καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν μεθόδων, τὶς ὁποῖες ἐφαρμόζουν οἱ ἐπιστήμονες. Ἡ ἐπιστήμη ἀρκεῖται πολλὰς φορὲς νὰ λάβει ὡς ἀφετηρία τῆς ὁρισμένης ἀξιώματος καὶ ἐννοιες καὶ χειριζόμενη ὁρισμένους μεθόδους νὰ προχωρεῖ σὲ νέες ἀνακαλύψεις. Ὁ φιλόσοφος διαφέρει ἀπὸ τὸν ἐπιστήμονα κατὰ τὸ ὅτι δὲν ἀφήνει τίποτε ἀνεξέταστο, προσπαθώντας νὰ φθάσει κατὰ τὸ δυνατόν σὲ γνῶση ἀπολύτως ἐναργή. Ἐπομένως αἵρεται σὲ ὑψηλότερο ἐπίπεδο καθολικότητας καὶ ἐνέργειας σὲ σύγκριση μὲ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὶς ἐπιμέρους ἐπιστήμες ἐρευνητές. Ἡ φιλοσοφία εἶναι ἡ καθολικὴ καὶ ἀπόλυτα ἐναργὴς θεώρηση, ἡ ὁποία καθιστᾷ ὡς κριτικὴ τῆς γνῶσεως φανερὰ τὸ περιορισμένον καὶ τὸ ὑποθετικὸν τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν. Ὁ φιλόσοφος ἀνυψοῦται σὲ γνωσιολογικὸ καὶ ἠθικὸ ἐπίπεδο ἀνώτερο ἀπὸ ἐκεῖνο, σὲ ὅποιο δύναται νὰ φθάσει ὁ ἐπὶ μέρους ἐπιστήμων, ὁ ὁποῖος μελετᾷ καὶ ἐξετάζει μόνον μία καθορισμένη περιοχὴ τοῦ ὄντος. Ὁ φιλόσοφος κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, εἶναι «συνοπτικός», ὅπως συνιστᾷ ὁ Πλάτων. Ὅπως ἐλέγχθηκε ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ φιλοσοφία μὲ μόνον τὸν στοχασμόν, χωρὶς νὰ ἔχει υἱοθετηθεῖ ἡ μεθοδολογία τοῦ πειράματος, εἶχε καταλήξει μὲ κάποιον τρόπο μεγαλοφυοῦς ἐνοράσεις τῶν ἐκπροσώπων τῆς σὲ γενικὰ συμπεράσματα πολὺ ὅμοια μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπετεύχθησαν στὴν διάρκεια πολλῶν μεταγενεστέρων αἰώνων ἐπίμονης ἐργασίας μὲ πειραματικὰς μεθόδους καὶ μαθηματικὰς ἐπεξεργασίας τῶν ἐκ τῶν πειραμάτων δεδομένων· ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία γιὰ αὐτὴν τὴν σύγκριση θὰ ἦταν ἐν πολλοῖς ἀπατηλή. Ὑπάρχει μιὰ κολοσσιαία διαφορά, ἀνάμεσα στὴν σύγχρονη ἐπιστήμη καὶ τὴν ἐλληνικὴ φιλοσοφία, διαφορά πού σὲ ὁμόλογες περιπτώσεις βρίσκεται ἀκριβῶς στὴν ἐμπειρικὴ στάση τῆς

νεώτερης ἐπιστήμης. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Γαλιλαίου καὶ τοῦ Νεύτωνος ἡ ἐπιστήμη βασίστηκε ἐπάνω σὲ μία λεπτομερειασκὴ μελέτῃ τῆς φύσεως καὶ ἐπάνω σὲ τὸ ἀξίωμα πού δὲν πρέπει ποτὲ νὰ θέτουμε, τὸ ὅποιο δὲν ἐπιβεβαιώθηκε, ἢ τὸ ὅποιο τουλάχιστον δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιωθεί ἀπὸ τὴν ἐμπειρία. Ἡ ἰδέα ὅτι μποροῦμε νὰ ἀπομονώσουμε ὁρισμένα φαινόμενα τῆς φύσεως χάρις σὲ ἓνα πείραμα γιὰ νὰ μελετήσουμε σὲ αὐτὸ τὶς λεπτομέρειες καὶ νὰ ἀνακαλύψουμε ποιὸς εἶναι ὁ σταθερὸς νόμος, πού ἔχει παγκόσμια ἰσχὺ γιὰ ὁμόλογες περιπτώσεις, μέσα στὴν συνεχῆ ἀλλαγὴ, αὐτὴ ἡ ἰδέα δὲν ἦλθε σὲ τὸ νοῦ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός, ἀπὸ τὸ ξεκίνημά της, ἡ νεώτερη ἐπιστήμη κρατήθηκε ἐπάνω σὲ μιὰ βάση πολὺ πιὸ μετριοπαθῆ, ἀλλὰ ἐπίσης πολὺ πιὸ στέρεη ἀπὸ τὴν ἀρχαία φιλοσοφία.

Ὅταν ὁ Πλάτων λέγει, λόγου χάρις, ὅτι τὰ μόρια τὰ πιὸ μικρὰ τῆς φωτιᾶς εἶναι τετράεδρα, δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ἐξακριβώσουμε αὐτὸ πού πραγματικὰ ἤθελε νὰ πεῖ μὲ τὰ λόγια αὐτά. Τὸ σχῆμα τοῦ τετραέδρου δὲν ἦταν παρὰ συμβολικὰ συνδεδεμένο μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φωτιᾶς; ἢ τὰ πιὸ μικρὰ μόρια τῆς φωτιᾶς δροῦσαν μηχανικὰ σὰν τετράεδρα ἄκαμπτα ἢ σὰν τετράεδρα ἐλαστικά; ποιά δύναμις θὰ χρειαζόταν γιὰ νὰ τὰ χωρίσει σὲ ἰσοπλευρά τρίγωνα κ.λ.π. Καὶ ἡ νεώτερη ἐπιστήμη θὰ ἔθετε γιὰ νὰ τελειώσει τὸ ἀκόλουθο ζήτημα: Πῶς μποροῦμε νὰ κρίνουμε πειραματικὰ ὅτι τὰ ἄτομα τῆς φωτιᾶς εἶναι τετράεδρα καὶ ὄχι λόγου χάρις κύβοι; Βλέπουμε λοιπόν, ὅτι ὅταν ἡ νεώτερη ἐπιστήμη δηλώνει, ὅτι τὸ πρωτόνιο εἶναι μιὰ ὁρισμένη λύση μιᾶς βασικῆς ἐξιώσεως τῆς ὕλης θέλει νὰ πεῖ μὲ αὐτὸ ὅτι μποροῦμε ἀπὸ τὴ λύση αὐτὴ νὰ ἐξάγουμε μαθηματικὰ ὅλες τὶς δυνατὲς ιδιότητες τοῦ πρωτονίου καὶ ὅτι μποροῦμε νὰ ἐπιβεβαιώσουμε πειραματικὰ μὲ λεπτομέρειες τὴν ἀκρίβεια αὐτῆς τῆς λύσεως»⁹.

Ι'

Παρὰ τὶς ἐκπληκτικὰς προόδους τῶν

φυσικῶν καὶ βιολογικῶν ἐπιστημῶν τὰ μεγάλα ἐρωτηματικά ὄντολογικῆς καὶ γνωσιολογικῆς φύσεως παραμένουν σὲ ἐκκρεμότητα. Ἐνα ἀπὸ τὰ πλέον σημαντικά χρονολογούμενο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Δημοκρίτου εἶναι, ἂν στὴν φύση ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιοκρατίας. Ἡ φυσικὴ τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Einstein ἐθεμελίωσε καὶ συγκεκριμενοποίησε τὴν αἰτιοκρατικὴ δομὴ τοῦ Σύμπαντος.

Στὴν συνέχεια ἡ κβαντομηχανικὴ τοῦ W. Heisenberg ἀμφισβήτησε τὴν ἰσχύ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. Ἴδου λοιπὸν ἓνα φιλοσοφικὸ πρόβλημα, ποὺ τροφοδοτεῖται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη. Ὑπάρχουν ἐπιστημονικὲς θεωρίες κατ' ἀρχὴν ἀληθεῖς. Ἡ ἐπιστήμη σὰν παρὰ γὰρ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι ἀποκομμένη ἀπὸ τὴν φιλοσοφία καὶ ἀπὸ τὸ συνολικὸ ἰδεολογικὸ περιβάλλον μᾶς ἱστορικῆς ἐποχῆς. Συνεπῶς τὰ προβλήματα γιὰ τὴν ἐλεύθερη βούληση τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀπειρότητας ἢ μὴ τοῦ σύμπαντος, τῆς ἀρχῆς τοῦ χρόνου, μεγάλὰ φιλοσοφικὰ καὶ ὄντολογικὰ ἐρωτήματα, ποὺ εἶχαν τεθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους συνεχίζουν νὰ τίθενται ἀναπάντητα.

Ἡ φιλοσοφία ἐπεδίωκε πάντα νὰ ἀξιολογήσει ἰδεολογικὰ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὶς ἐπιστημονικὲς κατακτήσεις. Ἀντιστρόφως καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐθεμελιόυτο πάντοτε σὲ φιλοσοφικὲς ἀρχές. Ἀρα κάθε φορὰ ποὺ ἡ φιλοσοφία ἐβρισκε ὅτι μία θεωρία ἐναρμονίζετο μὲ τὶς ἀπόψεις τῆς τὴν ἀξιολογοῦσε φιλοσοφικά. Οἱ ὅπαδοὶ τῆς Δημιουργίας ἐθεώρησαν ὅτι τὸ *Big Bang* εἶναι ἡ νέα ἐκδοσὴ τῆς Γενέσεως, ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπιβεβαίωση τῆς Ἑξαήμερου.

Γιὰ τὴν ἀδυναμία τῆς φιλοσοφίας νὰ δώσει τελικὲς ἀπαντήσεις στὰ μεγάλα ἐρωτηματικά ὁ Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης διετύπωσε τὴν εἰκόνα τοῦ φράκτη, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ σύνορον ποὺ χωρίζει τὴν πραγματικότητα ποὺ γνωρίζουμε ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ἀγνοοῦμε. Ἡ ἔκτασις τοῦ κόσμου ποὺ εἶναι ἀντιληπτὸς στὸν ἀνθρώπο μπορεῖ νὰ αὐξάνει συνεχῶς μὲ τὴν πρόοδο τῶν ἐπιστημῶν, ὅμως πάντα τὸ ἐλεγκτὸν ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο

θὰ μένει μικρότερον ἀπὸ τὴν ὅλη πραγματικότητα. Ὁ φράκτης μπορεῖ νὰ εὐρύνεται ὡς τοὺς Γαλαξίες. Μένει ὅμως φράκτης, ὄριο. Πάντοτε ὑπάρχει πραγματικότητα, ποὺ ὑπερβαίνει τὸ σύμπαν, τὸ ὁποῖο συλλαμβάνει καὶ ἐλέγχει ὁ ἀνθρώπος.

Εἰδικώτερα γιὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἀβεβαιότητας ὁ διαπρεπὴς κοσμολόγος *Pascual Jordan* σὲ διάλεξιν ποὺ ἔκανε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1978 στὸ *Regensburg* τῆς Γερμανίας κατέληξε: «Σκόπιμα θυμῆθηναι πρὸ ὀλίγου γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ, ὅτι ὁλόκληρο τὸ περιεχόμενο τῆς ὑλιστικῆς φιλοσοφίας τῆς φύσεως εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ τοῦ χωρὶς χάσματα προσδιορισμοῦ ἢ μὲ τὴν χωρὶς χάσματα αἰτιότητα ἢ μὲ τὴν ἀναγκαιότητα σὲ ὅλα τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Ὁ μέγας ἐρευνητὴς τῆς φύσεως W. Heisenberg διετύπωσε μίαν ἀλήθειαν, τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπροσδιοριστίας, ἡ ὁποία μᾶς δείχνει ὅτι, ἡ ὑλιστικὴ φιλοσοφία τῆς φύσεως ἀπώλεσε τὰ ἐρείσματά της ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ φυσικὴ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα.

»Κατὰ τὸν δέκατον ἑνατον οἱ ἐρευνητὲς τῆς φύσεως ἦσαν μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι ὅλα τὰ ἐξαγόμενα τῶν ἐρευνῶν τους, ἐφαίνοντο νὰ ἐπιβεβαιώνουν βασικῶς τὴν κατεύθυνση τῆς ὑλικῆς παραστάσεως τῆς φύσεως, μὲ τὴν αἰτιότητα ποὺ τὴν ἐδέχοντο χωρὶς νὰ ὑπόκειται σὲ χάσματα, τὴν πλήρη αἰτιότητα. Σήμερα ἔχομε ὡς ἐπιστημονικὸ γεγονὸς τῆς φυσικῆς ἐρευνας τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα μία συγκεκριμένη κατάρρευση. Ἡ ὑλιστικὴ φιλοσοφία τῆς φύσεως στοὺς καιροὺς μας δὲν εὐρίσκεται πλέον σὲ συμφωνία μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ γνώση. Ἀντιθέτως ὁ ὕλισμὸς κατέρρευσε κατὰ τὴν διαβεβαίωση τοῦ Heisenberg ἀπὸ τὴν κβαντομηχανικὴν.

Ἡ πρόοδος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα πέραν τῆς ἐπεκτάσεως τῶν γνώσεων στοὺς ἐπὶ μέρους κλάδους αὐτῶν καὶ τὴν τεχνολογικὴ ἐκμετάλλευσή των σὲ ποικίλες θαυμάσιες ἀλλὰ καὶ καταστρεπτικὲς ἐφαρμογές, μὲ τὶς τέσσαρες βασικὲς θεωρίες, ποὺ καλύπτουν ἓνα

εὐρὺ φάσμα ἐνασχολήσεως τοῦ συγχρόνου ἐρευνητοῦ, τὴν θεωρία τῆς σχετικότητας, τὴν κβαντική θεωρία, τὴν θεωρία τῆς μεγάλης ἐκρήξεως (*Big Bang*), τὴν θεωρία τοῦ χάους, ἀποτελοῦν συνάμα σοδαρὰ ἐρεθίσματα γιὰ τὸν φιλοσοφικὸ στοχασμό, στὴν ἀναθεώρηση παλαιότερων δοξασιῶν καὶ στὴν διατύπωση νέων ἀπόψεων στὶς ὁποῖες ὁ πλοῦτος τῶν νέων γνώσεων θὰ ἀξιοποιεῖτο κατὰ πρόσφορον τρόπον.

Σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ γάλλου χριστιανοῦ διανοητῆ *Jean Guilton*: «Στὸ φῶς τῆς κβαντικῆς θεωρίας πολλὰ μυστήρια φωτίζονται μὲ κοινούργιες ἐρμηνεῖες, ἀποκτοῦν ἓνα εἶδος συνοχῆς, δίχως νὰ χάσουν τὸ παραμικρὸ ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴ τους ἀλήθεια. Συγκεκριμένα ἡ σύγχρονη φυσικὴ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ διαβλέψουμε ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἀναδύεται ἀπὸ δάθη ποὺ βρίσκονται πολὺ πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν προσωπικὴ συνείδηση»¹⁰.

Γιὰ αὐτὴν τὴν κατὰ κάποιον τρόπον ἐνότητα τῆς ὕλικῆς καὶ ὑπερυλικῆς πραγματικότητας ὁ Τεγιάρ ντὲ Σαρντὲν ἔγραψε: «Σὲ κάθε σωματίδιο, σὲ κάθε ἄτομο, σὲ κάθε μόριο, σὲ κάθε κύτταρο τῆς ὕλης ζοῦν κρυμμένα καὶ λειτουργοῦν ἐν ἀγνοία τῶν πάντων ἡ παντογνωσία τοῦ αἰωνίου καὶ ἡ παντοδυναμία τοῦ ἀπεῖρου»¹¹.

Τὸ ἀπώτερο μέλλον τοῦ ὕλικου σύμπαντος δὲν εἶναι προβλέψιμο. Τουλᾶχιστον, ὄχι ἀκόμη. Ὅταν ἡ ὀλική του μᾶζα ξεπεράσει μία ὀρισμένη κρίσιμη τιμὴ, τότε, ἂν γὰρ ἡ γρήγορα, ἡ φάση τῆς ἐπεκτάσεως θὰ πάρει τέλος. Σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωσι, πιθανῶς μία καινούργια σύσπασι νὰ ἐπαναφέρει τὸν κόσμον στὸ πρωταρχικὸ του σημεῖο. Ἡ ὕλη ποὺ σχηματίζει τοὺς γαλαξίες, τὰ ἄστρα, τοὺς πλανῆτες, θὰ συμπιεσθεῖ μέχρις ὅτου νὰ ξαναγίνει ἓνα ἀπλὸ μαθηματικὸ σημεῖο ποὺ καταργεῖ τὸ χῶρον καὶ τὸν χρόνο. Ἐξ αὐτῶν μπορούμε νὰ δγάλουμε κάποιον συμπεράσμα ἀπὸ τὴν θεώρησι τοῦ πεπρωμένου τοῦ σύμπαντος; Τί μπορούμε νὰ σκεφθοῦμε γιὰ ἓνα σύμπαν τοποθετημέ-

νο σὲ δύο ἀνυπαρξίες; Οὐσιαστικὰ τὸ ἐξῆς: «Τὸ σύμπαν αὐτὸ δὲν ἔχει τὸν χαρακτήρα τοῦ ὄντος ἀφ' ἑαυτοῦ. Προϋποθέτει τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς ἄλλου ὄντος, τοποθετημένου ἔξω ἀπὸ αὐτό. Ἄν ἡ πραγματικότητά μας εἶναι πρόσκαιρη, τὸ αἷτιο αὐτῆς τῆς πραγματικότητας, εἶναι ὑπερχρονικὸ, ὑπερβαῖνον τόσο τὸν χρόνον ὅσο καὶ τὸν χῶρον»¹².

Ἀπὸ ὅσα ἀναφέρθησαν τὰ ὅρια μεταξὺ Φυσικῆς καὶ Φιλοσοφίας, μεταξὺ Φυσικῆς καὶ Μεταφυσικῆς εἶναι πολλὲς φορὲς δυσδιάκριτα. Ἡ πρόοδος στὴν γνώσι τοῦ φυσικοῦ κόσμου θὰ γεννᾷ καὶ νέα ἐρωτηματικά, ἐρεθίσματα στὴν ἀναζήτησι τῆς τελικῆς Ἀλήθειας, ποὺ κρύβει τὸ Σύμπαν, ἡ ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλη ἀπὸ ἐκείνην τῆς ὁποίας ὁ βασικὸς πυρήνας περικλείεται στὴν θεία μέχρι τοῦδε Ἀποκάλυψι καὶ τὴν ὁποίαν ἐν ἐσὸπτρῳ γνωρίζομεν.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

6. Παναγιώτης Κανελλόπουλος: «Ὁμιλίες στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν», ἐκδόσεις Γιαλελῆ σελ. 246.

7. Περιοδικὸν «Ἀκτίνες»: Δημ. Κωτσάκη: «Τὸ κοσμοεῖδωλον τῆς νεωτέρας Φυσικῆς», ἔτος 1948 σελ. 39 - 40.

8. Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἡλίου τόμος Ἑλλάς, σελ. 605.

9. *Werner Heisenberg*: Φυσικὴ καὶ φιλοσοφία, σελ. 64 - 65.

10. *Jean Guilton*: Θεὸς καὶ ἐπιστήμη, ἐκδοσι Ἀστάρτη 1999, σελ. 153 - 156.

11. *Jean Guilton*: Θεὸς καὶ ἐπιστήμη, ἐκδοσι Ἀστάρτη 1999, σελ. 153 - 156.

12. *Jean Guilton*: «Θεὸς καὶ ἐπιστήμη» σελ. 185 - 186.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Ν. Λούδαρι: Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας.
2. Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλον: Εἰσαγωγή στὴν Φιλοσοφία τόμος Α'.

3. *Werner Heisenberg*: Φυσικὴ καὶ Φιλοσοφία.

4. Παναγ. Κανελλόπουλον: Μεταφυσικῆς προεγόμενα.

5. Παναγ. Κανελλόπουλον: Ὁμιλίες στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

6. Δημ. Κωτσάκη: Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ἔτος 1948.

7. *J. Guilton*: Θεὸς καὶ ἐπιστήμη, ἐκδοσι Ἀστάρτη 1999.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι Όλυμπιακοί αγώνες στη χώρα μας, μᾶς ἐνθυμίζουν καὶ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Χίτλερ, ὅταν κατὰ τοὺς Όλυμπιακοὺς τοῦ 1936, πέτυχε τὴν μεταφορὰ τῆς ὀλυμπιακῆς φλόγας ἀπὸ τὴν Όλυμπία στὸ Βερολίνο. Ταυτόχρονα ὁ Χίτλερ θὰ ἀναγγεῖλει τὴν παραχώρηση τῶν δικαιωμάτων του ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ βιβλίου του «Ὁ ἀγὼν μου» γιὰ τὴν ἀνάληψη γερμανικῶν ἀνασκαφῶν στὴν Ἀρχαία Όλυμπία. Μίλησαν πολλοὶ τότε γιὰ τὸ ὅτι ὁ γερμανὸς δικτάτωρ ἦταν θαυμαστής τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος. Ὑπῆρχαν ὅμως καὶ οἱ λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ ἔδλεπαν τὶς γερμανικὲς πρωτοβουλίες ὡς ἕναν ἀντιπερισπασμὸ στὴν πολιτιστικὴ διείσδυση ποὺ εἶχε πετύχει ἡ Γαλλία στὴ χώρα μας μέσω τῆς γαλλικῆς γλώσσας ἢ ὁποία εἶχε μεγάλη προσπέλαση στὰ εὐρύτερα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ. "Ἄς σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι, στὶς προαναφερθεῖσες δύο γερμανικὲς πρωτοβουλίες θὰ ἀπαντήσει» τότε ἡ Γαλλία, μὲ τὸν ἐντοχισμό στὴν εἴσοδο τῆς Ἀλτεως στὴν Όλυμπία, τῆς καρδιάς τοῦ Γάλλου ἀναβιωτοῦ τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων βαρώνου Ντὲ Κουμπερτέν. Μία γαλλογερμανικὴ πολιτιστικὴ διαμάχη ἐν ἐξελίξει στὴ χώρα μας!

Εἶναι γεγονός ὅτι τὰ μεγάλα καὶ οἰκονομικῶς ἰσχυρὰ κράτη προκειμένου νὰ πετύχουν πολιτικὰ ὠφέλη, προσπαθοῦν μέσω τῆς παιδείας, τῆς γλώσσας καὶ τῆς θρησκείας ἀκόμη, νὰ διεισδύσουν σὲ ἄλλα μικρότερα καὶ λιγότερο ἀνεπτυγμένα κράτη. Ἡ τάση αὐτὴ ἀναπτύχθηκε ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν Γαλλία ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', ποὺ πρώτη ἐδίδασκε τὴν ἐξαγωγή πολιτισμοῦ. "Ἄς μὴ λησμονοῦμε ὅτι ὁ Ναπολεὼν Βοναπάρτης προσέβλεπε σὲ μία γαλλόφωνη Εὐρώπη! Καὶ νὰ μὴ λησμονοῦμε ἐπίσης

ὅτι ἡ γαλλικὴ γλῶσσα στὴ χώρα μας εἶχε ὑπερκεράσει τὴν ἀγγλικὴ καὶ γερμανικὴ ἐπὶ ἑκατὸ καὶ πλέον χρόνια.

Ἀπὸ τὴν ἴδρυση τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους οἱ τρεῖς «προστάτιδες» Δυνάμεις, φρόντιζαν νὰ ἀποκοτῶν ἐρείσματα σ' αὐτὸ γιὰ νὰ ἐπιτυχάνουν τὴν χειραγώγησή του. Ἡ Ἀγγλία μὲ τὰ δάνειά της, ἥδη ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ Γαλλία μὲ τὴν πολιτισμικὴ διείσδυση, ἐνῶ ἡ Ρωσσία εἶχε ὑπὲρ αὐτῆς τὸ ὁμόθηροκό μας λόγω τῆς οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας. Στὴν περιοχὴ τῆς γλωσσικῆς διείσδυσης δὲν θὰ ἀπουσιάζει ἡ Ρουμανία (βλαχόφωνοι τῆς Πίνδου) οὔτε καὶ ἡ Ἰταλία στὴν προσπάθεια τοῦ ἐξιταλισμοῦ τῶν Δωδεκανήσων.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἡ χώρα μας θὰ ζητήσει τὴν βοήθεια τῆς Γαλλίας γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση τοῦ στρατοῦ ξηρᾶς καὶ τῆς Ἀγγλίας γιὰ τὸ ναυτικὸ της. Καὶ οἱ βοήθειες θὰ δοθοῦν -μὲ τὸ ἀξημῖωτο- καὶ θὰ ἐδραιωθεῖ μία ἐξάρτηση, μία ὑποτέλεια, ποὺ θὰ λάβει διαχρονικὸ χαρακτῆρα ἀπὸ τὴν υἱοθέτηση τῆς γαλλικῆς ὁρολογίας στὸ στρατὸ ξηρᾶς καὶ τῆς ἀγγλικῆς στὸ ναυτικὸ ποὺ θὰ φθάσει βαθμιαῖα στὴν ἴδρυση ξένων σχολείων, ἰνστιτούτων, ἀρχαιολογικῶν σχολῶν κ.λ.π. Αὐτὴ ἡ μακροχρόνια ὑποτέλεια -ποὺ διαρκοῦσε μέχρι τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους 1912/13- καλλιέργησε στὸν Ἕλληνα ἕνα εἶδος μειονεξίας ποὺ ἐκμεταλλεύθηκαν οἱ ξένοι στὸ ἔπακρο. Καὶ ἦταν ἡ αἰτία ποὺ ὁδήγησε κατὰ μεγάλο ποσοστὸ στὴν ἰδεολογικὴ ἀλλοτρίωσή του. Ἀλλὰ καὶ στὸν ἀγγλογαλλικὸ πολιτιστικὸ καὶ πολιτικὸ ἀνταγωνισμό γιὰ τὴν ἐξασφάλιση μεγάλυτερης ἐπιρροῆς στὰ ἐδῶ δρώμενα. Οἱ

πολιτιστικοί ανταγωνισμοί θα περιλαμβάνουν την χορήγηση ύποτροφιων σε Έλληνες σπουδαστές στην Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία και Ρουμανία, σε ανταλλαγές επιστημόνων, σε μετάκληση καλλιτεχνικών συγκροτημάτων κ.λ.π.

Χαρακτηριστική υπήρξε η διάδοση της γερμανικής γλώσσας στον επιχειρηματικό κόσμο της Μακεδονίας λόγω των οικονομικών συναλλαγών και κυρίως λόγω του καπνεμπορίου διότι το κύριο γεωργικό προϊόν του βορειοελλαδικού χώρου είχε ως εξαγωγικό μονόδρομο την γερμανική καπνοδιομηχανία.

Έτσι στις παραμονές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η πάλη των επίδοξων κατακτητών της ελληνικής ψυχής, για την επίτευξη πολιτιστικής έπιδρασης -με ό,τι αυτό συνεπαγόταν- έφθασε στο αποκορύφωμά της με την χρησιμοποίηση θεμιτών και αθέμιτων μέσων. Την ίδια περίοδο διαφαινόταν στον ελληνικό λαό μία δυσπιστία έναντι των ξένων ιδρυμάτων (Αρχαιολογικές Σχολές, Ίνστιτούτα κ.λ.π.) γιατί υποπτευέτο ότι στη σκιά τους έγκολάπτονταν άνορθόδοξες επιδιώξεις και κυρίως κατασκοπεία και πεμπτοφαλαγγτισμός.

Κατά την Κατοχή θα λειτουργήσουν ελεύθερα, σχολεία γερμανικής και ιταλικής γλώσσας ενώ στις βουλγαροκρατούμενες περιοχές (Ανατολ. Μακεδονία και Θράκη) θα διδάσκεται υποχρεωτικά ή βουλγαρική στα δημόσια σχολεία. Όμως είναι έντυπωσιακό ότι δεν απαγορεύθηκε η λειτουργία του Γαλλικού Ίνστιτούτου, το οποίο λόγω προπολεμικής παραδόσεως και μιάς συνειδητής ή υποσυνείδητης αντίστασιακής στάσεως έναντι των κατακτητών έβριθε σπουδαστών. Τέλος, την δεινή θέση της Ελλάδος κατά την Κατοχή έκμεταλλεύθηκαν και οι Ρουμάνοι με την δραστηριοποίηση των προπολεμικών σχολείων στη Θεσσαλονίκη, Ίωάννινα, Βέροια, Γρεβενά και το άνοιγμα νέων σε χωριά της Δυτικής Μακεδονίας.

Μετά την είσοδο της Αμερικής στον Β'

Παγκόσμιο Πόλεμο, την ήττα των δυνάμεων του Άξονα και την αποδυνάμωση της Αγγλίας και της Γαλλίας -λόγω της ισχυρής παρουσίας στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο της Σοβιετικής Ένωσης- άλλαξαν τα δεδομένα και για τη χώρα μας που δέχθηκε την τεράστια οικονομική και στρατιωτική βοήθεια της Αμερικής, ενώ η Αγγλία «άποσυρόταν» από την Ελλάδα. Ταυτοχρόνως η Γαλλία προσπαθούσε να επανέλθει στο διεθνές προσκήνιο των Μεγάλων Δυνάμεων και να ανακτήσει το τραυματισμένο -από την θλιβερή ήττα της το 1940- γόητρό της αλλά η υπεροχή της παντοδυνάμου Αμερικής ήταν έπόμενο να επισκιάσει στην Ελλάδα και τις πολιτισμικές εξελίξεις. Τα τεράστια επιστημονικά επιτεύγματα της Αμερικής που είχαν επισύρει τον θαυμασμό των Ελλήνων, οι προπολεμικοί δεσμοί με την Ομογένεια, θα συντελέσουν στη ροή έγκειμένων προς την Αμερική και θα ένισχύσουν την αμερικανική διείσδυση στην ελληνική κοινωνία. Μία διείσδυση που θα έχει αύξομειώσεις λόγω των εθνικών μας συμφερόντων (Κυπριακό, Τουρκία κ. ά.).

Καθοριστική περίοδος για την ένδυνάμωση της πολιτισμικής διεισδύσεως υπήρξε η μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου είκοσαετία. Οι νικήτριες του πολέμου, Αγγλία και Γαλλία αποφάσισαν να υπερκαλύψουν τα προπολεμικά επιτεύγματα στη χώρα μας της ήττημένης πλέον Γερμανίας. Και ήταν οι γερμανότροφοι καθηγητές του Πανεπιστημίου και του Πολυτεχνείου, το υποχρεωτικό μάθημα των γερμανικών στο ΕΜΠ και η έρπουσα διείσδυση της γλώσσας του Γκαίτε στους γόνους των εύπορων οικογενειών μέσω των γερμανίδων τροφών και παιδαγωγών τους. Έτσι οι άγγλογάλλοι άρχισαν έναν πολιτιστικό αποκλεισμό στους Γερμανούς, διαρκούντος του μεταξύ τους ανταγωνισμού για μεγαλύτερη πολιτιστική παρουσία στην Ελλάδα.

Κατά την περίοδο αυτή, του μεσοπολέμου (1919 - 1939) και ιδίως μετά την Μικρασιατική Καταστροφή η Ελλάδα ήταν

ένα «ξέφραγο ἀμπέλι» τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἀλλὰ καὶ τῆς Ρουμανίας, ἡ ὁποία μετὰ τὴν Συμφωνία Βενιζέλου - Μαγιορέσκου, ἴδρυσε σχολεῖα πρωτοβάθμιας καὶ δευτεροβάθμιας ἐκπαίδευσέως στὴ Δυτ. Μακεδονία καὶ τὴν Βόρεια Θεσσαλία. Καὶ τὸ χειρότερο ἦταν ὅτι κόμματα, στρατός, πνευματικὴ ἡγεσία ἀκόμη καὶ συνταγματολόγοι παραδέχονταν καὶ ὑποστήριζαν δημοσίως ὅτι ἡ Ἑλλάδα ὑπόκειται νόμιμα σὲ ξένες ἐπιρροές καὶ ὅτι οἱ «κηδεμόνες» τῆς ἔχουν δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνουν στὴν ἐσωτερικὴ πολιτικὴ καὶ τὶς ἐξωτερικὲς σχέσεις τῆς χώρας!

Στὰ πλαίσια τῆς γαλλικῆς πολιτιστικῆς διεισδύσεως πρέπει νὰ ἐνταχθεῖ καὶ ἡ ἐπιτυχία τῶν Γάλλων νὰ ψηφισθεῖ τὸ 1930 νόμος, ποὺ ἀνέθετε στὴν Γαλλικὴ Ἀκαδημία (Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο) τὴν ἐκπαίδευση τῶν Ἑλλήνων καθηγητῶν τῆς Γαλλικῆς γλώσσας ποὺ θὰ ἐπάνδρωναν τὰ Γυμνάσια τῆς χώρας. Διότι ἡ γαλλικὴ γλώσσα εἶχε καταστεῖ πλέον ὑποχρεωτικὴ. Συγχρόνως γαλλικὰ σχολεῖα ἐκκλησιαστικὰ ἢ μὴ λειτουργοῦσαν στὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα καὶ τὶς Κυκλάδες στὰ ὁποῖα ἐγγράφονταν μαθητρίες καὶ μαθητὲς τῶν «ἀνώτερων» κοινωνικῶν τάξεων. Ἐπειδὴ ὅμως ἦταν φανερὸς πλέον ὁ κίνδυνος ἐνὸς ἔρποντος ἀφελληνισμοῦ τῶν ἐλληνοπαίδων, τὸ Κράτος (1931) ἀπαγόρευσε τὴν φοίτηση τῶν ἐλληνικῆς ἰθαγενείας μαθητῶν στὰ ξένα δημοτικά σχολεῖα ἐπιτρέποντας τὴν φοίτηση μόνο στὰ ξένα Γυμνάσια ἀλλὰ μὲ ὅρους ὅσον ἀφοροῦσε τὴν διδασκαλία τῶν ἐλληνικῶν, θρησκευτικῶν, ἱστορίας καὶ ἄλλων μαθημάτων.

Τὸ 1935 θὰ ἰδρυθεῖ στὴν Ἀθήνα τὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀγγλικῶν Σπουδῶν. Μὲ ὑπόβαθρο τὴν πατροπαράδοτη φιλία τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Ἀγγλία. Τὸ Ἰνστιτοῦτο θὰ ἔχει ἐπιτυχία ἢ ὁποία θὰ ἀνησυχήσει τοὺς Γάλλους.

Ἡ Ἰταλία πέραν τῶν ἰταλικῶν σχολείων ποὺ εἶχε ἰδρύσει στὰ ἰταλοκρατούμενα Δωδεκάνησα, ἐνίσχυσε τὴν πολιτιστικὴ τῆς παρουσία μέσῳ σχολείων στὴν Ἀθήνα, τὴν

Θεσσαλονίκη καὶ τὴν Κέρκυρα.

Ἀλλὰ ἡ πολιτιστικὴ διαμάχη θὰ κορυφωθεῖ «ἀφανῶς» τὸ 1937, ὅταν ἐορτάσθηκαν τὰ 100 χρόνια ἀπὸ τὴν ἴδρυση τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀγγλοὶ ἀνακοινώνουν τότε τὴν ἴδρυση ἑδρας τῶν Ἀγγλικῶν, χρηματοδοτούμενης ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ Δημόσιο. Ὅμως ἡ Ἀγγλικὴ γλώσσα, ἂν καὶ χωρὶς δική της δυναμικὴ καὶ ἰδεολογικὸ ὑπόβαθρο θὰ γίνεῖ κυρίαρχη γλώσσα. Γλώσσα τῆς οἰκονομίας, τῆς τεχνολογίας κ.λ.π. λόγῳ τῆς ἀμερικανικῆς κοσμοκρατορίας ἀμέσως μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμο καὶ ἰδίως μετὰ τὴν πτώση τοῦ Τείχους τοῦ Βερολίνου.

Παρὰ ταῦτα ἡ ἀνάδειξη νέων οἰκονομικῶν ὑπερδυνάμεων (Ἰαπωνία, Ε. Ε. καὶ ἡ συνεχῶς ἀνερχόμενη Κίνα) ἐγκυμονεῖ κινδύνους γιὰ μία «πολιτιστικὴ γενοκτονία». Σήμερα κυρίως μὲ μοναδικὸ ἐργαλεῖο τὴν ἀγγλικὴ γλώσσα. Αὐριο; Ἡ ὑψηλὴ ἠλεκτρονικὴ τεχνολογία, τὰ δορυφορικὰ τηλεοπτικὰ καὶ ἄλλα μέσα ἐνημερώσεως καὶ ψυχαγωγίας (ραδιόφωνο, *video*, *DVD*, Διαδίκτυο κ.λ.π.) μᾶς βομβαρδίζουν μὲ εἰκόνες, ιδέες, διαφημίσεις καὶ τὸ χειρότερο ἐκθειάζουν διάφορα πρότυπα ζωῆς. Οἱ τηλεοπτικὲς σειρὲς «Ντάλλας», «Δυναστεία», «Τόλμη καὶ γοητεία» ἐπιβεβαιώνουν τοὺς κινδύνους γιὰ τὴν ἀκάθεκτη πολιτιστικὴ αἰχμαλωσία τῶν ἀπροστάτευτων μαζῶν. Ἡ πολιτιστικὴ ροὴ γιὰ ὅλους τοὺς λαοὺς εἶναι πλέον μονοδρομικὴ. Καὶ ἦταν ἀδιανόητο αὐτὸς ὁ πολιτιστικὸς ἰμπεριαλισμὸς νὰ μὴν ἐπηρεάσει καὶ τοὺς Ἕλληνες σὲ σημεῖο ποὺ οἱ προπολεμικοὶ κίνδυνοι ἀπὸ τὴν πολιτισμικὴ διείσδυση τῶν τότε Μεγάλων Δυνάμεων στὴ χώρα μας, νὰ φαίνονται σήμερα ἀσήμαντοι μπροστὰ στὸν πολιτιστικὸ ἀμερικανότροπο ἐκπολιτισμὸ ποὺ διώνουμε καθημερινά! Τὸ χοῖμα καὶ ἡ βία. Τὸ σὲξ καὶ ἡ κατευθυνόμενη παραπληροφόρηση. Κανένα ἀνθρωπιστικὸ ἰδεῶδες. Τὰ ἐξελληνισμένα ἀμερικανικὰ κόμικς ποὺ ἐκχανώνουν τὰ ἐλληνόπουλα. Τὰ μόνα ποὺ δὲν φταῖνε γιὰ τὴν πνευματικὴ τροφὴ ποὺ ἀνυποπτα λαμβάνουν. Ὅταν ἐμεῖς βλέπουμε νὰ

κτίζονται τὰ τείχη γύρω μας. Νὰ ἀλλοιώνεται ἡ γλῶσσα μας, νὰ παραχαράσσεται ἡ ἱστορία μας, νὰ μὴν θεωρεῖται ὁ χριστιανισμὸς βᾶθρο τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Κάποτε θὰ θυμηθοῦμε «Τὰ τείχη» τοῦ Καβάφη.

«Ἄ! Ὅταν ἔκτιζαν τὰ τείχη πῶς νὰ μὴ προσέξω.

Ἄλλὰ δὲν ἤκουσα ποτὲ κρότον κτιστῶν ἢ ἤχον.

Ἀνεπαισθήτως μ' ἔκλεισαν ἀπὸ τὸν κόσμο ἔξω!».

Τώρα πὺν μᾶς ζητοῦν νὰ παραδώσουμε ὅ,τι ἀπόμεινε στὴν ἐθνικὴ ψυχὴ ἔπειτα ἀπὸ τίς διαβρώσεις πὺν ὑπέστη ὅλα τὰ χρόνια

τοῦ ἐλεύθερου δίου της βλέπουμε πῶς τελευταία γραμμὴ ἄμυνας ἀπομένει τὸ δίπολο Παιδεία - Ἑκκλησία. Ἄν δὲν γυρίσουμε στὶς ρίζες τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ἂν δὲν προστατεύσουμε τὴ γλῶσσα μας, ὁ κατήφορος θὰ συνεχισθεῖ καὶ θὰ καταντήσουμε μαζάνθρωποι, αὐτοκολακευόμενοι ὅτι εἴμεθα τὸ ἴδιο μὲ ὅλους τοὺς λαοὺς στὴν παγκόσμια Κοινότητα! Ἄλλ' εὐτυχῶς ὑπάρχει ἡ Ἑκκλησία πὺν ἔχει ὅλη τὴ δυνατότητα νὰ ἀντισταθεῖ. Καὶ κοντὰ της νὰ συγκρατηθεῖ ὁ ἐλληνισμός. Ἀρκεῖ αὐτὸς νὰ τὸ θελήσει. Νὰ μὴν χάσει τὴν ἰδιαιτερότητα μὲ τὴν ὁποία διατηρήθηκε ἐπὶ αἰῶνες.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΧ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

*Σᾶς στέλνω ἀναστάσιμο μήνυμα
μὲ τὸ πιτίβισμα ἑνὸς χελιδονιοῦ
ἀπὸ τὴν πόλη τὴν ἀμπελόεσσα...
Σᾶς στέλνουν τὴν καλημέρα τους
οἱ μαργαρίτες καὶ οἱ ἀνεμῶνες,
τὸ μαβὺ χρῶμα τοῦ δειλινοῦ
καὶ ὁ χρυσὸς δίσκος τοῦ ἥλιου
πὺν λούζεται -χαρούμενος κύκνος-
στὰ καταγάλανα νερὰ τοῦ Ἰονίου.
Εἶναι ὥραία ἡ Μεθώνη
τώρα τὴν Ἀνάσταση,
τώρα πὺν χάθηκαν τὰ μαῦρα κρέπια
στὸν οὐρανὸ καὶ στὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων,
τώρα πὺν εὐωδιάζουν τὰ χαμομήλια
κ' ἡ κάπαρη ἀνθίζει στὸ κάστρο,
τώρα πὺν οἱ ἀχλαδιὲς ντυθήκανε
τὰ λευκά τους φορέματα.
Εἶναι ὥραία ἡ ἀμπελόεσσα τὴν Ἀνάσταση,
τώρα πὺν τὰ χελιδόνια σπαθίζουν
πάνω ἀπὸ τίς πασχαλιὲς
τὸ λεπτὸ χαμόγελο τοῦ Ἥλιου!...*

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ

«Κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάθῃ τὸν στέφανόν σου»

(Αποκ. γ' 11)

Ἀπὸ τὴν σύστασίν της ἡ Χριστιανικὴ Ἑνωσις Ἐπιστημόνων προσπαθεῖ νὰ ἀκολουθεῖ τὴν μετὰ τὴν Δαμασκὸ πορεία ζωῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Γιὰ τὴν ἐφετεινὴ ἐκδρομὴ της ἀποφασίσθηκε νὰ ἰχνηλατίσει τὰ δῆματα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν στὴ δυτικὴ Μικρὰ Ἀσία.

Λόγῳ κάποιων ἰδιαιτεροτήτων τῆς χώρας, ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλισθοῦν ὀρισμένες ἀπαραίτητες προϋποθέσεις. Τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ποὺ ἐπιφορτίσθηκαν μὲ τὴν ὁργάνωσι τῆς ἐκδρομῆς αὐτῆς (κ. Μιχαὴλ Μηλίγκος, πρόεδρος καὶ ἡ κ. Σταυρούλα Δάνδουρα, μέλος τοῦ Δ. Σ.) βρῆκαν τὸ ταξιδιωτικὸ γραφεῖο ποὺ διέθετε τὰ ἐχέγγυα γιὰ τὴν ἐπιτυχία της: Γνώσι τῆς χώρας καὶ τῆς περιοχῆς, σχετικὴ ἐμπειρία, ἐξασφάλισι ἑλληνόφωνου ξεναγοῦ. Ἡ ἰδιοκτήτρια τοῦ ταξιδιωτικοῦ γραφείου, Ἑλληνίδα ποὺ ἔχει γεννηθεῖ καὶ μεγαλώσει στὴν Πόλιν, δὲν γνωρίζει μόνον τὴν τουρκικὴ, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα καὶ πράγματα στὴ χώρα. Ἡ συνεργασία τῶν ὑπευθύνων μαζί της ἐξασφάλισε εὐχάριστη, ἀνετη καὶ ἀσφαλὴ ἐφαρμογὴ ἐνὸς πλούσιου προγράμματος. Συμμετεῖχαν 45 μέλη καὶ φίλοι τῆς Χ.Ε.Ε. Σ' αὐτὴν τὴν ἐκδρομὴ εἶχαμε τὴν χαρὰ, τὴν τιμὴ καὶ τὴν εὐλογία νὰ συμμετέχει καὶ ὁ π. Νικῆτας Βουτυράς, προϊστάμενος τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «ΖΩΗ».

Τρίτη, 15 Ἰουνίου. Μετὰ ἀπὸ μιὰ πτήσι -μία ὥρα καὶ 15 λεπτά- πάνω ἀπὸ τὸ

Αἰγαῖο, τὴν Τροία καὶ τὴν Προποντίδα προσγειωνόμαστε στὸν ἀερολιμένα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλο ἀεροσκάφος θὰ μᾶς φέρει στὴ Σμύρνη. Μιὰ σαραντάλεπτη πτήσι νοτιοδυτικὰ μᾶς φέρνει στὸ ἀεροδρόμιο Μεντερὲς τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἰωνίας. Τὸ ὄνομα τῆς περιοχῆς ἔδωσε στὴν τουρκικὴ γλῶσσα τὸ ὄνομα τῆς χώρας μας. Οἱ Ἴωνες ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Ἰῶνα, γιοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ τῆς Κρέουσας, κόρης τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἀθῆνας Ἐρεχθέα. Τὸν υἱοθέτησε ὁ βασιλιάς τῆς Ἀθῆνας Ξοῦθος, σύζυγος τῆς Κρέουσας (βλ. τραγωδία Εὐριπίδη «Ἴων»). Οἱ ἀπόγονοί του κυριάρχησαν στὶς Κυκλάδες, ἱδρυσαν ἀποικίες σὲ παράλια Ἀσίας καὶ Εὐρώπης.

Μετὰ τὴν τακτοποίηση καὶ ἀνάπαυσι στὸ ξενοδοχεῖο ἀκολουθεῖ ξεναγήσι στὴν πόλιν μὲ ποὺλμαν. Ἡ σύγχρονη Σμύρνη ἀριθμεῖ πληθυσμὸ τριῶν ἑκατομμυρίων τριακοσίων χιλιάδων ψυχῶν. Ἄν καὶ μεγάλος ἀριθμὸς οἰκίων εἶναι σύγχρονες πολυόροφες οἰκοδομές, ἡ πόλιν καταλαμβάνει ὅλο τὸ πέταλο τοῦ μυχοῦ τοῦ Κόλπου τῆς Σμύρνης καὶ ἐπεκτείνεται στοὺς γύρω λόφους. Ἀπὸ τὴν πυρκαϊὰ τοῦ 1922 σώθηκαν μόνο δύο παλαιὰ ἑλληνικὰ σπίτια, ὅπου σήμερα τὸ ἑλληνικὸ καὶ γερμανικὸ προξενεῖο. Πυρνοκατοικημένη, ἀλλὰ μὲ ἀρετὸ πρᾶσινο. Περίτεχνος πυργίσκος, σὰν φάρος, μὲ ρο-

λόϊ ἀποτελεῖ τὸ ἔμβλημα τῆς πόλεως. Βλέπουμε γνωστὰ τοπωνύμια: Μπουρνόβα, Κορδελιό. Τὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο στεγάζει πολύτιμα εὐρήματα.

Μετὰ τὸν 17ο αἰώνα ἡ Σμύρνη γνώρισε μεγάλη οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνθιση. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότητα δὲν παραμέλησε τὴν παιδεία. Δύο σπουδαῖες σχολὲς φώτιζαν νοῦ καὶ ψυχὴ: Ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολὴ καὶ τὸ Φιλολογικὸ Γυμνάσιο. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, οἱ δάσκαλοι τοῦ Γένους Κωνσταντῖνος Κούμας καὶ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων. Ἡ Σμύρνη εἶχε νὰ παρουσιάσει ἀξιόλογη θεατρικὴ ζωὴ ἀπὸ τὸ 1657 μέχρι τὸ 1922 (βλ. Χρήστου Σολομωνίδου «Τὸ θέατρο στὴ Σμύρνη»). Ἐδῶ γεννήθηκε ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῖς. Ἐδῶ ἔλαμψε μὲ τὴν ζωὴ του καὶ τὸν μαρτυρικὸ του θάνατο ὁ Ἅγιος Χρυσόστομος Σμύρνης.

Τετάρτη, 16 Ἰουνίου. Μετὰ τὴν πρωινὴν προσευχὴν μας καὶ τὸ ἀπολυτίκιό τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Πολυκάρπου, ἐπισκόπου Σμύρνης, μέσα στὸ πούλμαν -κάθε πρωτὶ γινόταν προσευχὴ καὶ ἐψάλαμε μέρη ἀπὸ τὴν Δοξολογία καὶ κάποιο ἀπολυτίκιο, ὅπως τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς καὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου- κατευθυνόμενοι πρὸς Θυάτειρα. Ὁ π. Νικήτας διαβάξει τὸ σχετικὸ ἐδάφιο τῆς Ἀποκαλύψεως γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σμύρνης καὶ κάνει συνοπτικὰς ἐπισημάνσεις πνευματικῆς οἰκοδομῆς. Τὸ ἴδιο γίνεται μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπίσκεψή μας σὲ ἄλλες πόλεις, οἱ Ἐκκλησίαι τῶν ὁποίων ἀναφέρονται στὸ πρῶτο κεφάλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου. Ἡ καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης κ. Ζωὴ Μουρούτη - Γκενάκου προβάλλει τὴν προσωπικότητα καὶ ξεδιπλώνει τὴν δράση τοῦ Χρυσόστομου Σμύρνης στὴ Μακεδονία, πρὶν τοποθετηθεῖ στὴν Μητρόπολιν Σμύρνης. Στὰ Θυάτειρα βλέπουμε τὰ ἐρεῖπια τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (6ος αἰώνας), ἐρεῖπια τῆς παλαιᾶς πόλεως καὶ παλαιὸ κοιμητήριον.

Μετὰ τὸ γεῦμα σὲ ἐπιλεγμένο ἐστιατό-

ριο ποὺ προσέφερε μεγάλη ποικιλία φαγητῶν, ἐπισκεπτόμαστε τὸ Ἀσκληπεῖον. Ὁ ἱατρὸς κ. Μιχαὴλ Μηλίγκος μᾶς ἔχει μιλήσει γιὰ τὸν διάσημο Ἕλληνα χριστιανὸ ἱατρὸ Γαληνὸ (2ος αἰώνας) ἀπὸ τὴν Πέργαμον. Βλέπουμε τὰ ὀγκώδη ἐρεῖπια τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου ποὺ εἶχε κτισθεῖ πάνω στὰ θεμέλια ναοῦ αἰγυπτιακῶν θεοτήτων. Ἀνηφορίζουμε πρὸς τὸν λόφο ὅπου βρίσκεται ἡ ἀκρόπολις τῆς Περγάμου. Σημαντικὰ, ἀπὸ ἀπόψεως ἀξίας καὶ ποσότητας, μέρη ναῶν καὶ ἄλλων κτισμάτων ἐκτίθενται στὸ Μουσεῖο τῆς Περγάμου, στὸ Βερολίνο. Βλέπουμε μέρη τοῦ ναοῦ τοῦ αὐτοκράτορα Τραϊανοῦ. Στὴν πλαγίαν τοῦ λόφου εὐρύχωρο θέατρο καὶ ἐρεῖπια τοῦ ναοῦ τοῦ Διονύσου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ λόφου ἀπολαμβάνουμε τὴν πανοραμικὴ θέα ἀρδευτικοῦ φράγματος. Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους ἡ Πέργαμος ὑπῆρξε σπουδαῖο κέντρο τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, εἶχε περίφημη βιβλιοθήκη καὶ ἐπὶ Ἀττάλου Β΄ δημιουργήθηκαν ἐργαστήρια παραγωγῆς περγαμινῆς.

Πέμπτη, 17 Ἰουνίου. Ἀφήνουμε τὴν Σμύρνην κατευθυνόμενοι πρὸς τὴν Ἐφεσο. Ἡ ἀρχαία πόλις, ποὺ ἔχει νὰ παρουσιάσει μεγάλη ἔκταση ἐρειπίων, ἐλκύει πολλοὺς ἐπισκέπτες. Βλέπουμε ἐδῶ λουτρά, τὴν ἀγορὰ, τὸ ὠδεῖο, τὴν βιβλιοθήκη καὶ μεγάλο θέατρο, ὅπου πέρυσι στίς 26 Ἰουνίου (2003) τὸ Θέατρο Τέχνης (τῆς Ἀθῆνας) παρουσίασε, σὲ διεθνὲς κοινό, τὴν τραγωδίαν τοῦ Σοφοκλῆ «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ». Κοντὰ στὴν πόλιν Σελτζοῦκ καὶ πάνω σὲ λόφο βρίσκονται τὰ ἐρεῖπια τῆς 5ης Ἐφέσου. Ἐπίσης τὰ ἐρεῖπια μεγάλου ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου μὲ βαπτιστήριον. Σὲ κάποια ἀπόσταση ὀρθώνεται μεγάλο δυζαντινὸ κάστρο.

Μετὰ τὸ γεῦμα κατευθυνόμεστε πρὸς Μίλητον. Ἐχουμε νὰ διανύσουμε πολλὰ χιλιόμετρα. Ποικιλία τοπιῶν. Περνάμε τὴν Μαγνησίαν. Στὰ ἀριστερὰ μας ἐκτεταμένος

κάμπος, στὰ δεξιά μας βραχώδης λοφοσειρά. Ἡ πόλη Σόκε, ὁ ποταμὸς Μαϊάνδρος. Κοντὰ στὴ Μίλητο δὲν ὑπάρχει σύγχρονη πόλη. Καὶ ἐδῶ τὰ ἐρείπια ἐκτεταμένα, κάστρο, θέατρο. Καθὼς πηγαίνουμε πρὸς Ἀϊδίνιο (Τράλλεις) ὁ π. Νικήτας μᾶς διαβάζει ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ κεφ. ιθ' τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων γιὰ τὸ περιστατικὸ μὲ τὸν ἀπόστολο Παῦλο καὶ μαθητὲς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ στὴν Ἐφεσο, κάνοντας τὰ ἀνάλογα σχόλια.

Συνεχίζουμε γιὰ Ἱεράπολη (Παμουκᾶλε). Πολλὰ χιλιόμετρα ἀκόμη. Νυχτώνει. Ὑμνοι, τραγούδια μέσα στὸ πούλμαν.

Παρασκευή, 18 Ἰουνίου. Οὐρανὸς συννεφιασμένος, ἡ ἀτμόσφαιρα δροσερή. Στὴν Ἱεράπολη, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐρείπια κτισμάτων, ἔχουμε μεγάλο ἀριθμὸ πέτρινων τάφων καὶ σαρκοφάγων. Βρίσκονται ἐπίσης ἐρείπια ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου καὶ μεγάλο θέατρο. Ἰδιαίτερο ἀξιοθέατο τῆς περιοχῆς οἱ λευκοὶ ἀσβεστολιθικοὶ δράχοι. Ἐδῶ ἐμαρτύρησε ὁ Ἀπόστολος Φίλιππος.

Κατευθυνόμαστε πρὸς Ντενιζλί. Ἀπὸ τὴν πόλη Λαοδίκεια δὲν σώζεται τίποτε. Στὴ Φιλαδέλφεια (Ἀλάσεχιρ) σώζονται ἐρείπια τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου. Προχωροῦμε πρὸς τὶς Σάρδεις. Ἐρείπια διαφόρων κτισμάτων (νομισματοκοπεῖο, χυτήριο χρυσοῦ, γυμναστήριο), ναῶν, Ἑβραϊκῆς Συναγωγῆς. Γίνονται ἀναστηλώσεις ἐπιβλητικῶν μνημείων. Πιὸ πέρα τὰ ἐρείπια μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τῆς Ἀρτεμης. Ἀπέναντι, στὰ δυτικὰ ρέει ὁ ποταμὸς Πακτωλός.

Ἐπιστροφή στὸ ξενοδοχεῖο μας στὴ Σμύρνη γιὰ τὴν τελευταία μας διανυκτέρευση. Μετὰ τὸ δεῖπνο ἔχουμε μιὰ συγκέντρωση καὶ γίνεται ἓνας ἀπολογισμὸς. Τὴν ἐπομένη, Σάββατο 19 Ἰουνίου ἔχουμε δύο πτή-

σεις, Σμύρνη - Κωνσταντινούπολη καὶ Κωνσταντινούπολη - Ἀθήνα.

Ὅλοι νιώθουμε πνευματικὰ ἐμπλουτισμένοι. Εὐγνώμονες στὸ Θεὸ γιὰ τὴν προστασία Του, γιὰ τὴν εὐκαιρία ποὺ εἴχαμε νὰ βρεθοῦμε σ' αὐτὰ τὰ μέρη τόσο φορτωμένα μὲ τὴν ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δὲν μποροῦν νὰ χωρέσουν σ' ἓνα τόσο σύντομο κείμενο ὅσα ἀκούσαμε ἀπὸ τὸν ἀκούραστο ξεναγὸ γιὰ τὴν χώρα, τοὺς τόπους, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν ἱστορία τους, ὅσα ἀκούσαμε ἀπὸ τὸν π. Νικήτα καὶ ἄλλους συνεκδρομεῖς.

Πολλὰ μαρτυροῦν μνημεῖα, ἐρείπια, τόποι. Θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ. Ὅχι μόνον δόξα, πλούτη, αἴγλη καὶ δύναμη. Ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὰ τὰ στοιχεῖα εἶναι πρόσκαιρα. Τὴν ἀκμὴ καὶ τὸ μεγαλεῖο τὰ διαθέχονται ἡ παρακμὴ, ἡ λήθη. Χρόνος, σεισμοί, ἐπιδρομεῖς καὶ διώκτες ἔχουν μετατρέψει σὲ ἐρείπια καὶ χριστιανικὲς ἐκκλησίες, ἀλλὰ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ παραμένει ἄτρωτη, παρὰ τὶς ἀδυναμίες, τὶς ἐλλείψεις, τὴν ἀναξιότητα μερικὲς φορὲς τῆς ἀνθρώπινης διαστάσεως τῆς ὀντότητάς της.

Ὅμως ἡ ἐκδρομὴ εἶχε καὶ μιὰν ἄλλη πλευρά. Πέρα ἀπὸ τὶς πληροφορίες καὶ γνώσεις, τὶς συγκινήσεις ποὺ διώνει κανεὶς σ' αὐτοὺς τοὺς τόπους, εἶναι καὶ ἡ συμβίωση καὶ συμπόρευση, ἡ ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία μὲ ἀδελφούς τοῦ ἰδίου πνεύματος. Κάτι πολὺ σημαντικό γιὰ ὅλους μας, ποὺ ζοῦμε στὴ δίνη τῆς σύγχρονης ζωῆς. Τὸ Δ. Σ. τῆς Χ.Ε.Ε. ἀσφαλῶς ἐκτιμᾷ τὴν σημασία αὐτῆς τῆς εὐκαιρίας, ποὺ δίνει μιὰ ἐκδρομὴ, πρὸς τόνωση τῶν πνευματικῶν δεσμῶν τῶν μελῶν.

ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ

Η ΧΑΡΥ ΠΟΤΕΡ ΜΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Η Νέα Έποχή ξεκίνησε δειλά - δειλά στο τέλος του 20ού αιώνα και ήδη τώρα διογκούται επικίνδυνα στην Αμερική, Ευρώπη και τελευταία στην Ορθόδοξη Πατρίδα μας.

Οι τρεις κύριοι στόχοι της κίνησης αυτής είναι:

- Μία παγκόσμια τάξη
- Μία παγκόσμια κυδέρνηση και
- Μία παγκόσμια θρησκεία.

Όπως προϋποθέτουμε ο κάθε πνευματικός άνθρωπος, η Νέα Έποχή είναι σαφώς αντιχριστιανική και υπαινίσσεται ως νέο Σωτήρα του κόσμου τον Άντίχριστο με τον γνωστό αριθμό 666.

Η κίνηση αυτή περιλαμβάνει σε μία σατανική ταμπέλα τον αποκρυφισμό, τη λευκή και μαύρη μαγεία, αστρολογία, ύπνωτισμό, έσωτερική ενόραση, πανθεϊσμό, την πίστη στη μετενσάρκωση, την ανθρωποσοφία, παραψυχολογία κ. ά.

Ο David Spanger, ένας ονομαστός ήγέτης της Νέας Έποχής, έγραψε χαρακτηριστικά το 1978 τα εξής: 'Ο Έωσφόρος εργάζεται μέσα στον καθένα μας για να μās φέρει στην ολοκλήρωση κατά την διαδρομή της Νέας Έποχής, στη Σατανική μύηση (άφιέρωση στο Σατανά) όπου το άτομο πρέπει να περάσει αν θέλει να έλθει έξω ολοκλήρου στην παρουσία του φωτός και της ολοκλήρωσης...!!!

Το αποκρυφιστικό φαινόμενο της εποχής μας εμφανιζόμενο ως «Ποτερο - μα-νία» τα τελευταία έτη, έχει φθάσει σε ανησυχητικά επίπεδα, ώστε διεθνείς έρευνητές θεωρούν αυτό το «φαινόμενο», ως τον μεγαλύτερο κίνδυνο κατά της ανθρωπότητας, αφού αίχμαλωτίζει το μέλλον της, δηλαδή

τις άθωες και εύπλαστες παιδικές ψυχές.

Τέλεια έκφραση διαδόσεως του αποκρυφισμού - σατανισμού και της μαγείας επιτυγχάνεται τελευταία και στην Ορθόδοξη Ελλάδα με το φαινόμενο «Χάρι Πότερ». Η κυκλοφορία των πρώτων 4 βιβλίων από τις εκδόσεις «Ψυχογίος» ένεφάνισε σωστή τρέλλα πωλήσεων, ώστε να δέχονται χιλιάδες γράμματα και τηλεφωνήματα από μικρούς ή μεγάλους για την προμήθεια των βιβλίων.

Στις ΗΠΑ και Βρετανία 100 αντίτυπα ανά λεπτό ή πώλησή των. Η μέχρι πρότινος απογραφή πωλήσεων ανήλθε στα 116 εκατομμύρια αντίτυπα παγκοσμίως σε 200 χώρες και η μετάφρασή των σε 47 γλώσσες.

Παράλληλα με τα βιβλία και οι κινηματογραφικές ταινίες του Χάρι - Πότερ ελκύσαν το μέγα ενδιαφέρον των διδασκάλων και καθηγητών, ώστε να οδηγήσουν ολόκληρα σχολεία στις αίθουσες για να παρακολουθήσουν το σατανικό έργο του Χ. Πότερ.

Οι Καθηγητές, ανέθεσαν στους μαθητές εργασίες στα βιβλία αυτά με το αιτιολογικό να αναπτύξουν αναγνωστική δεξιότητα.

Η συγγραφέας Τζόαν Ρόουλινγκ των πρώτων 4 βιβλίων του Χ. Πότερ από τον μύθο στην αλήθεια έχει επίσημα δηλώσει σε Μ. Μ. Ε. διεθνούς έμβελειας, ότι είναι μέλος της 'Εκκλησίας του Σατανά» και συμπληρώνει πως τα μισά έσοδα από την Χ. Πότερ μανία θα δοθούν στην έν λόγω «Θρησκεία».

Η ταινία διδάσκει τη μάχη της λευκής και μαύρης μαγείας ξεμυαλίζοντας τα παιδιά να πιστεύουν, ότι το κακό κατά την ταινία, πολεμείται με τα ίδια του τα όπλα, το φόνο. Άρκετες σκηνές φρίκης και φό-

νων που σοκάρουν ακόμα και τους μεγάλους.

Τὰ βιβλία τοῦ Χ. Πότερ ἀπὸ ἔρευνες στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικὸ ἀπέδειξαν ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνα διότι:

1. Ὑποὺλα προβάλλουν τὴ μαγεία καὶ τὸ κακὸ μὲ τρόπο ἐλκυστικόν:

2. Ἐκθέτουν τὰ παιδιὰ σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα τρόμου, βίας, φρίκης καὶ ἀηδίας.

3. Ἀντιστρέφουν τὶς ἠθικὲς ἀξίες, προάγοντας τὸ ψεῦδος, τὴν κλοπὴ, δείχνουν μίσος, ἐκδίκηση, ἀνυπακοή καὶ χρησιμοποιοῦν τὴ μαγεία γιὰ καλὸ ἢ κακὸ σκοπὸ.

4. Περιέχουν ἀποκρυφιστικὰ καὶ σατανικὰ στοιχεῖα, ὅπως δαιμονικὰ πλάσματα, ἐπικοινωνία μὲ νεκρούς, παιδιὰ καὶ καθηγητὲς ποὺ συμπεριφέρονται τρομακτικὰ, ἐπειδὴ τελοῦν ὑπὸ δαιμονικὴ κατοχή, ξόρκια καὶ ἐπικλήσεις, ζωοθυσίες ἀκόμα καὶ τὸ θράσισμο ἐνὸς μωροῦ στὸ καζάνι γιὰ νὰ προσφερθοῦν ὡς θυσία.

Προκαλοῦν τὰ βιβλία αὐτὰ ψυχολογικὴ ἐπιβάρυνση τῆς συμπεριφορᾶς καὶ υγείας τῶν παιδιῶν καὶ προβάλλουν πλῆθος ἀντιπαιδαγωγικῶν μηνυμάτων.

Γονεῖς, συγγενεῖς καὶ ἀνάδοχοι προσέξτε!!! Τὰ προσφερόμενα βιβλία τοῦ Χ. Πότερ δὲν εἶναι ἀπλὴ σειρὰ βιβλίων λογοτεχνίας, ἀλλ' εἶναι σαφὲς δαιμονικὴ λογοτεχνία, ἡ ὁποία ὄχι μόνον δὲν θὰ βοηθήσει τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ θὰ ἐπηρεάσει βλαπτικὰ τὴ σωματοψυχικὴ τους υγεία.

Ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ μηνύματα ποὺ ἔγραψαν τὰ παιδιὰ διαβάζοντας τὰ βιβλία εἶναι τὸ ἀκόλουθο: Παιδιὲ 12 ἐτῶν: «θέλω μερικὰ ἰδιαίτερα μαθήματα γιὰ τὴν κατάρα «*Ἀδά-ντα Κατάμπρα*» (= *φονικὴ κατάρα*). Εὐχο-

μαι νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ γιὰ νὰ ἐξο-ντώσω τὸν κ. Γεωγραφίας καὶ τὴν κ. Γυμναστικῆς. Τοὺς μισῶ...».

Παιδιὲ 9 ἐτῶν: «Τὸ 4ο βιβλίο μὲ τρώμα-ξε... καὶ γιὰ κάποιο διάστημα ἔβλεπα φρι-κτοὺς ἐφιάλτες...».

Ἄλλο παιδί: «Τὸ πρῶτο βιβλίο μου ἔδω-σε καὶ *φοβερὲς ἰδέες*, ὅπως τὸ νὰ μετατρέ-πω τοὺς καθηγητὲς μου στὸ Γυμνάσιο σὲ βατράχια. Μακάρι νὰ ἐρχόμουν στὸ Χό-γκουαρντς (Σχολεῖο ἀποκρυφισμοῦ καὶ μαγείας ὅπου ἐφοίτησε ὁ Χ. Πότερ), θὰ μπορούσα νὰ ξεφορτωθῶ τοὺς καθηγητὲς μου καὶ νὰ ἐκδικηθῶ κάποια παιδιὰ στὸ σχολεῖο...».

ΠΑΥΛΟΣ ΜΠΙΛΛΑΛΗΣ

Δρ. Παιδιάτρος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. † π. Ἀντωνίου Ἀλεβιζόπουλου. Ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἐκδοθέντων βιβλίων του.

2. Ἐλένης Ἀνδρουλάκη. «Θέλετε νὰ μνηστεύ-ετὲ τὰ παιδιὰ σας στὴ Μαγεία; Χάρι Πότερ!». Ἀρθρο «Πα-ρακαταθήκη» Νοέμβρ. - Δεκ. 2001.

3. Γιάννη Μητσάκου. «Ἄμπρα Κατάμπρα Χάρι Πότερ 2». Ἀρθρο «Ταχυδρόμος», 2/3/2002.

4. Michael O' Brien «*Harry Potter and the pagan-ization of Children's Culture*». Ἀρθρο *Catholic World Report* (Ἀπρίλιος, 2001).

5. <http://www.harrypotter.gr>

6. Ἡ ἐπίσκεψη καὶ ἡ ἀντιγραφή (*download*) τῶν δικτυακῶν τόπων ποὺ ἀναφέρονται πραγματοποιήθη-κε, σταδιακὰ, ἀπὸ τέλους τοῦ ἔτους 2000, μέχρι τὸν Μάιο 2002.

7. Λόγος περὶ Μαγείας τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου ἐκ τοῦ βιβλίου «Χρηστοθήθεια».

8. Ὁ Σατανισμὸς στὴ Μουσικὴ ΡΟΚ Κ. Γ. Παπα-δημητρακόπουλος, Ἐκδόσεις «Φωτοδότες» 6η ἔκδοση 1993.

9. Ἱ. Κ. Μηλιώνη ΝΑΙ ἢ ΟΧΙ στὸ Χάρι Πότερ;

ΤΟ ΜΕΙΖΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΑΣΣΟΝ

Ἡ κουβέντα ἄρχισε μὲ τὶς ἐγγονές μου. Θέμα, τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ποὺ μοιράζονται στοὺς ἀνθρώπους φαινομενικὰ ἄδικα. Καὶ συνεχίστηκε μὲ τὸ ἐρώτημα: Γιατί νὰ μένου- με στὰ χαρίσματα τοῦ ἄλλου καὶ νὰ μὴν κυττᾶμε τί ἔχουμε ἑμεῖς; Γιατί, ἀκόμη, νὰ ζηλεύουμε τὸν ἄλλον γιὰ τὰ χαρίσματά του καὶ νὰ μὴν καλλιεργοῦμε τὰ δικά μας; Κι' ἂν δὲν ἔχουμε ἰδιαίτερα χαρίσματα (πρᾶγμα σπάνιο, γιατί ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν κάποια χαρίσματα), ἔχουμε πάντως ὅλοι μας ἓνα πολὺ σπουδαῖο ποὺ μπορεῖ νὰ κάνη θαύματα: Τὴν δουλειά. Ἄν δὲν εἴμαστε ἀνάπηροι διανοητικῶς (καὶ δὲν εἶναι οἱ περισσότεροί ἄνθρωποι), μπορούμε νὰ δου- λέψουμε εὐσυνείδητα, συστηματικά, μὲ πεῖ- σμα. Καὶ νὰ γίνουμε σπουδαῖοι τεχνῖτες. Καλοὶ ἐπιστήμονες. Θαυμάσιοι ὑπάλληλοι. Καπετάνιοι. Πιλότοι. Ἀξιωματικοί. Δάσκα- λοι, ποὺ θὰ προσφέρουν πολὺτιμες ὑπρε- σίες στὴν παιδεία τοῦ τόπου μας. Ἀνάλο- γα μὲ τὴν κλίσι ποὺ ἔχει ὁ καθένας.

Ὁ ἄνθρωπος μοιάζει μὲ τὸ δέντρο. Ἄν θὰ εἶναι ἄκαρπο ἢ καρπερό, ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐκεῖνον. Ἀπὸ τὸ πόσο θὰ δουλέψῃ γιὰ νὰ προετοιμασθῇ καὶ ἐν συνεχείᾳ γιὰ νὰ καρ- ποφορήσῃ. Ἄν δὲν δουλέψῃ σκληρά, στὴν περίοδο τῆς προετοιμασίας, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ σωστὰ ἐφόδια. Ἄν δὲν ἐργα- σθῇ στὴν συνέχεια μὲ σύστημα καὶ ἐπιμο- νή, δὲν θὰ γίνῃς τίποτα, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχῃς πολλὰ χαρίσματα. Θὰ εἶσαι ἓνας ἀποτυχη- μένος, ὅσα «χαριτιά» καὶ ἂν πάρῃς. Δὲν ἔχο- με ἀνάγκη ἀπὸ ἀνθρώπους μὲ διπλώματα χωρὶς ἀντίκρουσμα. Ἐχομε ἀνάγκη ἀπὸ ἐρ- γατικούς ἀνθρώπους ποὺ βάζουν τὸ μυαλό τους καὶ τὰ χέρια τους νὰ δουλεύουν, ἀνε- ξαρτήτως ἂν εἶναι ἐπιστήμονες ἢ ὄχι. Διότι καὶ ἐπιστήμονες ὑπάρχουν ποὺ δὲν ἀνταπο- κρίνονται στὸν τίτλο τους, διότι περιωρίστη-

καν νὰ παπαγαλίζουν ὅ,τι διάβασαν καὶ δὲν σκέπτονται καὶ δὲν δημιουργοῦν. Καὶ ὑπάλ- ληλοι ὑπάρχουν καὶ τεχνῖτες ποὺ εἶναι περι- ζήτῃς καὶ κάνουν θαύματα, γιατί δου- λεύουν καὶ τὰ χέρια τους καὶ τὸ μυαλό τους.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ φυσικὰ προσόντα ποὺ ἔχομε καὶ τὰ ἐπίκτητα ποὺ ἀποκτοῦμε μὲ τὴν δουλειά καὶ τὸ μυαλό, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα προσόντα ποὺ μποροῦν ὅλοι νὰ ἀπο- κτήσουν. Οἱ καλοὶ τρόποι. Χαίρεσαι νὰ βλέ- πῃς ἓναν ὥραῖο ἄνθρωπο μὲ ὥραῖο παρά- στημα. Ἄν ὅμως ἔχῃ κακοὺς τρόπους; Ἄν ἀνοίγῃ τὸ στόμα του καὶ βγαίνῃ ἀπὸ μέσα ὀχετός; Ἄν εἶναι φιλόνικος, γκρινιάρης, δύστροπος; Ἡ ὁμορφιά του δὲν θὰ τὸν σώσῃ. Θὰ γίνῃ ἀντιπαθὴς καὶ ὅλοι θὰ τὸν ἀποφεύγουν.

Ἄν ὅμως ἔχετε μπροστὰ σας ἓναν ἄν- θρωπο ἀπλᾶ συμπαθητικό, ἀκόμη καὶ ἄσκη- μο ἀλλὰ γλυκομίλητο, γεμᾶτο καλωσύνη, εὐγένεια, πρόθυμο νὰ ἐξυπηρετήσῃ, νὰ βοη- θήσῃ, δὲν θὰ γοπευθῇτε ἀπ' αὐτόν; Καὶ δὲν θὰ τὸν θεωρήσετε πολὺ πιὸ σημαντικὸ καὶ ἐνδιαφέροντα ἀπὸ τὸν ἄλλον;

Συμπέρασμα. Τὰ φυσικὰ χαρίσματα στὰ ὁποῖα στεκόμαστε ὅλοι καὶ τὰ θαυμάζουμε, τὰ ἔχουν πολὺ λίγοι. Καὶ εἶναι δύσκολο ἢ μᾶλλον ἀδύνατον ἂν δὲν ὑπάρχουν νὰ ἀπο- κτηθοῦν. Τὰ διανοητικὰ χαρίσματα τὰ ἔχουν περισσότεροι καὶ μὲ τὴν δουλειά μπο- ροῦν νὰ τὰ καλλιεργήσουν ἀκόμα πιὸ πολ- λοί. Τὰ πνευματικὰ ὅμως χαρίσματα ποὺ εἶναι σπουδαιότερα, τὴν εὐγένεια, τὴν κα- λωσύνη, τὴν ἀγάπη, μποροῦν ὅλοι νὰ τὰ ἀποκτήσουν, γιατί ὅλοι μποροῦν, ἂν θέ- λουν, νὰ καλλιεργήσουν τὰ χαρίσματα αὐτά.

Ὁ Θεὸς μᾶς δίνει τὸ μεῖζον. Θὰ στα- θοῦμε στὸ ἔλασσον;

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν εἶχε τὴν πρωτοβουλία νὰ διοργανώσει στὸ πλαίσιο τοῦ προγράμματος τῆς πολιτιστικῆς Ὀλυμπιάδας 2004 διεθνὲς συνέδριον μὲ γενικὸ θέμα: «Οἱ Πανανθρώπινες ἀξίες», στὴν ὁργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ὁποίου μετεῖχαν καὶ ἐπίλεκτα μέλη τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, οἱ ἀκαδημαῖκοι κ. κ. Γεώργιος Κοντόπουλος καὶ Λουκάς Χριστοφόρου. Ἡ διάρκεια τοῦ Συνεδρίου ἦταν τριήμερος ἀπὸ 26 - 28 Μαΐου. Πέραν τῶν προσφωνήσεων καὶ χαιρετισμῶν κατὰ τὴν πρώτη συνεδρία ἐκπροσώπων τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας, τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς χώρας καὶ Προέδρων Εὐρωπαϊκῶν καὶ ἐν γένει διεθνῶν πνευματικῶν ἰδρυμάτων, στὸ πρόγραμμα τοῦ Συνεδρίου περιλαμβάνοντο καὶ δέκα πέντε εἰδικὲς εἰσηγήσεις ἐλλήνων καὶ ξένων διαπρεπῶν ἐπιστημόνων, κατὰ τὶς ὁποῖες ἐξετέθησαν ποικίλες ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ γενικοῦ αὐτοῦ θέματος.

Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρομε τοὺς τίτλους καὶ τοὺς ὁμιλητὲς τῶν εἰσηγήσεων τοῦ προγράμματος αὐτοῦ:

1. «Ἀξίες στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ τὰ σύγχρονα κρίσιμα προβλήματα τῆς Ἀνθρωπότητας». Εἰσηγητής: Ὁ καθηγητὴς καὶ Ἀκαδημαῖκός Κωνστ. Δεσποτόπουλος.

Ὁ Ἀκαδημαῖκός Κ. Δεσποτόπουλος στὴν ἐναρκτήρια ὁμιλία του κατέκρινε τὴ σύγχρονη εἰδωλοποίηση τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τεχνολογίας, τὴν ἀλόγιστη χρῆση τῶν τεχνικῶν ἐφαρμογῶν, χωρὶς αἴσθημα εὐθύνης, χωρὶς ἔλεγχο, χωρὶς στάθμιση τῶν συνεπειῶν, τὴν παραδίαιση τῶν ὁρίων τῆς ἐπιστήμης, δραστηριότητος, τὴν ἀχαλίνωτη καὶ ἀσυνείδητη. Ἰδιαίτερα τὰ παράτολμα πειράματα μὲ καταστροφικὲς συνέπειες στὸν

τομέα τῆς πυρηνικῆς ἐνέργειας στὸν τομέα τῆς βιοτεχνολογίας, στὸν τομέα τοῦ κλίματος καὶ τοῦ περιβάλλοντος, ἀλλὰ καὶ στὰ ἠλεκτρονικὰ μέσα.

Ἡ ἀνθρωπότης, ἐτόνισε, ἀπειλεῖται ἀπὸ διάφορες ἐφευρέσεις, οἱ κίνδυνοι εἶναι ἀμεσοὶ καὶ ἀκαριαῖοι, κίνδυνοι ἀφανισμοῦ... Ἀνάγκη ἐπείγουσα γιὰ ἔλεγχο, γιὰ σεβασμὸ τῶν ἀξιῶν... Εἶναι τὸ πρῶτο πρόβλημα... Μὴ ξεχνᾶμε τὴν ἀρχαία σοφία ποὺ ἐτόνιζε: Μηδὲν ἄγαν, μέτρον ἄριστον! Διὰ τοῦτο χρειάζεται σωφροσύνη.

2. «Ἀναζητήσεις τῶν Πανανθρωπίνων Ἀξιῶν». Εἰσηγητής: *H. Smith* καθηγητὴς στὸ Μ. Ι. Τ. /ΗΠΑ.

3. «Πανανθρώπινες Ἀξίες καὶ Θρησκεία». Εἰσηγητής: Ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς καὶ Ἀκαδημαῖκός π. Δημήτριος Τρακατέλλης.

4. Τὸ μέλλον τῶν Ἀξιῶν. Ποιὰ ἡ ἠθικὴ τοῦ 21ου αἰῶνα». Εἰσηγητής: *J. Bindé* Ἀναπληρωτὴς Διευθυντὴς τῆς *UNESCO*.

5. «Ἡ Οἰκουμενικότητα τῶν Ἐπιστημονικῶν Ἀξιῶν». Εἰσηγητής: *P. J. D. Dr-enth*. Πρόεδρος τῆς *ALLEA (All European Academies)*.

6. «Πανανθρώπινες Ἀξίες καὶ τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας. Πανανθρώπινες Ἀξίες στὴν Ἐπιστήμη καὶ Τεχνολογία». Εἰσηγητής: *J. Polkinghorne* καθηγητὴς Πανεπιστημίου *Cambridge*.

7. «Πανανθρώπινες Ἀξίες καὶ τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας (Βιοιατρικά). Τὸ μέλλον τῆς Βιοιατρικῆς ἐπιστήμης. Εἰσηγητής: *G. Blondel*, καθηγητὴς στὸ *Rockefeller* Πανεπιστήμιον ΗΠΑ.

8. «Πανανθρώπινες Ἀξίες καὶ τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας (Βιοιατρικά). Πότε ἀρχίζει ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ». Εἰσηγητής: Καθηγητὴς κ. Ν. Ματσανιώτης Ἀκαδημαῖκός.

9. «Πανανθρώπινες 'Αξίες και Παιδεία». Εισηγήτρια ή κυρία Έλένη Γλυκάτζη - Αρβελέρ, Πρύτανης Πανεπιστημίου της Ευρώπης.

10. «Πανανθρώπινες 'Αξίες και Παιδεία. Ο ρόλος της Τεχνολογίας» εισηγήτης *P. Rentzepis*, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας ΗΠΑ.

11. «Πανανθρώπινες 'Αξίες και 'Ανθρώπινα Δικαιώματα» εισηγητής: *T. Lindholm*. Διευθυντής νορβηγικού Κέντρου για τα ανθρώπινα Δικαιώματα.

12. «Πανανθρώπινες 'Αξίες και Παγκόσμια Ειρήνη» εισηγήτης *I. Brandemas* καθηγητής Πανεπιστημίου Ν. Υόρκης.

13. «'Η άποψη των εθνικών πολιτισμών» εισηγήτης *Y. Kim* μέλος της 'Εθνικής 'Επιτροπής της Ν. Κορέας στην *UNESCO*.

14. «'Η άποψη των Θρησκειών» εισηγήτης ο Μακαριώτατος 'Αρχιεπίσκοπος Τυράνων και πάσης 'Αλβανίας π. 'Αναστάσιος Γιαννουλάτος, 'Ακαδημαϊκός.

15. «'Η άποψη της Φιλοσοφίας, 'Επιστήμης και Τεχνολογίας» εισηγητές *G. Mehta* μέλος της 'Ακαδημίας των 'Επιστημών των 'Ινδίων και *E. Norby* μέλος της Σουηδικής Βασιλικής 'Ακαδημίας των 'Επιστημών.

Στο όλο πρόγραμμα του Συνεδρίου παρεμβάλλοντο και σύντομες εισηγήσεις συμπληρωματικές και στο ίδιο πνεύμα προς το όλο πρόγραμμα με εισηγητές κατά πλειοψηφία Έλληνες καθηγητές. Μεταξύ αυτών αναφέρομε τις εισηγήσεις των ακαδημαϊκών: α) κ. Γ. Κοντόπουλου: «Αιώνιες Πανανθρώπινες 'Αξίες». β) κ. Ε. Ρούκουνα: «Τα όρια της θεωρίας στην 'Αναζητήση των κοινών 'Αξιών». γ) Του κ. Ε. Μπουροδήμου: «'Η παιδεία ως πανανθρώπινη 'Αξία» και δ) του κ. Ε. Μουδριανάκη: «Ο χρόνος ως καθοριστικός παράγοντας ισορροπίας μεταξύ γονιδιαματικού Δυναμικού και Βιοηθικής».

'Από το θεματολόγιον του Συνεδρίου το οποίο αναφέρθηκε ανωτέρω είναι προφανής ή ένδελεχής εξέταση του όλου θέματος

από τους αξιοτίμους κ. κ. εισηγητές από ποικίλες πλευρές, ή σημασία των Πανανθρώπινων 'Αξιών για την διατήρηση του συγχρόνου πολιτισμού και ή ανάγκη για την προβολή και στήριξη αυτών σε μία εποχή αμφισβητήσεων και κλονισμού αυτών.

ΤΟ ΙΩΒΗΛΑΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

'Η Χριστιανική Φοιτητική Ένωση έορτασε το Σάββατο 15 Μαΐου την εβδομηκοστή επέτειο από την ίδρυσή της. Στο 'Ιωβηλαίο αυτό συγκαταλέγεται και ή ζωή και ή δράση του σπουδαστικού Συλλόγου «'Ακαδημαϊκός Κοινωνικός Σύνδεσμος», ό οποίος ιδρύθηκε τό έτος 1933 και συνέχισε την δράση του μέχρι την εποχή της έχθρικής κατοχής, όποτε λόγω και των ειδικών συνθηκών που επικρατούσαν, ό ξήλος, ή αγωνιστικότητα ή κοινωνική προσφορά, και ή ιεραποστολική δραστηριότητα των φοιτητών ήταν σε έξαρση.

Τά γεγονότα αυτά όδηγησαν τους τότε πρωτεργάτες του νεοελληνικού Χριστιανικού κινήματος, τους αείμνηστους π. Σεραφείμ Παπακώστα και τον καθηγητήν 'Αλέξανδρον Τσιριντάνη στην απόφαση για την ίδρυση ως διαδόχου του Α. Κ. Σ. νέου σωματείου υπό την έπωνυμία «Χριστιανική Φοιτητική Ένωση». Τό καταστατικό του σωματείου έψηφίσθηκε με πράξη των ιδρυτικών μελών την 7-3-1944, στους σκοπούς του όποιου περιελαμβάνοντο τά εξής: α) 'Ο έμπρέπων εις μέλλοντας χριστιανούς κοινωνικούς εργάτας καταρτισμός των μελών αυτού, β) ή καλλιέργεια των αρχών του Χριστιανικού πολιτισμού, γ) ή προαγωγή του πνεύματος της συναδελφότητος και της αλληλεγγύης μεταξύ τω φοιτητών.

'Η ίδρυση της Χ. Φ. Ε. συμπίπτει χρονικά με την γενικώτερη έξόρμηση του χριστιανικού έργου στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, τά όποια δέν ήταν άμοιρα δυσμενών συνθηκών, λόγω του ύφισταμένου άνταρτοπολέμου, τον όποιον είχε εξαπολύσει ή άριστερά κατά του νομίμου κράτους

τὴν περίοδο 1946 - 49.

Τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1946 κυκλοφοροῦνται ἡ Δήλωση τῶν Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν καὶ Καλλιτεχνῶν καὶ ἡ Διακήρυξη τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, μὴ πρωτοφανῆς ἐκδοτικὴ ἐπιτυχία. Τὸ πεζικὸ στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν διάδοση τῶν ἐντύπων αὐτῶν ἀποτελεῖ ἡ Χ. Φ. Ε. τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀκολουθεῖ ἡ περιπέτεια τοῦ Ἔθνους τὴν περίοδο 1946 - 49 ὁπότε τὰ περισσότερα τῶν μελῶν τῆς Χ. Φ. Ε. στρατεύονται καὶ μετέχουν στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις, ἐνῶ ἓνας νέος πνευματικὸς ἀγῶνας ἀκολουθεῖ γιὰ τὴν διαφώτιση τοῦ στρατευμένου τμήματος ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιποῦ λαοῦ γιὰ τὸ νόημα τοῦ ἀγῶνα αὐτοῦ, «γιατὶ ἀγωνιζόμεθα».

Τὸ κτίριον τῆς ὁδοῦ Καρύτση 14 ἐγνώρισε ἡμέρες κατὰ τίς ὁποῖες ἡ φοιτητικὴ γενεὰ τοῦ δεκαετιῶν 1940 - 1950 τὸ κατέκλυζε γιὰ νὰ παρακολουθήσει «τὰ Χριστιανικὰ μαθήματα» ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον θεολόγο Ἰωάννη Κολιτσάρα. Κύκλοι μελέτης Ἀγίας Γραφῆς λειτουργοῦσαν γιὰ τὸν φοιτητικὸ κόσμον στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς πρωτεύουσας ἐνῶ τὰ φροντιστήρια τῆς ΧΦΕ παρεῖχαν ἀρτία κοσμοθεωριακὴ κατάρτιση στὰ μέλη τους. Ἀλησμόνητες θὰ μείνουν οἱ κατασκηνώσεις τῶν φοιτητῶν στὶς πληγεῖσες ἀπὸ σεισμοὺς περιοχὲς τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν φοιτητριῶν στὰ χωριὰ τῶν Πρεσπῶν.

Αὐτὰ ἦσαν μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς ὁμιλίας τῆς καθηγήτριας κυρίας Ζωῆς Γκενάκου γιὰ τὴν δράση τῆς ΧΦΕ τίς πρώτες δεκαετίες. Οἱ ἐπόμενοι δύο ὁμιλητές, ὁ κ. Χρῖστος Κατηφόρης καὶ ὁ κ. Θανάσης Παπαδημητρίου ἐκάλυψαν τίς ἐπόμενες δεκαετίες τῆς δραστηριότητος τῆς ΧΦΕ, σὲ εἰρηνικοὺς ὅπωςδήποτε καιροὺς. Νέες πρωτοβουλίες ἀναλαμβάνονται ὅπως: Ἡ διοργάνωση παλαιότερα τῆς παγκόσμιας ἡμέρας προσευχῆς τῶν φοιτητῶν, ἡ ἐκδοση τοῦ περιοδικοῦ τῆς ΧΦΕ «Παραμβολή», οἱ ἐπισκέψεις στὶς βαλκανικὲς χώρες μετὰ τὴν κατάρρευση τῶν καθεστώτων τοῦ λε-

γόμενου «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ» μὲ τὴν παροχὴ ἀνθρωπιστικῆς βοήθειας, σὲ συνδυασμὸ μὲ ἱεραποστολικὴ δραστηριότητα, ἱστοσελίδες στὸ διαδίκτυο, διαλέξεις σὲ πανεπιστημιακοὺς χώρους μὲ ὁμιλητὲς πανεπιστημιακοὺς δασκάλους.

Ἀξιόλογο πνευματικὸ γεγονός ἐπῆρξε καὶ ἡ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν διοργάνωση τοῦ συνεδρίου τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Νεολαίας μὲ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων αὐτῆς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρο μὲ θέμα: «Οἱ νέοι καὶ ἡ Ἐκκλησία σήμερα - ὑπάρχει σημεῖον ἐπαφῆς;». Στὴν ἐκδήλωση αὐτὴν παρέστησαν ἀρκετοὶ μητροπολίτες μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. κ. Χριστόδουλον, ὁ ὁποῖος καὶ ὠμίλησε.

Πέραν ὅμως αὐτῶν ἡ ἐπίδραση τοῦ ἔργου τῆς ΧΦΕ στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία στὰ ἐβδομήντα αὐτὰ χρόνια εἶναι πολὺ εὐρύτερη, γιατί ἡ ΧΦΕ ἀποτελέσκει ἓνα εἶδος Σχολῆς Εὐελπίδων καὶ κατάρτισε στελέχη, τὰ ὁποῖα στὴν συνέχεια, ἄλλοι μὲν κατετάγησαν στὸν ἱερὸν κλῆρον, καὶ ἐπὶ ἀνδρῶσαν Μητροπόλεις, ἐνῶ ἄλλοι διεκρίθησαν ὡς πανεπιστημιακοὶ δάσκαλοι στὰ Πανεπιστήμια τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καθὼς καὶ ὡς ἐκπαιδευτικοὶ στὴν πρωτοβάθμια καὶ δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση καὶ ὡς στελέχη Ὁργανισμῶν τοῦ Κρατικοῦ μηχανισμοῦ μὲ θετικὰ γιὰ τὴν ὑπηρεσιακὴ τους ἀποστολὴ ἀποτελέσματα.

Τὰ ἐπιτεύγματα ἐνὸς δημιουργικοῦ παρελθόντος ὅπως αὐτὰ σὲ συντομία ἀναφέρθηκαν στὴν ἐν λόγω ἐκδήλωση καὶ οἱ ἐπιταγὲς τῶν καιρῶν ἀποτελοῦν προκλήσεις γιὰ τὴν σημερινὴ γενεὰ τῶν μελῶν τῆς ΧΦΕ νὰ ἀνταποκριθοῦν μὲ τὸν ἴδιο ἀγωνιστικὸ παλμὸ καὶ νὰ γράψουν νέες σελίδες παραγωγικοῦ ἔργου στὸ προσεχὲς μέλλον.

Οἱ «Ἀκτίνες» εὐχονται ὅπως οἱ μελλοντικὲς προοπτικὲς ποὺ ἐξετέθησαν περὶ τὸ τέλος τῆς ἐορτῆς αὐτῆς γίνουν πραγματικότητα πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ τὸ καλὸν τοῦ τόπου.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΣΠΥΡΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Ήταν ένας προικισμένος άνθρωπος. Με μεγάλη μόρφωση. Με σημαντικές ικανότητες. Σπούδασε Θεολογία.

Θα μπορούσε να γίνει ένας λαμπρός εκπαιδευτικός. Ένας σπουδαίος ομιλήτης, καθώς είχε έμφυτα ρητορικά χαρίσματα. Ένας καλός συγγραφέας. Μπορούσε να κάνει οικογένεια. Να γυρίζει από την δουλειά του και να τον περιμένει ένα ζεστό σπιτικό. Ένα στρωμένο τραπέζι. Ένα καλομαγειρεμένο φαγητό. Να χαίρεται τα παιδιά του «ως νεόφυτα ελαιών κύκλω της τραπέζης του». Δίκαιες και νόμιμες απολαύσεις, που κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να τις έχει.

Όμως δεν έκανε τίποτε από αυτά. Δεν απήλυνε τίποτε. Δεν χάριζε τίποτε. Πήρε άλλο δρόμο. Δύσβατο και ανηφορικό. Έζησε την τραχεία ζωή του μοναχού, ως μέλος της αδελφότητας Θεολόγων «ΖΩΗ». Και δούλεψε στο Άγρίνιο, στην Πάτρα, στη Θεσσαλονίκη, ως υπεύθυνος των τοπικών κινήσεων. Το φαγητό του περισσότερο από λιτό. Πολλές φορές ένα κουλούρι, αντί για μεσημεριανό, κι έπαιρνε τον δρόμο για να σπείρει και άλλου τον λόγο του Θεού. Και αν ή εκτίμησις των φίλων του του πρόσφερε κάτι εκλεκτό, έσπευδε να το χαρίσει με την σειρά του, όπου νόμιζε ότι είχε υποχρέωση. Και να την ανταποδώσει στο πολλαπλάσιο.

Αντί να ζήσει την ζωή του, έζησε για τους άλλους. Αντί να χτίσει το σπίτι του, αγωνίστηκε να στηρίξει τα σπιτικά των άλλων. Αντί να εργασθεί για την ευτυχία του, δούλεψε για την ευτυχία των άλλων.

Αφιερώθηκε στον Χριστό. Να υπηρετήσει την ωραία «οὐτοπία» να κάνει τον κόσμο καλύτερο. Αυτή την «οὐτοπία» που διατηρεί τον κόσμο μας, δυο χιλιάδες χρόνια τώρα, καλλιεργώντας την ανθρωπιά και

το καλό. Μια δουλειά δύσκολη, που θέλει μόρφωση και γνώσεις και δύναμη και ικανότητες. Αλλά πρό παντός αγάπη.

Συνήθως η αγάπη αυτή καρποφορεί. Είναι μεγάλη δύναμις η αγάπη. Κάποτε όμως πέφτει στο κενό. Οι άνθρωποι παύουν να έννοουν την γλώσσα της. Έγκαταλείπουν ό,τι τους δίδαξε τόσα χρόνια, την ωραία ζωή της πίστεως. Και «πορεύονται εις Θεσσαλονίκην, αγαπήσαντες τον νυν αιώνα», όπως σημειώνει με πολλή λύπη για τον Δημῶ, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ἡ, στήν καλύτερη περίπτωση, ξαναρχίζουν από την αρχή και πρέπει να καταβάλει άλλους τόσους κόπους για να τους ξαναφέρει στην ευθεία οδό.

Αυτό ήταν το έργο στο οποίο δόθηκε ὁ Σπῦρος Ἀθανασίου. Αυτό είναι το έργο στο οποίο αφιερώνεται κάθε αγωνιστής του καλού. Ένα έργο συνεχές, αδιάλειπτο, χωρίς σταματημό. Ένα έργο που ήταν η ανάσα του και η ζωή του. Όλα για τους άλλους. Τίποτα για τον εαυτό του. Πνευματικός ταγός και ύπηρετης. Είχε νοιώσει βαθιά μέσα του τα επαναστατικά λόγια του τραγουδιού που έγραψε ὁ Βερίτης:

Τὸν πύργο χτίζουμε ὅλοι ἀντάμα
καὶ στὸ Χριστὸ κάνουμε τάμα
κανένas μας νὰ μὴ σταθῇ
ὥσπου ἡ δουλειά μας νὰ τελειώσῃ
στὸ βράχο ὁ πύργος νὰ ριζώσῃ
κι' ἴσαμε τῶστρα νὰ ὑψωθῇ.

Κι' ὁ πύργος χτίζεται σιγά - σιγά. Πρώτα με την οικοδομή του εαυτού μας κι' ὕστερα με κάθε μιὰ ψυχὴ που οικοδομεῖται «εἰς Χριστόν». Αυτό έκανε ὁ Σπῦρος Ἀθανασίου. Ὁ καλὸς φίλος. Ὁ στοργικὸς ἀδελφός. Ὁ πνευματικὸς ὁδηγός. Αὐτὸς που ἀγωνιζόταν καὶ γιὰ μᾶς, προσθέτοντας στὸ δικό μας ὑστέρημα τὸ πλούσιο περίσσευμα τῆς ψυχῆς του. Διάκονος ὅλων μας.

Τῆς κοιμήσεώς του προηγήθηκε σύντομος ἀσθένεια. Οὔτε τότε κλείσθηκε στὸν ἑαυτό του. Στὸ νοσοκομεῖο ὑπῆρχαν ἄνθρωποι. Ὑπῆρχαν ψυχὲς μέσα στὸν πόνο. Ἐπρεπε νὰ τὶς ξεκουράσῃ. Ἦλθε σὲ ἐπαφὴ μὲ ὅλους. Ἐγινε γι' αὐτοὺς πομπὸς Χριστοῦ ποὺ ἔστειλε μήνυμα ἀγάπης. Ἐνοιώσαν ἔντονα τὴν παρουσία του. Τοὺς παλμοὺς τῆς καρδιάς του. Ἀργότερα ἔλεγαν: «Νοιώσαμε ὅτι μπήκε στὸ Νοσοκομεῖο ὁ Χριστός».

Ἡ κηδεῖα του ὑπῆρξε πάνδημη. Καὶ στὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου ἐψάλη ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀθήνα ὅπου ἐκηδεύθη. Ὁ πολυσέβαστός μας π. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος, μίλησε γιὰ τὴν ζωὴ του. Ποὺ πρέπει νὰ εἶναι πηγὴ διδαγμάτων γιὰ μᾶς.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη ἀδελφέ μας Σπύρο Ἀθανασίου. Τὸ πέρασμά σου ἀπὸ τὴν γῆ μας ἦταν καρποφόρο, γιατί ἦταν εὐλογημένο ἀπὸ τὸν Θεό.

ΗΡΑΚΛΗΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ

*Στὸν κάμπο σὰν θὰ βγεῖς
μὲ τὸ τσαπί, μὲ τὸ ξινάρι
μὴ σταματήσεις τὴ δουλειά
πρὶν δεῖς στὴ φύχτα σου, χρυσὸ σπιρί
τὸ πρῶτο στάρι.*

*Ἀφράτο εἶν' ἐδῶ τὸ κῶμα
διαμαντένια τὰ νερά,
κέρια γερά,
γερὴ καρδιά
κι' ὅλα θὰ πᾶνε ἴσια,
τὰ χερσοτόπια τοῦτα ἐδῶ
θὰ γίνουν μέρη παραδείσια.*

*Δουλειὰ μόνο, δουλειά,
μόχθους κι' ἰδρώτες μὴ λυπᾶσαι·
σκάλιζε, πότιζε τὴ γῆ
ἀπ' τὴν αὐγὴν
ὥς τὴ δειλὴν
καὶ θὰ δεῖς
σὲ τὴ εὐτυχία θᾶσαι.*

*Κι' ὅταν μιὰ μέρ' ἀπὸ τὰ χρόνια κουραστεῖς
ποιὰ ἄλλη χαρὰ θᾶν πιο μεγάλη ἀπ' τὴ χαρὰ σου
σὰν βλέπεις γύρω σου πηγές,
φυλλώματα,
δροσιές,
βλαστούς, χυμούς,
πλάϊ στὴ γέρικη
μὰ παιδικὴ πάντα καρδιά σου.*

ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΚΙ ΑΛΛΟΣ

«ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ» ΨΕΥΤΗΣ!

«Καίγοντας τὸ σπίτι τοῦ ἀφεντικοῦ μου: Ἡ ζωὴ μου στοὺς «*New York Times*» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου ποὺ κυκλοφόρησε στὶς ΗΠΑ στὶς 9 Μαρτίου 2004 ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο *New Millenium Press*. Συγγραφέας ὁ ἀπατεώνας δημοσιογράφος Τζέϋσον Μπλέρ, ποὺ ἐπὶ τέσσερα χρόνια ἔγραψε περισσότερα ἀπὸ 600 ἄρθρα, συνεντεύξεις καὶ ρεπορτάζ στὴ μεγαλύτερη ἐφημερίδα τοῦ κόσμου, τοὺς *New York Times*, ὅλα ψεύτικα καὶ κατασκευασμένα στὴ φαντασία τοῦ πανούργου μυαλοῦ του.

Ὅταν πέρυσι ἀποκαλύφθηκε τὸ θλιβερὸ αὐτὸ περιστατικὸ δημοσιογραφικῆς ἀληθείας, ποὺ ἔκανε τὸ γύρο τοῦ κόσμου καὶ συγκλόνισε συθέμελα τὴν ἀξιοπιστία καὶ τὸ κύρος τοῦ παγκόσμιου Τύπου ὅλοι ἐκτιμούσαμε ὅτι δύσκολα θὰ μπορούσε νὰ ἐντοπίσει κανεὶς στὴν παγκόσμια ἱστορία τοῦ Τύπου παρόμοιο συστηματικὸ φαινόμενο κατασκευασμένων ψευδῶν γεγονότων καὶ παραπληροφόρησης, καὶ μάλιστα σὲ μιὰ ἐφημερίδα ποὺ διαμορφώνει τὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη!

Λάθος! Οἱ παραγωγοὶ τοῦ *Hollywood* διαγωνίζονται αὐτὴ τὴν περίοδο γιὰ τὸ ποιοὺς θὰ γυρίσει σὲ ταινιὰ τὴ ζωὴ ἐνὸς ἄλλου ἀπατεώνα δημοσιογράφου, τοῦ Ἐλβετοῦ ἀριστεριστῆ Τόμ Κοῦμερ, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τέσσερα χρόνια ἐξαπατοῦσε τοὺς ἀναγνώστες μιᾶς ἀπὸ τὶς πιὸ ἐγκυρες εὐρωπαϊκὲς ἐφημερίδες, τῆς γερμανικῆς *Süddeutsche Zeitung* τοῦ Μονάχου, τροφοδοτώντας τὸ ἔνθετο περιοδικὸ τῆς *SZ* μὲ πλαστὲς συνε-

ντεύξεις γνωστῶν ἡθοποιῶν.

Ἦταν Κυριακὴ 27 Μαΐου 2000, ὅταν ἡ *Süddeutsche Zeitung* κυκλοφόρησε μὲ τὸν ἐκπληκτικὸ τίτλο «Μνημιώδης Προδοσία. Ἡ μεγαλύτερη ἀπάτη μετὰ τὸ τέλος τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου». Ἡ διεύθυνση τῆς ἐφημερίδας ἀπεκάλυψε στοὺς ἐμβρόντητους ἀναγνώστες τῆς ὅτι οἱ πολὺκροτες συνεντεύξεις πασίγνωστων ἀστέρων τῆς ἀμερικανικῆς κινηματογραφουπόλης στὸν Τόμ Κοῦμερ ἦταν ἐντελῶς ψεύτικες!

Τὸν Τόμ Κοῦμερ εἶχαν ἐντοπίσει οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ἐφημερίδας νὰ ἐργάζεται ἀπὸ τὰ φοιτητικὰ του χρόνια στὸ περιοδικὸ *Life style Tempo* τοῦ Βερολίνου. Τοῦ πρότειναν νὰ ταξιδεύει συχνὰ στὸ *Hollywood* καὶ νὰ ἐπιστρέφει μὲ συνταρακτικὲς συνεντεύξεις καλλιτεχνῶν. Πράγματι ὁ Κοῦμερ ἀποδέχθηκε τὴν πρόταση, ἀλλὰ στὰ ταξίδια του αὐτὰ δὲν ἀσχολήθηκε ποτὲ μὲ τὴν ἀποστολὴ γιὰ τὴν ὁποία προσλήφθηκε.

Ἦταν τέτοιες οἱ δημοσιογραφικὲς «ἐπιτυχίες» τοῦ Κοῦμερ ὥστε ἡ κυκλοφορία τῆς *Süddeutsche Zeitung* ἔσπασε κάθε ρεκόρ καὶ περιοδικὰ ἀπὸ ἄλλες χώρες τοῦ κόσμου ζήτηγαν τὴν ἄδεια τῆς ἐφημερίδας γιὰ νὰ ἀναδημοσιεύουν τὶς «ἐκπληκτικὲς» συνεντεύξεις τοῦ Κοῦμερ!

Ἡ «ἐπιτυχία» τοῦ Κοῦμερ ἔσβησε ἄδοξα μὲ ἓνα ἀποκαλυπτικὸ ρεπορτάζ τοῦ συναδέλφου του Χόλγκερ Χέτζελ στὸ περιοδικὸ *Focus*, γιὰ τὸν ἐλεεινὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἔδγαζε τὸ ψωμί του ὁ πανούργος δημοσιογράφος. Ὁ Κοῦμερ δὲν τὸ ἔβαλε κάτω: Ἀφροῦ κατηγορήθηκε τὰ παγκόσμια μέσα ἐνημέρωσης γιὰ ὑποκρισία, δήλωσε ὅτι

ἐκεῖνος ἀπλᾶ τοὺς προσέφερε μιὰ ἀληθινὴ ἀπόδραση ἀπὸ τὴν καθημερινότητα καὶ ἐκεῖνα τὸν κυνήγησαν!

Εὐτυχῶς ὅμως γιὰ τὸν διεθνὴ Τύπο ὑπάρχουν καὶ πραγματικοὶ δημοσιογράφοι: Στὶς 30 Ἀπριλίου 2004 ὁ βραβευμένος μὲ βραβεῖο Πούλιτζερ Ἀμερικανὸς δημοσιογράφος Σέιμουρ Χερς ἀποκάλυψε μέσα ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ περιοδικοῦ *New Yorker* τὴν ἀπόρρητη ἐκθεση τοῦ Ἀμερικανικοῦ Πενταγώνου γιὰ τὴν «σαδιστικὴ ἐξόφθαλμη καὶ σκόπιμη ἐγκληματικὴ κακοποίηση» Ἰρακινῶν αἰχμαλώτων στὶς ἀπάνθρωπες φυλακὲς Ἀμποὺ Γκράϊμπ τοῦ Ἰράκ.

Δύο ἐβδομάδες ἀργότερα, ὁ Χερς ἀπεκάλυπτε ὅτι τὰ βασανιστήρια τῶν Ἰρακινῶν κρατουμένων ἐντάσσονταν στὰ πλαίσια τῆς ἄκρας ἀπόρρητης διαταγῆς τοῦ Ὑπουργοῦ Ἀμυνας Ντόναλντ Ράμφελντ γιὰ τὴν πάταξη τῆς διεθνoῦς τρομοκρατίας. Σύνθημα τῆς ἀπόφασης αὐτῆς ἦταν, σύμφωνα μὲ τὴν πηγὴ τοῦ ρεπορτάζ, ἡ ναζιστικῆς ἐμπνεύσεως φράση «Συλλάβετε ὅποιον πρέπει, κάντε του ὅ,τι θέλετε!».

Ὁ Σέιμουρ Χερς εἶναι ἓνας «κακὸς δαίμονας» γιὰ τὶς Ἀμερικανικὲς Ἑνοπλίες Δυνάμεις: Τὸ 1969, σὲ ἡλικία 32 ἐτῶν, ἐνόπλισε μὲ τὴ δημοσιογραφικὴ του περιέργεια μιὰ μᾶλλον ἀδιάφορη δίκη ἐνὸς ἀνθυπολοχαγοῦ Κάλεϊ, ποὺ ἀφοροῦσε μιὰ «ἄγνωστη» ὑπόθεση ἀμάχων στὸ Βιετνάμ. Ἡ ἀστείρευτὴ ἐπιμονὴ του ἀπέδωσε τὴν συνταρακτικὴ ἀποκάλυψη τῆς σφαγῆς τῶν περισσότερων ἀμάχων κατοίκων τοῦ φτωχοῦ διετναμέζικου χωριοῦ Μάϊ Λαϊ.

Περισσότεροι ἀπὸ 700 ἀνυπεράσπιστοι γέροντες, γυναῖκες, παιδιά, ἀκόμη καὶ βρέφη, βασανίστηκαν, σφαγιάστηκαν, πυροβολήθηκαν καὶ κήκων ἀπὸ μιὰ διμοιρία ἐγκληματιῶν Ἀμερικανῶν πεζοναυτῶν, ποὺ «ξέδωσε», πιστεύοντας ὅτι οἱ ἀπελπισμένες οἰμωγὲς τῶν θυμάτων τοὺς θὰ πνίγονταν στὴν ἐρημιὰ τῆς ἄχανοῦς διετναμέζικης ὑπαίθρου. Ὑπῆρχε ὅμως «δίκης ὀφθαλμὸς» ποὺ εἶδε καὶ ἀπεκάλυψε!

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΑΚΤΙΝΕΣ - ΙΟΥΛΙΟΣ 2004

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ

Καὶ ἄλλες φορὲς ἔχομε ἀναφερθῇ ἀπὸ τὴν στηλὴ αὐτὴ στὴν τέχνη τοῦ κινηματογράφου. Στὸν 20ὸ αἰῶνα ὁ κινηματογράφος ἐπέδρασε μὲ καταλυτικὸ τρόπο στὰ ἦθη καὶ στὶς νοοτροπίες τῶν ἀνθρώπων κυρίως τῶν δυτικῶν κοινωνιῶν. Καὶ σήμερα ἐξακολουθεῖ ὁ κινηματογράφος νὰ παραμένῃ φορεὺς ἀγωγῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ προβολεὺς ἠθικῶν ἀντιλήψεων, στάσεων ζωῆς καὶ συμπεριφορῶν. Ὁ κινηματογράφος, ὅταν καὶ ὅποτε λειτουργῇ ὡς τέχνη, διδάσκει καὶ καλλιεργεῖ τὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἐπιλέξαμε νὰ σχολιάσωμε κάποιες ἀξιόλογες καὶ σημαντικὲς ταινίες τῆς χειμερινῆς περιόδου (ἀπὸ ὅσες εἶδαμε καὶ θεωροῦμε ὅτι μπορεῖ νὰ ἐνδιαφέρουν τοὺς ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ).

Ἀπὸ τὶς ἐλληνικὲς ταινίες ξεχώρισε ἡ ταινία «Πολίτικη κουζίνα», τοῦ Τάσου Μπουλμέτη. Μάλιστα, ἡ ταινία αὐτὴ ἔκανε ρεκόρ εἰσιτηρίων, ὑπερβαίνουσα τὰ 1.000.000. Ἀναφέρεται στὴν ἐκδιώξι μιᾶς ἐλληνικῆς οἰκογένειας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι κατὰ τὸ 1966 καὶ τὴν σταδιακὴ προσαρμογὴ τῆς στὴν μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα. Ἡ ταινία κάνει συχνὲς ἀναφορὲς στὴν ζωὴ στὴν Πόλι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, στὴν συμβίωσι μὲ τοὺς Τούρκους, καθὼς καὶ στὴν ζωὴ τῶν προσφύγων - μεταναστῶν Κωνσταντινουπολιτῶν στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ὅλη ἀτμόσφαιρα τῆς ταινίας ἀναδίδει μιὰν νοσταλγία καὶ ἓνα ἄρωμα μιᾶς ἄλλης πάστας ἀνθρώπων, μὲ πολιτισμὸ καὶ ἀρχοντιά, τὰ ὁποῖα ἔφεραν καὶ στὴν μητέρα πατρίδα τοὺς μὲ τὴν μετοίκισί τους.

Μία ρωσικὴ ταινία, «Ἡ ἐπιστροφή» ὑπῆρξε ἡ ἐκπληξὶς τῆς χρονιάς καὶ ἀπέσπασε τὸν Χρυσὸ Λέοντα στὸ Φεστιβάλ Βενετίας. Ὁ σκηνοθέτης Ἀντρέϊ Ζβιαγκίντσεβ εἶναι κατὰ τοὺς κριτικoὺς ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν μεγάλο ρῶσσο σκηνοθέτη τοῦ 20οῦ αἰῶνος τὸν Ἀντρέϊ Ταρκόφσκυ. Ἡ ταινία χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ ἀπλὴ ἀφήγησι μὲ πανέμορφες εἰκόνες ἀπὸ τὴν ρωσικὴ ὑπαι-

θηρο, αλλά παραμένει βαθύτατα συμβολική. Σε πρώτη ανάγνωση ή ταινία διηγείται την επιστροφή ενός άνδρος και πατρός στην οικογένειά του: Στην γυναίκα και στα δύο παιδιά του (αγόρια). Στην έκδρομή σε μια άγνωστο και άχαρτογράφητο λίμνη της Ρωσίας τα αγόρια γνωρίζουν καλύτερα τον πατέρα τους και τον συμπαθούν ή τον αντιπαθούν. Στο τέλος ο πατήρ σκοτώνεται και εξαφανίζεται από την ζωή των τέκνων του παράξενα, όπως είχε εμφανισθῇ. Σε δεύτερη ανάγνωση οι συμβολισμοί της ταινίας είναι πάρα πολλοί. Κατά μερικούς ο πατήρ συμβολίζει τον Θεό, τον οποίο ο μικρότερος υιός (ο νεώτερος υιός του ευαγγελίου!) αρνείται και αντιμάχεται, χωρίς να τον γνωρίζει πραγματικώς, χωρίς να συνειδητοποιή ότι ὅ,τι του ζητᾷ ο πατήρ είναι για τὸ καλὸ του, για τὴν ἐνηλικίωσί του. Ἡ ταινία προβληματίζει τὸν θεατὴ καὶ τὸν ὠθεῖ σὲ σκέψεις καὶ ἐσωτερικὲς διεργασίες. Στην ταινία ὑπολανθάνουν οἱ παραδόσεις τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, τοῦ ζυμωμένου μὲ τὴν Ὁρθοδοξία.

Ἀπὸ τὴν Νότιο Κορέα προεβλήθη ἡ ταινία «Ἄνοιξις, Καλοκαίρι, Φθινόπωρο, Χειμῶνας... καὶ Ἄνοιξις». Σε μιὰ πανέμορφη λίμνη, σὲ μιὰ καταπράσινη κοιλάδα, ὑπάρχει πάνω σὲ σχεδία ἓνα μικρὸ βουδδιστικὸ (ξενιστικὸ) μοναστήρι, μὲ τὸν γέροντα - δάσκαλο καὶ μὲ ἓνα μικρὸ παιδί, ὡς μαθητευόμενο - δόκιμο μοναχό. Ἡ ταινία ἀφηγεῖται τὴν ζωή καὶ τὶς περιπέτειες αὐτοῦ τοῦ δοκίμου μοναχοῦ, μέχρις ὅτου ὥριμος στὴν ἡλικία ἐπιστρέφει στὸ μοναστήρι καὶ πάρει τὴν θέσι τοῦ τεθνεῶτος δασκάλου. Οἱ ἀσκήσεις τοῦ ξενιστικοῦ βουδδισμοῦ παραξενεύουν τὸν δυτικὸ θεατὴ, ἀλλὰ μᾶς ὑπενθυμίζουν ὅτι καὶ στὸν Ὁρθόδοξο Χριστιανισμό ἡ ἐν Χριστῷ ἀσκήσις εἶναι μέθοδος προσεγγίσεως τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ ὁδὸς γιὰ τὴν θέωσι τοῦ ἀγωνιζομένου πιστοῦ. Ἐπὶ πλέον, ἡ βουδδιστικὴ ἀντίληψις γιὰ ὑπέρβασι τῶν κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἐπιδιώξεων, προσφέρει μιὰν

ἄλλη ὀπτική στὸν σημερινὸ δυτικότροπο ἄνθρωπο τοῦ καταναλωτισμοῦ, τοῦ εὐδαιμονισμοῦ, τοῦ ἡδονισμοῦ, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δόξης.

Ἀπὸ τὶς Η.Π.Α. προέρχονται δύο ἐνδιαφέρουσες ταινίες: Ἡ ταινία «Dogville» καὶ ἡ ταινία «Τὸ ἀνθρώπινο στίγμα». Ἡ πρώτη εἶναι μιὰ πρωτοποριακὴ ταινία ἀπὸ τὸν σκηνοθέτη Λὰρς φὸν Τρίερ, ἡ ὁποία δὲν χρησιμοποιεῖ σκηνικά· οἱ ἡθοποιοὶ παίζουν ὅπως στὸ θέατρο, χωρὶς ἐξωτερικὰ σκηνικά καὶ πλάνα. Ἡ ὑπόθεσις ἀφορᾷ μιὰ μικρὴ κοινότητα, στὴν ὁποία καταφεύγει μιὰ φαινομενικῶς κυνηγημένη γυναίκα. Ἡ κοινότης στὴν ἀρχὴ περιθάλλει τὴν γυναίκα αὐτή, ἀλλὰ στὴν συνέχεια τὴν ἐκμεταλλεύεται ἀπὸ θέσι ἰσχύος. Ἡ ταινία τελειώνει μὲ ἓνα ἀναπάντεχο τέλος, ὑπογραμμίζουσα τὴν βασικὴ θέσι της, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀποκτώντας ἰσχύ καὶ ἐξουσία, ἀποθηριώνονται καὶ καταδυναστεύουν τοὺς ἄλλους. Οἱ πολιτικοὶ ὑπαινιγμοὶ τοῦ σκηνοθέτου εἶναι ἀρκούντως σαφεῖς, ἀφοῦ ἡ ταινία ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο μέρος μιᾶς τριλογίας μὲ θέμα του τὶς σύγχρονες Η.Π.Α. Ἡ δεύτερη ταινία ἀναφέρεται στὴν περιπτώσι ἐνὸς ἐγγράμμου Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, ὁ ὁποῖος γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐξελιχθῇ στὶς Η.Π.Α. ἀρνεῖται τὴν καταγωγὴν του, τὴν οἰκογένειάν του, τὴν ἀπόκτησι τέκνων καὶ στὸ τέλος ἐκδιώκεται ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιό του ὡς δῆθεν ρατσιστῆς κατὰ τῶν ὁμοφύλων του. Ἡ ταινία εἶναι ἄνιση ὡς πρὸς τοὺς ἡθοποιούς της, μὲ τὸν Ἄντονι Χόπκινς νὰ δίνη μιὰ συγκλονιστικὴ ἐρμηνεία.

Παρακολουθώντας τὶς σύγχρονες κινηματογραφικὲς δημιουργίες ἀπ' ἐνὸς διαπιστώνομε πῶς ἔβλεπαν τὸν κόσμον καὶ τὴν κοινωνία μας οἱ πραγματικοὶ καλλιτέχνες καὶ ἀπ' ἐτέρου συνειδητοποιοῦμε πόσο ἐπικαιρὸ καὶ ζωντανὸ παραμένει τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου: «**Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναψύσω ὑμᾶς**» (Ματθ. 11, 28).

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

(Συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος)

Arturo Toscanini (1867 - 1957)

Ὁ μεγάλος αὐτὸς ἰταλὸς μαέστρος ἔνας ἀπ' τοὺς σημαντικότερους τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ διευθύνει ἔργο τοῦ Μπετόβεν, ἔλεγε στοὺς μουσικοὺς τῆς ὀρχήστρας: «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεστε. Κάθε παύση ἔχει τὸ νόημά της, κάθε κορώνα (νότα μὲ μεγάλη διάρκεια) ἄς ἀπλώνεται στὸ ἄπειρο!».

Albert Roussel (1869 - 1937)

Ἦταν ἄνθρωπος μὲ ἐξαιρετικὰ προσό-
ντα: Εἶχε εὐθύτητα, αἴσθηση τοῦ μέτρου,
σεβασμὸ στὴν προσωπικότητα τοῦ ἄλλου,
μὰ πάνω ἀπ' ὅλα, πίστη στὶς πνευματικὲς
ἀξίες. Ὅλ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ὑπάρχουν καὶ
στὴ μουσικὴ του. Ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ση-
μαντικὰ ἔργα τοῦ Ρουσσὲλ ἦταν καὶ τὸ ἔργο
γιὰ ὀρχήστρα ἡ *Ἀνάσταση*. ἄλλα ἔργα του
ποὺ φανερώνουν αὐτὴ τὴν πίστη στὶς πνευ-
ματικὲς ἀξίες εἶναι οἱ *Ἐπικλήσεις*, ὁ *Ψαλ-
μὸς LXXX*, καθὼς καὶ πολλὰ χορικά.

Franz Lehar (1870 - 1948)

Ὁ Λέχαρ γέμισε μὲ τίς ὁπερέτες του καὶ
τίς μελωδίες του τὸν κόσμον μὲ χαρὰ. Ἦταν
μεγάλος λάτρης τῆς Ἑλλάδας καὶ κάποτε
εἶχε πει: «... ὁ γνήσιος καλλιτέχνης αἰσθάν-
νεται γιὰ πατρίδα του πάντοτε τὴν Ἑλλά-
δα». Παρακάτω θ' ἀναφέρουμε ὀρισμένα
χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ μιὰ
συνέντευξή του, ποὺ ἔδωσε τὸ 1943 σ' ἓναν
γερμανὸ δημοσιογράφο καὶ δείχνουν τὴν
ποιότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου: «...
Ἄν θὰ γράψω, καὶ τί θὰ γράψω (ἐνν. μου-
σικὴ) στὴν ἡλικία ποὺ βρίσκομαι, αὐτὸ θὰ
τὸ ὀρίσει ἓν πρῶτοισ ὁ Παντοδύναμος Θεός.
Αὐτὸς μοῦ ἔδωσε μέχρι σήμερα ὑγεία καὶ

τὴν χαρὰ τῆς δημιουργίας. Τοῦ ἀποδίδω
εὐχαριστῶ μου ἐργαζόμενος ὥσάν νὰ βρι-
σκόμεν στὴν ἀρχὴ καὶ χωρὶς νὰ σκέπτο-
μαι ὅτι θὰ ἐρχόταν ποτὲ γιὰ τὴ δουλειά μου
τὸ τέλος... Τῆς ζωῆς μου τὸ καθήκον τὸ ἔλε-
πα ἔτσι: Νὰ ὁμορφύνω τὴν γκρίζα καθημε-
ρινότητα τῶν συνανθρώπων μου, χωρὶς νὰ
γυρεύω προβλήματα στὴ μουσικὴ, ἀλλὰ
προσφέροντας αὐτὸ ποὺ κάθε ἄνθρωπος
νοσταλγεῖ: Χαρὰ καὶ λίγο φῶς!».

(Συνεχίζεται)

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

α) Τὴν Δευτέρα 7 Ἰουνίου, στὴν Αἴθου-
σα Τελετῶν τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστρια-
κοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐγινε ἡ ἀνα-
γόρευση σὲ ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ συνθέ-
τη Μιχάλη Ἀδάμη. Γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο
τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ συνθέτη μίλησε ὁ
Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γεώργιος
Μπαμπινιώτης, ἡ καθηγήτρια κα' Ὀλυμπία
Φράγκου Ψυχοπαίδη καθὼς καὶ ὁ Πρόε-
δρος τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν κ.
Γρηγόριος Στάθης, ὁ ὁποῖος ἀνέγνωσε καὶ
τὴν ἀπόφαση τῆς Ὀλομέλειας. Στὴ συνέ-
χεια μίλησε ὁ τιμώμενος συνθέτης καὶ στὸ
τέλος ἐρμηνεύθηκε τὸ ἔργο του «Ροδανὸν»
ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Βυζαντινὴ Χορωδία καὶ
ὀργανικὸ σύνολο, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ
Παύλου Σεργίου.

β) Στὶς 20 Μαΐου, στὴν αἴθουσα ἐκδη-
λώσεων τοῦ Φ. Σ. «Παρνασσός», ἐγινε ἡ
ἐπίσημη παρουσίαση τοῦ νέου βιβλίου τῆς
γνωστῆς πιανίστριας κ. Ἐφης Ἀγραφιῶ-
τη, μὲ τίτλο: «Ἡ Μουσικὴ δὲν εἶναι γένους
θηλυκοῦ». Ἡ ἐκδήλωση διοργανώθηκε ἀπὸ
τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο Ἑλληνίδων. Στὴν
παρουσίαση τοῦ βιβλίου μίλησαν ἐκτὸς τῆς

συγγραφέως και ὁ μουσικοκριτικὸς κ. Νίκος Δοντάς. Ἀξίζει νὰ σημειώσουμε τὴν ἰδιαίτερα τιμητικὴ ἀναφορὰ πού ἔγινε στὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο τῆς ἀείμνηστης Ἑλένης Οἰκονομοπούλου: Τόσο μὲ τὴν ἡχητικὴ παρουσίαση ἀποσπάσματος ἀπὸ τὸ Ὁρατόριο «Ὁ Κοινωνικός» τῆ βραδιά τῆς ἐκδήλωσης, ὅσο καὶ μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου. Ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ἡ κ. Ἀγραφιῶτη «... ὅλο τὸ περιγράμμα τῆς βασικῆς τῆς ἀποψῆς γιὰ τὴ μουσικὴ δράση καὶ προσφορὰ δινόταν ἀπ' τὴ συνθέτρια μὲ τὴ φράση πού ἐπαναλάμβανε συνεχῶς καὶ μὲ τὴν ὁποία προσδιόριζε τὸ λόγο τῆς ἀφίερωσής της στὴ μουσικὴ: *Ὅλα πρὸς δόξαν Θεοῦ...* Τὸ σημαντικό στὴν πορεία τῆς Οἰκονομοπούλου, εἶναι ἀκριβῶς ὅτι παρήγαγε ἔργο ἰδιαίτερος σημαντικό, γιὰ τὴν πρόθεση πού ὑπηρετεῖ, ἀξιοπρόσεκτο γιὰ τὴν ἔκταση, τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἐμβέλειά του, ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐκτίμηση τοῦ πολιτιστικοῦ πλαισίου στὸ ὁποῖο ἀνεπτύχθη».

γ) Μία σημαντικὴ παράμετρος τῆς μουσικῆς εἶναι τὸ παιδικὸ καὶ τὸ νεανικὸ τραγούδι. Ἡ σπουδαιότητα τοῦ παιδικοῦ τραγουδιοῦ εἶναι τεράστια διότι, τόσο ἡ μουσικὴ ὅσο καὶ τὸ κείμενό του, δίνουν τὴν εὐκαιρίαν στὸ παιδί νὰ γνωρίσει καὶ ν' ἀγαπήσει ἀπὸ κοντὰ τὸν κόσμον τῆς μουσικῆς φέρνοντάς τον στὰ μέτρα του, καθὼς ἐπίσης καὶ νὰ διαμορφώσει τὴν ψυχρὸσύνθεσή του.

Θέλει λοιπόν, μεγάλη προσοχὴ ἡ ἐπιλο-

γὴ τῶν τραγουδιῶν (μουσικῆς καὶ στίχων) πού προσφέρουμε στὰ παιδιά διότι μέσω αὐτῶν μποροῦν νὰ ἀποκτήσουν εὐχάριστα βιώματα, νὰ γίνουν αἰσιόδοξοι ἄνθρωποι, ἰσορροπημένοι, πειθαρχημένοι, δημιουργικοί, κοινωνικοί, κ.λ.π. Ἡ στὴν ἀντίθετη περίπτωση, δηλαδὴ τῆς κακῆς ἐπιλογῆς τραγουδιῶν (μουσικῆς καὶ ἀνάλογων στίχων), νὰ ἔχουμε ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα στὴ ψυχρὸσύνθεση καὶ συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν (ἐπιθετικότητα καὶ ἀντικοινωνικότητα, ἀσφαλείες, κ.λ.π.).

Ἐδῶ ὅμως θ' ἀξίξει ν' ἀναφερθοῦμε στὸ παιδικὸ καὶ νεανικὸ χριστιανικὸ τραγούδι στὴ σύγχρονη Ἑλλάδα. Πρόκειται κυρίως γιὰ τραγούδια τὰ ὁποῖα ἂν καὶ εἶναι δομημένα μὲ μουσικὴ ἀπλότητα, καλλιεργοῦν καὶ ψυχαγωγοῦν τὰ παιδιά καὶ τοὺς νέους ἐκφράζοντας μέσα ἀπὸ τοὺς στίχους πανανθρώπινες ἀξίες, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ τὸν συνάνθρωπο, τὸν ἡρωϊσμό καὶ τὸ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα, τὸν σεβασμὸ στὴ φύση, τὴν γλυκύτητα τῆς προσευχῆς, τὴν κοινωνικότητα καὶ τὴν ἀλληλεγγύη, κι ὅλα αὐτὰ μὲ ἓναν τρόπο κατανοητὸ κι εὐχάριστο πού «μιλάει» κατευθεῖαν στὴν καρδιὰ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων!

Τὸ μουσικὸ ὕφος τῶν περισσότερων χριστιανικῶν τραγουδιῶν ἀκολουθεῖ τὶς γραμμὲς τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἐνῶ σὲ μερικὰ διαφαίνεται λίγο ὥς πολὺ τὸ ὕφος τῆς δημοτικῆς καὶ βυζαντινῆς μουσικῆς.

Α. Γ.

«AKTINES». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθῆναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθῆναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθῆναι. Τιμὴ τεύχους € 0,90. Ἐτησίαν συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ € 9, ἐξωτερικοῦ 30 S U.S.A. Ἡ διεύθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθῆναι, Ἰούλιος 2004

ΤΟ ΙΣΛΑΜ

ΤΟ ΙΣΛΑΜ

ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Τὸ Ἰσλάμ εἶναι σήμερα, ἀπὸ ἄποψη ἀριθμοῦ πιστῶν μὲ πολὺ μικρὴ διαφορὰ ἢ δεύτερη μεγαλύτερη θρησκεία στὸν κόσμον μετὰ τὸ Χριστιανισμό. Πρωτοεμφανίστηκε ἔξι περίπου αἰῶνες μετὰ τὴν γέννηση τοῦ Χριστοῦ, υἱοθέτησε πολλὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴ διδασκαλία του καὶ ἄρχισε νὰ ἀνταγωνίζεται τὸ Χριστιανισμό στὸ θρησκευτικὸ πεδίο μὲ φανατισμὸ καὶ ἔντονον προσηλυτισμό.

Παράλληλα, ὡς θρησκεία θεοκρατική, ἔκανε ἔντονη τὴν παρουσία του καὶ στὸ πολιτικὸ πεδίο, μονοπωλώντας τὴν πολιτικὴ ἐξουσία τῶν χωρῶν στὶς ὁποῖες ἐπικράτησε, στὶς ὁποῖες ἐφάρμοσε μὲ αὐστηρότητα τὸν ἰσλαμικὸ νόμο (σαρία) καὶ ἐγκαθίδρυσε ἕναν ἰδιότυπο θρησκευτικοπολιτικὸ ὁλοκληρωτισμό.

Στὶς μέρες μας ὁρισμένες ἀκραῖες ἰσλαμικὲς ὁργανώσεις προσπαθοῦν μὲ τὴν τρομοκρατία καὶ τὴν κήρυξη «ἱεροῦ πολέμου» (Τζιχάντ) νὰ στρέψουν τὸ μουσουλμανικὸν κόσμον κατὰ τῆς χριστιανικῆς Δύσης δημιουργώντας τὴν ἐντύπωση ὅτι στὴν πραγματικότητα ἔχει ἤδη ἀρχίσει ἀνάμεσα στοὺς δύο αὐτοὺς κόσμους αὐτὸ πὺν ὁ Σ. Χάντιγκτον ἀποκάλεσε «σύγκρουση πολιτισμῶν».

Σ' αὐτὴ τὴν ἀνίερη προσπάθεια ἢ καλύτερη ἀπάντηση εἶναι ἡ προώθηση τῆς ἀμοιβαίας κατανόησης ἀνάμεσα στοὺς δύο κόσμους, τὸ χριστιανικὸ καὶ μουσουλμανικὸ καὶ αὐτὸ ἔχει ὡς προϋπόθεση τὴ σωστὴ ἐνημέρωση γύρω ἀπὸ τὰ στοιχεῖα πὺν συνθέτουν τὴ φυσιογνωμία τοῦ κάθε πολιτισμοῦ καὶ τὴν κατάστασι πὺν ἐπικρατεῖ σήμερα στὸ χωρὸ τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτοὺς.

Πρὸς αὐτὴ τὴ κατεύθυνση κινεῖται ἡ μελέτη γύρω ἀπὸ τὸ ΙΣΛΑΜ τοῦ συνεργάτη μας κ. Δ. Λιαρομάτη πὺν ἀκολουθεῖ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Τὸ Ἰσλάμ γενικὰ

Τὸ Κοράνιο

Ὁ Μωάμεθ

Ἡ ἱστορικὴ του διαδρομὴ

Ἀπὸ τὴν ἀκμὴ στὴν παρακμὴ

Ἡ Σαουδικὴ Ἀραβία καὶ ὁ βαχαδισμὸς

Τὸ Ἰράν καὶ ἡ Χομεϊνικὴ ἐπανάστασι

Ἡ Αἴγυπτος καὶ οἱ Ἀδελφοὶ Μουσουλμάνοι

Ἡ Ἀλγερία καὶ ἡ μουσουλμανικὴ ἀμφισβήτηση

Οἱ κεντροασιατικὲς δημοκρατίες καὶ τὸ Ἀφγανιστάν

Οἱ Ταλιμπάν

Ὁ Μπὶν Λάντεν καὶ ἡ διεθνὴς τρομοκρατία

Ἡ κατάστασι στὶς ἰσλαμικὲς χώρες σήμερα

Ἡ ἀνάγκη καὶ οἱ ἀγωνιστὲς τῆς ἀλλαγῆς

ΤΟ ΙΣΛΑΜ

Τὰ τραγικά γεγονότα τῆς 11ης Σεπτεμβρίου τοῦ 2001 προκάλεσαν ἕνα ἐντονο ἐνδιαφέρον ὧν μας γιά τὸ *Ἰσλάμ*.

Τί εἶναι τὸ *Ἰσλάμ*, τί λέει τὸ *Κοράνιο*, ποίος ὑπῆρξε ὁ *Μωάμεθ*, ποιά ἡ θέση του ἀπέναντι στοῦ Χριστιανισμοῦ, ποιά ἡ ιστορική του διαδρομή;

Τὸ ἄρθρο αὐτὸ θὰ ἐπιχειρήσει νὰ δώσει μιὰ ὅσο τὸ δυνατόν πληρέστερη ἀπάντηση, στίς εὐλογες αὐτὲς ἀπορίες.

Τὸ *Ἰσλάμ* γενικά.

Ἡ λέξη σημαίνει ὑποταγή, ἀπεριορίστη ἀφοσίωση στοῦ Θεοῦ.

Τὸ *Ἰσλάμ* εἶναι μιὰ θρησκεία μονοθεϊστική πού πιστεύει στὴν ἀπόλυτη μοναδικότητα καὶ τὸ ἐνιαῖο τοῦ Θεοῦ τοῦ ὁποῖου ὁ τελευταῖος καὶ ὀριστικός προφήτης εἶναι ὁ *Μωάμεθ*.

Εἶναι ἀκόμα μιὰ θρησκεία θεοκρατική πού ταυτίζει τὴ θρησκευτική μὲ τὴν πολιτική ἐξουσία, ἀναθέτοντας στοὺς θρησκευτικούς λειτουργοὺς τῆς τὴν ἄσκηση τῆς κοινῆς αὐτῆς ἐξουσίας, ὅπως γιὰ παράδειγμα γίνεται σήμερα στοῦ Ἰράν καὶ γινόταν μέχρι πρό τινος στοῦ Ἀφγανιστάν.

Εἶναι τέλος μιὰ θρησκεία χωρὶς ἱεροσύνη, μυστήρια καὶ εἰκόνες, μὲ ἕνα πολὺ ἀπλὸ τελετουργικὸ πού περιορίζεται βασικά στὴν ἐκπλήρωση πέντε ἀπλῶν καθηκόντων, τῶν λεγόμενων πέντε «*στύλων*» ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω.

Κατὰ τὸ *Κοράνιο*, πρῶτος οὐσιαστικὰ γενάρχης ὧν τῶν πιστῶν ὑπῆρξεν ὁ Ἀβραάμ πού μὲ τὴν ἀπόλυτη ὑποταγή στοῦ Θεοῦ «*δὲν ἦταν οὔτε Ἑβραῖος, οὔτε Χριστιανὸς ἀλλὰ Μουσουλμάνος καὶ ὄχι πολυθεϊστής*».

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὸ *Κοράνιο*, παρακάμπτοντας τὸ Μωϋσῆ καὶ τὸν Ἰησοῦ θέτει ὡς πρότυπο κοινῆς ἀποδοχῆς τῶν ἑβραίων, τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν μουσουλμάνων τὸν κοινὸ προπάτορα Ἀβραάμ.

Περαιτέρω πρῶτος γενάρχης τοῦ Ἰσ-

λαμικοῦ γένους ἀνακηρύσσεται ὁ Ἰσμαήλ, ὁ γιὸς πού ἀπέκτησε ὁ Ἀβραάμ ἀπὸ τὴ δούλη του Ἀγαρ καὶ τὸν ὁποῖον ἀργότερα, ὅταν γεννήθηκε ὁ Ἰσαάκ, ἀπὸ τὴ νόμιμη σύζυγό του τὴ Σάρα, τὸν ἀπέπεμψε μαζί μὲ τὴ μητέρα του στὴν ἐρημο. Ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς παρέλαβε, κατὰ τὸ *Κοράνιο*, ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριήλ καὶ τοὺς μετέφερε στὴ θέση ὅπου ἀργότερα χτίστηκε ἡ Μέκκα, ὅπου ἐζησαν μέχρι τὸ θάνατό τους καὶ ὅπου βρίσκονται οἱ τάφοι τους.

Κατὰ τὴ διαδρομὴ τῆς ιστορίας, ὁ Θεός, κατὰ τὸ *Κοράνιο*, ἀπέστειλε στὸν κόσμο προφῆτες καὶ ἀποστόλους γιὰ νὰ ἐξαγγείλουν τὶς βουλές του καὶ νὰ ὁδηγήσουν τοὺς ἀνθρώπους στὴν ἀλήθεια.

Ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα 26 προφητῶν, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὅποια ἔχουν ληφθεῖ ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή. Μεταξὺ αὐτῶν περιλαμβάνονται, μετὰ τὸν Ἀβραάμ, ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ «*Μεσσίας, Ἰησοῦς, υἱὸς τῆς Μαριάμ, ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ καὶ λόγος αὐτοῦ*» καὶ τέλος ὁ Μωάμεθ «*ἡ σφραγὶς πάντων τῶν προφητῶν*».

Ὡς βιβλία τῶν προφητῶν ἀναγνωρίζονται, ἡ Πεντάτευχος, οἱ Ψαλμοὶ καὶ τὸ Εὐαγγέλιο. Κατὰ τὸ *Κοράνιο*, τὸ πρῶτο ἀποκαλύφθηκε στοῦ Μωϋσῆ, τὸ δεύτερο στοῦ Δαυῖδ καὶ τὸ τρίτο στὸν Ἰησοῦ.

Τὰ ἱερὰ ὅμως αὐτὰ κείμενα τὰ ἀλλοίωσαν καὶ τὰ ἐνόθευσαν οἱ ἑβραῖοι καὶ οἱ χριστιανοί, ἀφαιρώντας ἀπὸ αὐτά, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, καὶ ὀρισμένες μαρτυρίες πού ἀναφέρονταν στοῦ πρόσωπο τοῦ Μωάμεθ, ἡ ἔλευση τοῦ ὁποῖου, ὑποστηρίζεται, πὼς εἶχε δῆθεν προαναγγελθεῖ ἀπὸ τὸ Χριστό.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ὁ Θεὸς ἀπέστειλεν τὸν τελευταῖο καὶ ὀριστικὸ προφήτη του, τὸν Μωάμεθ, πού ἔφερε στοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀληθινὴ ἀποκάλυψη μὲ τὸ *Κοράνιο*.

Τὸ *Ἰσλάμ* στηρίζεται στοὺς λεγόμενους 5 «*στύλους*» δηλαδὴ σὲ 5 βασικά καθήκοντα τῶν πιστῶν, πού συνιστοῦν τὴν πρακτικὴ ἔκφραση τῆς μουσουλμανικῆς θρησκευτικότητας:

Ὁ πρῶτος εἶναι ἡ ἀπαγγελία τοῦ θρη-

οκευτικοῦ «Πιστεύω» τοῦ Ἰσλάμ. «Πιστεύω ὅτι ἡ μόνη θεότητα εἶναι ὁ Ἀλλάχ καὶ ὅτι ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης του».

Ὁ δεῦτερος εἶναι οἱ καθημερινές προσευχές: Ὁ πιστὸς πέντε φορές τὴν ἡμέρα στρέφεται πρὸς τὴ Μέκκα καὶ ἀπαγγέλλει ὁρθίος τὴν πρώτη *Σούρα* τοῦ Κορανίου. Στὴ συνέχεια κλίνει μπροστὰ τὸ σῶμα σὲ υπόκλιση, ἐπ'ἀνέρχεται στὴν ὀρθία θέση, γονατίζει, ἀκουμπᾷ τὸ μέτωπο στὴ γῆ, μένει γονατιστὸς μερικὰ λεπτὰ καὶ κάνει ἄλλη μία μετάνοια πρὶν σηκωθεί. Οἱ προσευχές γίνονται τὴν αὐγὴ, τὸ μεσημέρι, στὴ μέση τοῦ ἀπογεύματος, μετὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν κατάκλιση.

Ὁ τρίτος εἶναι ἡ ὕλική προσφορά (σὲ χρῆμα ἢ εἶδος) γιὰ κοινωφελεῖς σκοποὺς, *ἡ ζακάτ*, ἡ ὁποία στοὺς παλαιότερους χρόνους εἶχε μεγάλη σημασία.

Ὁ τέταρτος εἶναι ἡ νηστεία κατὰ τὸ Ραμαζάνι: Τὸν ἕνατο σεληνιακὸ μῆνα τοῦ ἔτους, ὅλοι οἱ ἐνήλικες μουσουλμάνοι εἶναι ὑποχρεωμένοι γιὰ ὁλόκληρο τὸν μῆνα νὰ νηστεύουν ἀπόλυτα ὁλόκληρη τὴν ἡμέρα. Δὲν ἐπιτρέπονται ὁ καπνός, τὸ νερό, φυσικὰ ἢ τροφή καὶ ἡ σεξουαλικὴ ἐπαφή. Ἡ ἀπαγόρευση ἰσχύει ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ ὡς τὴ δύση τοῦ ἡλίου καὶ αἶρεται τὴ νύχτα.

Τέλος, ὁ πέμπτος στίλος εἶναι ἡ ὑποχρέωση τοῦ μουσουλμάνου νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴ Μέκκα μία τουλάχιστον φορά στὴ ζωὴ του (ιερὴ ἀποδημία).

Οἱ θρησκευτικοὶ λειτουργοὶ τοῦ Ἰσλάμ, ὁ Μουεζίνης, ὁ Ἰμάμης, ὁ Καντίμπ (ιεροκήρυκας) δὲν ἔχουν ιερατικὴ ιδιότητα, γιατί δὲν ἀναγνωρίζεται στὸ Ἰσλάμ ἱερωσύνη.

Οἱ Οὐλαμάδες εἶναι ἀπλῶς μελετητὲς τοῦ νόμου, οἱ θεολόγοι - νομικοί. Ἡ ἐπιρροή τους ὅμως στὸ μουσουλμανικὸ κόσμο εἶναι τεράστια καὶ πολλὲς φορές ὁδήγησε στὴν ἀνατροπὴ τῶν κρατούντων.

Μεγάλῃ ἐπίσης ἐπιρροή στὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τοῦ Ἰσλάμ εἶχε ἡ ἀσκητικὴ κίνη-

ση τοῦ Σουφισμού (ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴ λέξη «*σούφι*» ποὺ σημαίνει τὸν ἀπλὸ ἄσπρο μάλλινο ἐπενδύτη ποὺ φοροῦσαν οἱ μουσουλμάνοι περιπλανώμενοι ἀσκητές) ἡ ὁποία ἐπηρεάστηκε βασικὰ ἀπὸ τὸν χριστιανικὸ ἀσκητισμό.

Ὁ Σουφισμὸς ἐξῆρε τὴν ἐσωτερικὴ καθαρότητα ἀντὶ τῆς ἀψογῆς ἐξωτερικῆς συμπεριφορᾶς, τὴν ἠθικὴ ἐλευθερίαν ἐναντὶ τῆς τυπικῆς ὑποταγῆς, τὴν προσωπικὴ ζωὴ ἀντὶ τοῦ κοινωνικοῦ κονφορμισμού.

Τέλος θὰ πρέπει νὰ λεχθεῖ, γιὰ νὰ ὁλοκληρωθεῖ ἡ γενικὴ εἰκόνα γιὰ τὸ Ἰσλάμ, ὅτι μέσα στὸ Ἰσλάμ διακρίθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δύο μεγάλοι κλάδοι, οἱ Σουννίτες (ἀπὸ τὴ λέξη «*σούννα*» (ποὺ σημαίνει «*παράδοση*») στοὺς ὁποίους ἀνήκουν κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τους οἱ Ἀραβες καὶ οἱ Τοῦρκοι μουσουλμάνοι καὶ οἱ Σιῖτες (ποὺ σημαίνει «*ὀπαδοί*») στοὺς ὁποίους ἀνήκουν οἱ Ἰρανοὶ καὶ οἱ μισοὶ περίπου Ἰρακινοί. Οἱ πρῶτοι θεωροῦν ὡς ἡγέτη τῆς θρησκευτικῆς κοινότητος τὸν Χαλίφη, ἐνῶ οἱ δεύτεροι τὸν Ἰμάμη. Οἱ Σιῖτες ἀποσχίστηκαν εὐθὺς ἐξαρχῆς ἀπὸ τὸν κορμὸ τῶν Σουννιτῶν γιατί θέλανε νὰ ἔχουν ὡς ἡγέτη τους ἕναν Ἰμάμη ἀπευθείας ἀπόγονο τοῦ Μωάμεθ καὶ ὡς τέτοιον ἐπέλεξαν τὸν ἐγγονὸ τοῦ Μωάμεθ Χουσαΐν, γιὸ τοῦ χαλίφη Ἀλη, θετοῦ γιου καὶ γαμβροῦ τοῦ Μωάμεθ. Ὁ Χουσαΐν ὅμως, πηγαίνοντας στὴ Μεδίνα γιὰ νὰ ἐνωθεῖ μὲ τοὺς ὀπαδούς του σκοτώθηκε αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του ἀπὸ τὸ γιὸ τοῦ ἀντίπαλου χαλίφη Μοναουΐγια, κοντὰ στὴν πόλη Καρμπάλα τοῦ Ἰράκ. Οἱ πιστοὶ στὸν Χουσαΐν Σιῖτες ἀπευθύνθηκαν κατόπιν σ' ἕνα δισέγγονο τοῦ Προφήτη ὀνόματι Μωάμεθ, ὁ ὁποῖος ὅμως ἀρνήθηκε τὴν προσφερόμενη ἡγεσία. Τότε πλέον οἱ Σιῖτες, στὴν ἀπελπισίαν τους, ἔπλασαν τὸ μῦθο τοῦ Ἰμάμη, ἀπόγονο τοῦ Προφήτη ποὺ εἶναι κρυμμένος στὰ βουνὰ καὶ ποὺ θὰ ἐπανέλθει κάποτε ὡς ἄλλος Μεσσίας γιὰ νὰ ἀνακαινίσει τὸ Ἰσλάμ καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσει μιὰ παγκόσμια βασιλείαν.

Οι Σιῖτες χωρίζονται σὲ τρεῖς κλάδους. Αὐτοὺς ποὺ δέχονται 12 κατεξοχὴν ἱμάμηδες καὶ ὀνομάζονται Ἰμαμίτες, αὐτοὺς ποὺ δέχονται 7 μόνο ἱμάμηδες καὶ εἶναι γνωστοὶ ὡς Ἰσμαηλίτες καὶ ἐκείνους ποὺ δέχονται 5 μόνο ἱμάμηδες καὶ ὀνομάζονται Ζαῖντι. Ὁ γνωστὸς Ἀγιατολάχ Χομεϊνὶ ποὺ πρωτοστάτησε στὴν ἱρανικὴ ἐξέγερση τοῦ 1978, ἀναγνωρίστηκε ὡς ὕπατος προσωρινὸς ἐκπρόσωπος τοῦ ἐξαφανισμένου Ἰμάμη.

Τὸ Κοράνιο

Εἶναι ἡ πηγὴ καὶ τὸ θεμέλιο τοῦ Ἰσλάμ. Θεωρεῖται ἀναρχο καὶ αἰώνιο καὶ τὸ πρωτότυπό του δρίσκεται πάντοτε μπροστὰ στὸ Θεό. Τὰ διάφορα βιβλία τοῦ Κορανίου ποὺ κυκλοφοροῦν εἶναι πιστὰ ἀντίγραφα τοῦ οὐράνιου αὐτοῦ πρωτοτύπου.

Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Κορανίου ἐγινε στὸ Μωάμεθ κατὰ τὸν ἀκόλουθο τρόπο:

Ὁ Μωάμεθ, σὲ ἡλικία 40 περίπου ἐτῶν εἶχε καταφύγει γιὰ περισυλλογὴ σὲ ἓνα σπήλαιο κοντὰ στὴ Μέκκα. Ἐκεῖ, ἐνῶ κοιμόταν, ὁραματίστηκε ἓναν ἄγγελο, ποὺ τὸν πλησίασε, τοῦ ἔδειξε ἓνα βιβλίο καὶ τὸν προστάξε: «*Διάβασε*». «*Δὲν μπορῶ, δὲν ξέρω ἀνάγνωση*» τοῦ ἀπάντησε ὁ Μωάμεθ, ποὺ ἦταν πράγματι ἀγράμματος. Ὁ ἄγγελος ὅμως ἐξακολουθοῦσε νὰ τὸν προστάξει: «*Διάβασε, διάβασε, διάβασε*», ὥσπου σὲ κάποια στιγμή ὁ Μωάμεθ ἄρχισε νὰ διαβάζει δυνατὰ καὶ ἄρθρωσε ἔτσι τὶς πρῶτες γραμμὲς τοῦ Κορανίου. Ὑστερὰ ἀπὸ τὴν πρώτη αὐτὴ ἀποκάλυψη ὁ Μωάμεθ βρέθηκε πεσμένος στὸ ἔδαφος, μουςκεμένος στὸν ἰδρώτα καὶ τρομοκρατημένος.

Γεμάτος δέος καὶ ἔχοντας ἀμφιβολίες γιὰ τὸ νόημα τῆς ὀπτασίας γύρισε στὸ σπιτι του καὶ διηγήθηκε τὰ συμβάντα στὴ σύζυγό του. Αὐτὴ ἐξέφρασε τὴ βεβαιότητα ὅτι ὁ ἄγγελος ποὺ ὁ Μωάμεθ εἶχε δεῖ ἦταν ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ, καὶ τὸν βοήθησε νὰ ὑπερνικήσει τὴν ταραχὴ του. Ἐπειτα τὸν ἔφερε σ' ἐπαφὴ μὲ ἓναν συγγενὴ τῆς ὀνόματι Οὐάρακα, γνώστη καὶ ἐρμηνευτὴ

τῶν Γραφῶν, ὁ ὁποῖος ἀποφάνθηκε ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ κλήση του στὸ προφητικὸ ἀξίωμα, ἐρμηνεῖα ποὺ ἐνστερνίστηκε ὁ Μωάμεθ.

Ὡς πρὸς τὴ φύση τοῦ ὁράματος αὐτοῦ καὶ ὅσων ἐπακολούθησαν διατυπώθηκαν διάφορες ὑποθέσεις:

Ἄλλοι, τὰ θεώρησαν παραισθήσεις, οἱ βυζαντινοὶ ὡς κρίσεις ἐπιληψίας. Κατὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀναστάσιο «*Πιθανωτέρα παρουσιάζεται ἡ ἔντονος ὕπαρξις θρησκευτικῶν διωμάτων, κατεχόντων τὸ ὑποσυνείδητον καὶ ἐκφραζομένων εἰς τὸ συνειδητὸν καὶ εἰς τὸν λόγον διὰ συμβόλων*».

Οἱ ὀδυνηρὲς αὐτὲς ἐκστατικὲς καταστάσεις συνεχίστηκαν ἐπὶ χρόνια. Κάθε φορὰ ποὺ ὁ Μωάμεθ διάβαζε κατ' ἐπιταγὴν κάποιο ἀπόσπασμα τὸ ἀπομνημόνευε καὶ οἱ ἐγγράμματοι τοῦ περιβάλλοντός του κατέγραφαν ἀμέσως τὶς ἱερὲς «*σοῦρα*» δηλαδὴ τὰ κεφάλαια ποὺ συνθέτουν τὸ Κοράνιο.

Στὴν ἀρχὴ τὰ κεφάλαια αὐτὰ ἦταν χωρὶς τάξη. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μωάμεθ, τὸ 632 μ.Χ. ἐγιναν ἐπανειλημμένες προσπάθειες νὰ καταγραφοῦν μὲ τὴ σειρὰ οἱ διάφορες «*ἀποκαλύψεις*» ποὺ εἶχαν ἀπομνημονεύσει ὀρισμένοι τοῦ περιβάλλοντός του καὶ ἀφοῦ ἐγιναν διάφορες συλλογὲς καὶ ἐπανειλημμένες ἀναθεωρήσεις τους, τελικὰ, στὰ χρόνια τοῦ τρίτου διαδόχου τοῦ Μωάμεθ Χαλίφη Ὁσμάν (644 - 656), δύο περίπου δεκαετίες ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Μωάμεθ, συντάχθηκε τὸ τελικὸ ἐπίσημο κείμενο καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κείμενα ποὺ εἶχαν συνταχθεῖ παραδόθηκαν στὴ φωτιά.

Οἱ «*σοῦρα*» ἔχουν τὴν μορφὴ διαλογικῶν παραινέσεων, ἐντολῶν καὶ προτροπῶν τοῦ Ἀλλὰχ πρὸς τὸν προφήτη του καὶ τοὺς πιστοὺς. Τὸ κείμενο ἐμφανίζεται πολλὲς φορὲς σκοτεινὸ, ἑλλειπτικὸ, μὲ πολλὲς ἀντιφάσεις. Οἱ ἀρχαιότερες προφητεῖες εἶναι πιὸ μεστὲς ἐννοιῶν, ἐνῶ οἱ μεταγενέστερες ἀποτελοῦν κρᾶμα χριστιανικῶν, ἰουδαϊκῶν καὶ ἀραβικῶν παραδόσεων καὶ δοξασιῶν.

Τὸ Κοράνιο εἶναι γραμμένο στὴν ὁμιλουμένη ἀραβικὴ γλῶσσα καὶ διαπνέεται ἀπὸ ἓναν ποιητικὸ μυστικισμό πού ἀσκεῖ μία ἰδιαίτερη ἔλξη στοὺς πιστοὺς.

Συμπληρωματικὴ κανονιστικὴ δόση, μετὰ τὸ Κοράνιο, ἀποτελοῦν: α) Οἱ «*ΧΑΝΤΙΘ*», πού περιέχουν διάφορα περιστατικά γύρω ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴ σοφία τοῦ Μωάμεθ ὅπως αὐτὰ διασώθηκαν ἀπὸ τὴν παράδοση καὶ ταξινομήθηκαν σὲ ἐπίσημες συλλογές, κατόπιν λεπτομεροῦς μουσουλμανικοῦ ἐλέγχου τῆς γνησιότητός τους καὶ β) ἡ «*ΣΑΡΙΑ*» πού περιλαμβάνει τὴ μουσουλμανικὴ νομοθεσία, πού ρυθμίζει ὅλες τὶς πτυχές τῆς οἰκογενειακῆς, ἐμπορικῆς, πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς συμπεριφορᾶς, ὅπως τὶς ἐπεξεργάστηκε ἡ μουσουλμανικὴ ἐπιστήμη. Ἡ *Σαρία* καθευτὴν δὲν ἔχει νομικὴ ἰσχὺ μὲ δύναμη ἐξαναγκασμοῦ παρὰ μόνον ἂν ψηφιστεῖ καὶ ἀποτελέσει νόμο τοῦ κράτους σὲ μιὰ χώρα.

Τὸ Κοράνιο συμμερίζεται πολλὰς χριστιανικὲς ἀντιλήψεις, ἀρνεῖται ὅμως κατηγορηματικὰ καὶ πολλὰς βασικὰς θεολογικὰς θέσεις τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ὁ αὐστηρὸς μονοθεϊσμός πού τὸ διαπνέει, ὅπως εἶδαμε στὴν ἀρχή, ἀποκρούει τὸ βασικὸ δόγμα τῆς ἐκκλησίας περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς ἀσυμβίβαστο πρὸς τὴν μοναδικότητα καὶ τὸ ἐνιαῖο τοῦ Θεοῦ.

Δὲν γίνεται ἀκόμα δεκτὴ ἡ ἰδέα τοῦ «*Θεοῦ πατρός*» πού κατὰ τὸν Μωάμεθ συνδέεται μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς ὑπάρξεως συζύγου καὶ τέκνων καὶ τονίζεται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ ἀπόσταση πού χωρίζει τὸ Θεὸ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

Γιὰ τοὺς πιὸ πάνω λόγους ἀπορρίπτεται ἐπίσης κατηγορηματικὰ καὶ ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ.

Ἐνῶ τὸ Κοράνιο δέχεται τὸ προφητικὸ ἀξίωμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἀπονέμει τίτλους πού δὲν ἀπονέμει οὔτε στὸν ἴδιο τὸ Μωάμεθ, προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξει ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέποτε ἰσχυρίστηκε πὼς εἶναι υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κι ὅταν μάλιστα κλήθηκε ἀπὸ τὸν Ἀλλὰχ νὰ τὸ βεβαιώσει, τὸ

ἀρνήθηκε κατηγορηματικὰ.

Παρὰ ταῦτα ὅμως τὸ Κοράνιο δέχεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς γεννήθηκε κατὰ τρόπο ὑπερφυσικὸ ἐκ «*τῆς Ἁγίας παρθένου Μαριάμ*» καὶ «*τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ*», ὅτι ἔκανε πολλὰ θαύματα ὅπως π.χ. θεραπείες διαφόρων ἀσθενῶν, ἀνάσταση νεκρῶν καὶ τὴ διατροφή τῶν πεντακισχιλίων ἀνδρῶν στὴν ἔρημο καὶ ὅτι ὁ Θεὸς τὸν κατέστησεν μετὰ τῆς μητρὸς του «*σημεῖον τοῦ σύμπαντος κόσμου*».

Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι τὸ Κοράνιο ἀποδίδει ἰδιαίτερη τιμὴ στὴν Παναγία καὶ ἀναφέρεται σ' αὐτὴν μὲ μεγάλη εὐλάβεια. Τὴν ὀνομάζει «*ἄσπιλο παρθένο*» καὶ «*ἐνάρετη μητέρα τοῦ Ἰησοῦ*» «*ἀγνὴ πάσης κηλίδος μεταξὺ ὅλων τῶν γυναικῶν*», δὲν τὴν δέχεται ὅμως ὡς θεοτόκον ἀλλὰ μόνον ὡς μητέρα τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ Κοράνιο ἀρνεῖται ἀκόμη τὴ σταύρωση, τὴν ταφὴ καὶ τὴν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, ἰσχυριζόμενο ὅτι ὁ Ἀλλὰχ «*τὸν σήκωσε ψηλὰ κοντά του*». Ἐκεῖνος πού σταυρώθηκε μεταξὺ τῶν δύο ληστῶν δὲν ἦταν ὁ Χριστὸς ἀλλὰ «*ὅμοιος*» αὐτοῦ.

Γίνεται δεκτὴ ἡ πίστις στὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀγγελικοῦ κόσμου στὸν ὁποῖον τιμητικὴ θέσι κατέχουν οἱ ἀρχάγγελοι Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ. Ὁ Γαβριήλ ἦταν ἐκεῖνος πού παρέδωσε στὸ Μωάμεθ τὸ Κοράνιο καὶ ἐκόμισε στὴν Παρθένο τὸ μήνυμα ὅτι θὰ γεννήσει ἀσπύρως τὸν Ἰησοῦ.

Γίνεται ἐπίσης δεκτὴ ἡ πίστις στὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, στὴν αἰώνια ζωὴ καὶ στὴν ἔσχατη κρίσις κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ ἁμαρτωλοὶ θὰ τιμωρηθοῦν καὶ οἱ δίκαιοι θὰ ἀπολαύσουν τὰ ἀγαθὰ τοῦ παραδείσου.

Ὁ παράδεισος περιγράφεται μὲ τρόπο ποιητικὸ ὥστε ν' ἀνταποκρίνεται στὶς ἐπιθυμίες τῶν βεδουϊνῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωάμεθ. Μέσα σ' αὐτὸν θὰ κυλάνε ποτάμια ἀπὸ νερὸ, γάλα, γλυκὸ κρασί, μέλι ἄγνὸ καὶ λαμπικαρισμένο καὶ θὰ ὑπάρχουν ἄφθονα φρούτα κάθε εἶδους. Οἱ δίκαιοι θὰ ἔχουν κοντὰ τους «*ἀγνὲς γυναῖκες μὲ συγκρατημένα βλέμματα ἀπὸ τὰ μεγάλα*

τους μάτια» καὶ θὰ ὑπηρετοῦνται ἀπὸ «ὁμορφους καλοφτιαγμένους ἐφήδους σὰν μαργαριτάρια καλὰ φυλαγμένα ἀπὸ τὴν καταστροφή».

Μιὰ ἄλλη ἰδιαιτερότητα τῆς Ἰσλαμικῆς θρησκείας εἶναι ἡ πίστη στὸ λεγόμενο «Κισμέτ», τὴ μοῖρα, τὸ πεπρωμένο. Κατὰ τὴ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ «ὅλοι πεθαίνουν στὴν ὥρα ποὺ ἔχει ταχθεῖ σ' αὐτούς. Ὁ θάνατος συναντάει κατὰ τὴν ὥρα αὐτὴ τὸν ἄνθρωπο ὅπου κι ἂν εἶναι αὐτὸς στὸ πεδίο τῆς μάχης ἢ στὸ κρεββάτι του». Ἡ ὥρα τοῦ θανάτου κάθε ἀνθρώπου ἔχει ὀριστεῖ ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἐπομένως ὁ θάνατος δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ ἀποφευχθεῖ οὔτε νὰ ἀναβληθεῖ. Ἦταν μιὰ διδασχὴ ποὺ ἐπινόησε ὁ Μωάμεθ γιὰ νὰ ἐγκαρδιώσει τοὺς ὁπαδοὺς του ὅταν σὲ μιὰ φονικὴ μάχη, στὴν ὁποίαν κι ὁ ἴδιος τραυματίστηκε σοβαρὰ εἶχαν περὶ τοὺς 700 νεκροὺς.

Σ' αὐτὴ τὴ διδασκαλία ὀφείλεται κι ἡ μοιρολατρικὴ καρτερία μὲ τὴν ὁποίαν οἱ μουσουλμάνοι ἀποδέχονται ὅλες τὶς ἀντιξοότητες τῆς ζωῆς ἀλλὰ καὶ τὸ παράτολμο θάρρος μὲ τὸ ὁποῖον ρίπτονται στὴ μάχη, κατὰ τῶν ἀπίστων.

Ἀπὸ ἄποψη τῶρα ἠθικοῦ περιεχομένου τὸ Κοράνιο καταδικάζει τὴ μοιχεία, τὸ φόνο (ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ δικαίας αἰτίας), τὴν τοκογλυφία καὶ τὴ δωροδοκία, ἀπαγορεύει αὐστηρὰ τὴν οἰνοποσία, τὰ τυχερὰ παιχνίδια καὶ τὴν κατανάλωση χοιρινοῦ κρέατος. Θεωρεῖ τὴ δικαιοσύνη συστατικὸ τοῦ εὐσεβοῦς ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐλεημοσύνη βασικὸ καθῆκον τοῦ κάθε πιστοῦ μουσουλμάνου. Καταδικάζει τὴν ὑπερηφάνεια καὶ ἐξυμνεῖ τὴ μεγαλοψυχία, τὴν καλοσύνη κι τὴν εὐγένεια. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ὅμως θεωρεῖ θεμιτὴ τὴν ἀντεκδίκηση, ἐπιβάλλει ὡς ποινὴ κατὰ τοῦ δράστη κλοπῆς τὸν ἀκρωτηριασμὸ τῶν χειρῶν του, ἀναγνωρίζει τὴ δουλεία γιὰ τοὺς αἰχμαλώτους πολέμου ἐφόσον δὲν εἶναι μουσουλμάνοι (θεσμὸς ποὺ καταργήθηκε τὸ 1962 στὴ Σαουδικὴ Ἀραβία) καὶ θεσπίζει

ὡς ἱερὸ καθῆκον τὸν πόλεμο κατὰ τῶν ἀπίστων (Τζιχάντ). Οἱ χῶρες ποὺ θρῖσκο-νται ἐκτὸς τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἰσλάμ ὀνο-μάζονται στὸ Κοράνιο «Οἶκος πολέμου» ἐνῶ αὐτὲς στίς ὁποῖες ἐπικρατεῖ τὸ Ἰσλάμ ὀνομάζονται «Οἶκος τοῦ Ἰσλάμ». Οἱ ἐκτὸς τοῦ Ἰσλάμ χῶρες καὶ ἰδιαίτερα αὐτὲς στίς ὁποῖες ἐπικρατεῖ ὁ πολυθεϊσμός, ἡ ἀθεΐα καὶ ἡ εἰδωλολατρεία εἶναι περιοχὲς ποὺ πρέπει νὰ θεθοῦν ὑπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Ἰσ-λάμ μὲ τὸν ἱερὸ πόλεμο. «Ἐνας τέτοιος πόλεμος ἀποτελεῖ ὑποχρέωση ὁλόκληρης τῆς μουσουλμανικῆς κοινότητος κι' ἐφό-σον ἐπὶ κεφαλῇς τεθεῖ ἕνας Ἰμάμης ἢ ἕνας Μαχντί κανεῖς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς δὲν εἶ-ναι δυνατὸν νὰ μὴν ἀκολουθήσει γιὰτί ἔτσι εἶναι σὰν νὰ ἀρνεῖται τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ καὶ τὸ λόγο τοῦ Προφήτη».

Παρόλο ποὺ ὀρισμένες ἀσκητικὲς σχο-λὲς μέσα στὸ Ἰσλάμ ἐρμηνεύουν «τὸν ἱερὸ πόλεμο» ὡς ἀσκητικὸ ἀγῶνα κατὰ τῶν παθῶν, τὸ Τζιχάντ μὲ τὴν πρώτη ἔννοια δὲν ἔχει πάψει καὶ σήμερα νὰ χρησιμο-ποιεῖται ἀπὸ διάφορα ἐξτρεμιστικὰ στοι-χεῖα καὶ μαχητικὰ ἰσλαμικὰ κινήματα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν τους, ὅπως ἔγινε πρόσφατα μὲ τὸν Μπὶν Λάντεν καὶ τὴν Ἀλ Κάϊντα.

Τέλος τὸ Κοράνιο συνιστᾷ τὴν πολυ-γαμία γιὰ τὸν ἄντρα ἐπιτρέποντάς του νὰ ἔχει μέχρι καὶ 4 γυναῖκες καὶ ἀπεριόριστο ἀριθμὸ παλλακίδων, οἱ ὁποῖες ἀρχικὰ προέρχονταν ἀπὸ τὶς αἰχμαλωτιζόμενες στοὺς πολέμους γυναῖκες. Οἱ Σιῖτες ἔχουν καὶ τὴ δυνατότητα νὰ συνάπτουν καὶ προ-σωρινοὺς γάμους. Ἀπαγορεύεται στὸ μου-σουλμάνο νὰ παντρευτεῖ παντρεμένη γυ-ναίκα ποὺ δὲν πῆρε διαζύγιο. Ἐὰν ὅμως εἶναι σύζυγος ἀπίστου μπορεῖ νὰ γίνεῖ ὁ γάμος χωρὶς νὰ προηγηθεῖ διαζύγιο. Ὁ μουσουλμάνος ἔχει δικαίωμα νὰ παντρευ-τεῖ χριστιανὴ ἢ ἐβραία χωρὶς ἐκεῖνη νὰ ἐγκαταλείψει τὴ θρησκεία της. Ἡ μου-σουλμάνα ὅμως δὲν δικαιούται νὰ γίνεῖ σύ-ζυγος χριστιανοῦ ἢ ἰουδαίου.

Τὸ θέμα τοῦ διαζυγίου ἀντιμετωπίζε-

ται με μεγάλη εύκολία. Ἀρκεῖ ὁ σύζυγος νὰ ἀνακοινώσει στὴ γυναῖκα του «*Ἀπὸ τώρα σὲ ἀπολύω*». Ἡ σύζυγος ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ πράξει τὸ ἴδιο, γιατί τότε ὁ σύζυγος μπορεῖ νὰ τὴν δείρει. Μόνον κοινὴ συναινέσει εἶναι δυνατὴ ἡ λύση τοῦ γάμου με πρωτοβουλία τῆς γυναίκας. Τὰ παρεχόμενα στὸν ἄντρα προνόμια θέτουν σαφῶς τὴ γυναῖκα σὲ κατώτερη μοῖρα. Καὶ γενικῶς ὅμως στὸ Κοράνιο τονίζεται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνδρα ἀπέναντι στὴ γυναῖκα ἡ ὁποία ὑποτιμᾶται ἀφάνταστα. Ὅπως ἀναφέρεται στὸ Κοράνιο «*οἱ ἄνδρες εἶναι οἱ προστάτες καὶ οἱ Κύριοι τῶν γυναικῶν, γιατί ὁ Ἀλλάχ ἔχει χαρίσει ἀνώτερο βαθμὸ στοὺς ἄνδρες ἀπ' τὶς γυναῖκες*». Ἀκόμη ὁ «*Ἀλλάχ, συνιστᾷ στὸ Μωάμεθ νὰ πεῖ στὶς συζύγους του, στὶς θυγατέρες του καὶ καὶ στὶς συζύγους τῶν πιστῶν μουσουλμάνων* ὅτι πρέπει νὰ ρίχνουν πάνω τους (ὅταν κυκλοφοροῦν) τὰ (ἐξωτερικά τους ροῦχα), γκαλαμπιές πού νὰ τὶς καλύπτουν ἀπὸ τὸ κεφάλι μέχρι τὰ πόδια».

Ο ΜΩΑΜΕΘ

Ὁ Μωάμεθ γεννήθηκε στὴ Μέκκα τῆς Σαουδικῆς Ἀραβίας τὸ 571 μ.Χ. καὶ ἔμεινε ὀρφανὸς ἀπὸ πολὺ μικρὴ ἡλικία. Ὅταν ἦταν 8 ἐτῶν τὴν κηδεμονία του ἀνέλαβε ὁ θεῖος του Ἀμποῦ Τάλεμπ, πατέρας τοῦ Ἄλη, τοῦ μετέπειτα γαμβροῦ του. Ἐπειδὴ ἦταν πολὺ φτωχὸς ἀναγκάστηκε νὰ ἐργάζεται σκληρά, δόσκοντας τὶς καμῆλες συγγενῶν του στὴν ἐρημο. Ὅλοι πίστευαν ὅτι θὰ γινόταν καμηλιέρης τῆς ἐρήμου. Οἱ ἀφίξεις καὶ οἱ ἀναχωρήσεις τῶν карабаниῶν εἶχαν ἐξάψει τὴ φαντασία του καὶ ποθοῦσε νὰ ἐπισκεφθεῖ ξένες χώρες. Σὲ ἡλικία 12 ἐτῶν, σὲ κάποιο ταξίδι του, ἔφθασε μετὰ τὸ θεῖο του στὴ Συρία καὶ ἔπειτα στὴν πόλη Βόσρα. Ἐκεῖ τὸ карабани κατασχέθηκε σ' ἓνα μοναστήρι Νεστοριανῶν, ὅπου οἱ μοναχοὶ φιλοξένησαν τὸν Μωάμεθ καὶ τοὺς συνοδοὺς του. Ἐκεῖ ὁ Νεστοριανὸς μοναχὸς Σέργιος ἐντυπωσιά-

στηκε ἀπὸ τὴν εὐφυΐα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Μωάμεθ γιὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα καὶ κυρίως γιατί ὁ νεαρὸς ἄραβας τῆς Μέκκας ἦταν κατὰ τῆς εἰδωλολατρίας μέσα στὴν ὁποῖαν εἶχε γεννηθεῖ καὶ ἀνατραφεῖ.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴ Βόσρα ἐντυπωσιασμένος καὶ ἐπηρεασμένος ἀπ' ὅσα ἄκουσε ὁ Μωάμεθ τότε σὲ ἡλικία 16 ἐτῶν ἀκολούθησε ἓναν ἄλλο θεῖο του στὴν Ἰεμένη. Ἀργότερα ταξίδεψε μόνος του, ὡς ἀντιπρόσωπος ἐμπόρων στὴ Συρία καὶ στὴν Ἰεμένη. Ὅταν γύρισε στὴ Μέκκα μῆκε στὴν ὑπηρεσία μιᾶς ἐβραϊκῆς χήρας ὀνόματι Χαντίτζα, τῆς ὁποίας ὁ δευτέρως ἄντρας της, πλούσιος ἔμπορος, εἶχε πεθάνει πρόσφατα.

Ὑστερα ἀπὸ μερικὰ χρόνια καὶ ἐνῶ αὐτὸς ἦταν 25 καὶ ἐκείνη 40 ἐτῶν, τὴν παντρεύτηκε. Ἀπόκτησαν δύο ἀγόρια πού πέθαναν πρόωρα καὶ τέσσαρα κορίτσια ἀπὸ τὰ ὁποία, ἐπέζησαν ἡ Φατίμα πού παντρεύτηκε τὸν ἐξάδελφο καὶ θετὸ γιὸ τοῦ Μωάμεθ τὸν Ἄλη, ἀργότερα διάδοχό του καὶ τέταρτο Χαλίφη πού ἔπαυε σημαντικὸ ρόλο στὴν ἱστορία τοῦ Ἰσλάμ καὶ ἡ Οὐμ Καλτοῦμ καὶ ἡ Ρουκεγιά πού παντρεύτηκαν διαδοχικά, μετὰ τὸ θάνατο τῆς πρώτης, τὸν Ὀσμάν, τρίτο διάδοχο τοῦ Μωάμεθ καὶ Χαλίφη, στὸν ὁποῖον τὸ Ἰσλάμ χρωστᾷ τὴν καταγραφή τῶν κειμένων τοῦ Κορανίου.

Στὸν Μωάμεθ θαυμάτι ἐπίδραση ἄσκησαν ἡ Χαντίτζα πού διέθετε ἰσχυρὸ χαρακτήρα, φιλολογικὴ καλλιέργεια καὶ θρησκευτικὴ εὐαισθησία καὶ ὁ ἐξάδελφός της Οὐάρακας, πού τοῦ μετέφρασε στὴν ἀραβικὴ ἀποσπάσματα τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τοῦ ἔδωσε πολλές πληροφορίες γιὰ τὶς ἐβραϊκὲς παραδόσεις.

Τὸ 619, ἓνα μῆνα μετὰ τὸ θάνατο τῆς Χαντίτζα, ὁ Μωάμεθ σὲ ἡλικία 50 ἐτῶν, μνηστεύθηκε τὴν κόρη τοῦ πιστοῦ του φίλου Ἀμποῦ Μπάκρ τὴν Ἀϊσά, ἡ ὁποία ἦταν τότε 7 ἐτῶν. Ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν εἶχε

ακόμη φθάσει στο 9ο έτος και δέν μπο-
ροῦσε νά τήν παντρευτεῖ, παντρεύτηκε τή
χήρα Σάουντα τροφῷ τῆς κόρης του Φα-
τίμα, ἡλικίας 50 ἐτῶν. Στή συνέχεια ἐπα-
κολούθησαν ἄλλοι ἐπτὰ (7) γάμοι εἰς τρό-
πον ὥστε ὅταν ὁ Μωάμεθ ἔγινε 60 ἐτῶν,
βρέθηκε νά ἔχει ἐννέα (9) συζύγους καί δύο
(2) παλλακίδες.

Ἕνας γάμος ἀπό αὐτοὺς ἔχει ιδιαίτε-
ρο ἐνδιαφέρον. Πρόκειται γιά τὸ γάμο τοῦ
Μωάμεθ μέ τή γυναῖκα τοῦ θετοῦ του γιοῦ
Ζαΐδ, πού ἦταν ἀπό τοὺς πρώτους πού εἶ-
χαν δεχθεῖ τὸν Ἰσλαμισμό. Κάποια μέρα
πού ὁ Μωάμεθ ἐπισκέφθηκε τὸ σπίτι τοῦ
γιοῦ του ὅταν αὐτὸς ἀπουσίαζε, βρῆκε ἐκεῖ
τὴ νεαρότατη πολὺ ὁμορφη γυναῖκα του
τὴ Ζέναλ, χωρὶς καλύπτρα καί ἐλαφρὰ
ντυμένη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν γοητεύθηκε. Τε-
λικά τήν παντρεύτηκε ἀφοῦ προηγουμέ-
ως ἔπεισε τὸν γιό του νά τήν χωρίσει
γιά νά μὴν ἀπειθήσει στὸν Προφήτη πού
ἐνεργοῦσε κατ' ἐπιταγὴ τοῦ Ἀλλάχ.

Ἐπειδὴ ἔγινε σκάνδαλο καί ἀκούστη-
καν πολλὲς ἐπικρίσεις, ὁ Μωάμεθ ἐπικα-
λέστηκε εἰδική γιά τὴν περίπτωσι αὐτὴ
προφητεία κατὰ τὴν ὁποίαν, ὁ γάμος αὐ-
τὸς ἔγινε κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀλλάχ «*ἵνα
μάθωσιν οἱ πιστοὶ ὅτι δὲν ἁμαρτάνουσι
νυμφευόμενοι τὰς γυναῖκας τῶν θετῶν
υἱῶν των, ἀφοῦ οὗτοι διαζευχθῶσιν ἀπ'
αὐτῶν*».

Καί γιά νά μὴ μείνει καμμία ἀμφιβο-
λία γιά τὴν ἀθωότητα τοῦ Προφήτη ἡ προ-
φητεία κατέληγεν ὅτι «*ὁ Μωάμεθ οὐδε-
νὸς υἱῶν εἶναι πατὴρ (καὶ ἄρα ὁ Ζαΐδ δὲν
λογίζεται υἱὸς του) ἀλλ' εἶναι ἀπόστολος
τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ σφραγὶς πάντων τῶν προ-
φητῶν*».

Σημειωτέον ὅτι ὄχι μόνο στὴν περίπτω-
σι αὐτὴ ἀλλὰ καί σὲ πολλὲς ἄλλες περι-
πτώσεις πού ὁ Μωάμεθ βρισκόταν σὲ δύ-
σκολη θέσι, φρόντιζε νά ἐπικαλεῖται εἰδι-
κὲς θεῖες ἀποκαλύψεις γιά νά ἀντιμετω-
πίσει τὶς καταστάσεις.

Ὁ Μωάμεθ ἄρχισε τὴ θρησκευτικὴ του
δράσι τὸ 613 στὴ Μέκκα ὅταν γιά πρώτη

φορὰ κάλεσε ἀπὸ τὸ λόφο Σάφα κοντὰ
στὴ Μέκκα, τοὺς συμπατριῶτες του νά τὸν
ἀκολουθήσουν. Ἡ ἀντίδρασί τους ὅμως
ἦταν περιπαικτική καὶ ἐχθρική ἰδίως ὅταν
ὁ Μωάμεθ τοὺς διήγηθηκε μιὰ παράδοξι
ὀπτασία πού εἶδε, σύμφωνα μέ τὴν ὁποίαν
μεταφέρθηκε κατὰ τρόπο θαυμαστὸ ἀπὸ τὴ
Μέκκα στὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποίαν αὐτὴ
ὀπτασία ἀνέφερε ἀόριστα τὸ Κοράνιο.

Ἀπὸ ἐκεῖ, κατὰ τὴ μουσουλμανικὴ πα-
ράδοσι, ὁ Μωάμεθ, μιὰ νύχτα περιστοι-
χιζόμενος ἀπὸ ἀγγέλους καὶ ἱππεύοντας
τὸν Μπουράκ, ἓνα ὄν μέ πρόσωπο ἀνθρώ-
που καὶ σῶμα ἀλόγου, ἀναλήφθηκε μέχρι
τὸν ἕβδομο οὐρανὸ καὶ γνώρισε τὸν Πα-
ράδεισο καὶ τὴν Κόλασι.

Ἡ δημόσια δράσι του ἄρχισε τὴν 16ην
Ἰουνίου τοῦ 622 ὅταν μέ τὸν πιστό του
φίλο Ἀμποῦ Μπάκρ καὶ γιά νά γλυτώσει
ἀπὸ τοὺς ἐχθρικά διακείμενους συμπα-
τριῶτες του πού ἀπειλοῦσαν νά τὸν σκο-
τώσουν, διέφυγε νύχτα, μέ ὀρισμένους συ-
ντρόφους του ἀπὸ τὴν Μέκκα καὶ κατέ-
φυγε στὴν πόλη Μεδίνα, 400 περίπου χι-
λιόμετρα βορειότερα, ὥστερα ἀπὸ πρό-
σκλησι πού τοῦ ἀπήνθουναν οἱ ἐκεῖ ὀπα-
δοί του.

Ἡ πιὸ πάνω ἡμερομηνία τῆς ἀναχω-
ρήσεώς του πῆρε τὴν ὀνομασία στὴν ἐλ-
ληνική τῆς ἀπόδοσι «*Ἐγίρα*» πού σημαί-
νει «*μετοίκισι*» καὶ ἔκτοτε ἀποτελεῖ τὴν
ἐπίσημη ἀφετηρία ὅλων τῶν ἡμερομηνιῶν
τοῦ Ἰσλάμ.

Ἀπὸ τὴ Μεδίνα ἄρχισε νά ὀργανώνει
πειρατικὲς ἐπιδρομὲς κατὰ τῶν караба-
νιῶν πού μετέφεραν ἐμπορεύματα πρὸς τὴ
Μεσόγειο ἀπὸ τὰ λιμάνια τῆς Ἐρυθρᾶς
Θάλασσας.

Σὲ μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐπιδρομὲς ἐνα-
ντίον ἐνὸς карабаниοῦ ἀπὸ χίλιες καμῆ-
λες πού μετέφερε 50.000 δηνάρια καὶ
πολλὰ ἐμπορεύματα ἔγινε σκληρὴ μάχη μέ
στρατιωτικὴ δύναμι τῆς Μέκκας πού
ἔφθασε γιά τὴν προστασία τοῦ караба-
νιοῦ. Στὴν κρίσιμη μάχη αὐτὴ πού εἶναι
γνωστὴ ὡς ἡ μάχη τοῦ Μπάντρ, νίκησε ἡ

στρατιωτική δύναμη του Μωάμεθ ο οποίος απόκτησε μεγάλο κύρος και φήμη κι' ακόμα από την εξαγορά των αιχμαλώτων με λύτρα πολλά χρήματα, έμπορεύματα και άλλα αγαθά.

Οι πολεμικές αυτές συγκρούσεις με τις στρατιωτικές δυνάμεις της Μέκκας συνεχίστηκαν για πολύν καιρό και πάντοτε ο Μωάμεθ επικεφαλής των πολεμιστών της Μεδίνας κατόρθωνε να εξέρχεται νικητής. Τελικά, το 630, έχοντας τον προηγούμενο χρόνο συνάψει συνθήκη με τους κατοίκους, ο Μωάμεθ, επικεφαλής 10.000 οπαδών του μπήκε ανείμικτα στη Μέκκα και την ανακήρυξε Έρημ Πόλη του Ισλάμ. Κατάστρεψε όλα τα είδωλα που βρίσκονταν γύρω από την Κάαμπα και απαγόρευσε ο' όποιονδήποτε μ'η μουσουλμάνο να πατήσει το πόδι του σ' αυτήν.

Στο διάστημα αυτό των πολεμικών συγκρούσεων ο Μωάμεθ υπήρξε σκληρότατος κατά των αντιπάλων του. Πέρασε εν στόματι μαχαίρας 600 πολεμιστές της έδραϊκής φυλής Μπανού - Κουραϊζα της Μεδίνας που είχαν έρθει σ'ε συνεννόηση με το στρατό της Μέκκας και θανάτωσε τρεις ποιητές της Μεδίνας -ανάμεσα στους οποίους και μία γυναίκα- που είχαν γράψει σ'ε βάρος του κριτικούς και σατυρικούς στίχους.

Ο Μωάμεθ πέθανε το 632 σ'ε ηλικία 62 ετών στην άγκαλιά της αγαπημένης του γυναίκας, της μικρής Αϊσά, που ήταν τότε 16 ετών.

Σκιαγραφώντας σ'ε γενικές γραμμές το Μωάμεθ πρέπει να πούμε πώς ήταν μ'εν αγράμματος αλλά προικισμένος με εξαιρετικά προσόντα. Είχε ισχυρή μνήμη, φαντασία, ευφράδεια, θέληση και έπιμονή, ήταν πνεύμα ανήσυχο, οργανωτικό και νεωτεριστικό, διέθετε έκπληκτική πολιτική και στρατιωτική ευστροφία. Ύπ'ηρξε πράγματι μία πολύπλευρη ήγετική φυσιογνωμία που θεμελίωσε μ'ια νέα θρησκεία, τη δεύτερη μάλλον σήμερα στ'ον κόσμο, μετά τ'ον χριστιανισμό σ'ε αριθμό πιστών,

άφομοιώνοντας πολλά στοιχεία από τη χριστιανική και έδραϊκή θρησκεία και παράδοση και έθεσε τις βάσεις για την ενότητα του άραβικού γένους και του ετερόκλητου μουσουλμανικού κόσμου. Οι μετέπειτα έκπληκτικές επιτυχίες του Ισλάμ οφείλονται κατά βάσιν στ'ην ιδιοφυΐα του ιδρυτή του.

Στ'ην προσωπική του ζωή ζούσε σ'ε απλότητα μέσα σ'ε ένα φτωχικό περιβάλλον κι' η συνθησμένη του τροφή ήταν τ'ο ψωμί και οι χουρμάδες. Άρμεγε μόνος του τ'ην κατοίκα του, πήγαινε για ψώνια στ'ην αγορά και επιδιόρθωνε μόνος του τ'α χιλιοπαλωμένα ρούχα του. Έπισκεπτόταν τ'ους άρρωστους και τ'ους πτωχούς και μοίραζε στ'ους δεύτερους τ'α λάφυρα που του άναλογοῦσαν.

Άδυναμίες του ήταν οι γυναίκες και η δύναμη. Στ'ις γυναίκες φερόταν με άδρό τρόπο και στ'α κηρύγματά του άφηνε σαφείς υπαινιγμούς για τ'ην ισότητα των φύλων. Σ'ε κάθε μία από τ'ις γυναίκες του παραχωρούσε από μία βραδιά εκ περιτροπής με εξαίρεση τη μικρή Αϊσά που ήταν η άδυναμία του, τ'ην όποϊαν καμιά φορά καλοῦσε πλάϊ του εκτ'ος σειρᾶς, προκαλώντας τ'ις έντονες διαμαρτυρίες των άλλων γυναικ'ων του.

Παρά τ'ο σκηνικό όμως τ'ης απλότητας και τ'ης αγαθότητας, κυβερνούσε με σιδερένια πυγμή, έπινοώντας συχνά για καθαρά προσωπικές του επιδιώξεις νέες «άποκαλύψεις» του Άλλάχ πρ'ος τ'ον προφήτη του.

Διέπραξε και αυτός σκληρές πράξεις αλλά συγκριτικά λιγότερες από τ'ους συγχρόνους του, χωρίς όμως νά τ'ις άποζητά ή νά τ'ις άπολαμβάνει.

Βέβαια η ήθικη προσωπικότητα του Μωάμεθ και οι αίρετικές και άφελεις δοξασίες τ'ης θρησκείας του δ'εν επιδέχονται καμμία άπολύτως σύγκριση τόσο με τ'ην υπέροχη άγιότητα του Κυρίου μας όσο και με τ'ο καθόλου πνευματικό περιεχόμενο τ'ης διδασκαλίας του.

Ἡ ἱστορική του διαδρομή.

Κατὰ τὴν ἱστορική του διαδρομή τὸ Ἰσλάμ ἔχει νὰ ἐπιδείξει μιὰ καταπληκτική κατακτητική ἐξάπλωση καὶ παράλληλα σχεδὸν μιὰ πρωτοφανή πνευματική καὶ πολιτισμική ἀνθήση καὶ ἀκμή.

Ἀπὸ τὸν ἑβδόμο αἰῶνα μέχρι τὸ 1258 πού ἐπῆλθε ἡ κατάληψη καὶ καταστροφή τῆς Βαγδάτης ἀπὸ τοὺς Μογγόλους, στὴν ὁποία εἶχε μεταφερθεῖ ἀπὸ τὴ Δαμασκὸ τὸ κέντρο τῆς πολιτειακῆς ὀργανώσεως τοῦ Ἰσλάμ, ἡ στρατιωτικὴ ἐπέκταση ὑπῆρξε κεραυνοβόλος.

Πρὸς τὰ ἀνατολικά προηγήθηκε ἡ κατάληψη τῆς Συρίας καὶ τῆς Περσίας καὶ ἀκολούθησε ἡ κατάληψη τοῦ σημερινοῦ Πακιστάν. Πρὸς τὰ δυτικὰ κατακτήθηκε ἡ Β. Ἀφρική καὶ στὴ συνέχεια ἡ Ἰθρική Χερσόνησος.

Μετὰ τὴν πτώση τῆς Βαγδάτης καὶ μέχρι τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνα προσηλυτίστηκαν στὸ Ἰσλάμ οἱ Μογγόλοι πού ἐγκαταστάθηκαν στὴν κεντρικὴ Ἀσία καὶ σὲ μεγάλες ἐκτάσεις τῆς Ἰνδικῆς Χερσονήσου καὶ οἱ Τοῦρκοι πού ἐγκαταστάθηκαν στὴ Δ. Ἀσία καὶ ἀργότερα στὴ ΝΑ Εὐρώπη, μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453 καὶ στὴ συνέχεια τῶν Βαλκανίων.

Ἀργότερα μετὰ τὴν προσχώρηση στὸ Ἰσλάμ τῆς Ἰνδονησίας καὶ τῆς Μαλαισίας, ὁλοκληρώθηκε μιὰ ἀπὸ τίς μεγαλύτερες σὲ ἔκταση πολιτικοθηροσκευτικὲς δυνάμεις πού γνώρισε μέχρι τότε ὁ κόσμος.

Ἡ παλίρροια ὅμως πρὸς τὴ Δύση ἄρχισε νὰ ἀντιστρέφεται ἤδη ἀπὸ τὸν δέκατο πέμπτο αἰῶνα. Ἡ ἀνάκτηση τῆς Ἰθρικής Χερσονήσου ἀπὸ τίς Χριστιανικὲς δυνάμεις μετὰ τὴ μάχη τῆς Γρανάδας τὸ 1492 καὶ ἡ ἀποτυχία τῶν Τούρκων γιὰ δεύτερη φορὰ τὸ 1683, μετὰ τὸ 1529, νὰ καταλάβουν τὴ Βιέννη, πού πυροδότησε τὸν ἀγῶνα τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τῆς Βαλκανικῆς γιὰ τὴν ἀνάκτηση τῆς ἐλευθερίας τους, εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπώλεια ὅλων τῶν μουσουλμανικῶν κατακτήσεων

στὴν Εὐρώπη.

Παράλληλα, κατὰ τὸ διάστημα τῶν κατακτητικῶν αὐτῶν πολέμων ἀναπτύχθηκε στὸ χωρὸ τοῦ Ἰσλάμ ἓνας σπουδαῖος πολιτισμὸς στοὺς τομεῖς τῆς ἐπιστήμης, τῶν γραμμάτων, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς τέχνης πού ὀφειλόταν κυρίως στὸ ὅτι τὸ Ἰσλάμ προώθησε καὶ ἀξιοποίησε τίς πνευματικὲς κατακτήσεις καὶ τίς πολιτιστικὲς παραδόσεις τῶν χωρῶν πού κατέκτησε, στίς ὁποῖες εἶχαν ἀνθίσει μεγάλοι πολιτισμοί, ὅπως ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς καὶ ἑλληνιστικὸς, ὁ βυζαντινὸς, ὁ περσικὸς, ὁ αἰγυπτιακὸς κ.λ.π.

Στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ Βαγδάτη ἐξελίχθηκε σὲ σπουδαῖο πολιτιστικὸ κέντρο. Ὅταν ἡ πόλη καταστράφηκε ἀπὸ τοὺς Μογγόλους τὸ 1258 εἶχε τριάντα ἑξ (36) μεγάλες δημόσιες καὶ πολλὲς ἰδιωτικὲς βιβλιοθῆκες. Παραδίδεται ὅτι ὁ πρίγκηπας Ἀλ-Οὐάκιντι ἄφησε πεθαίνοντας 600 τεράστιες κάσες μὲ βιβλία καὶ ἓνας ἄλλος ὁ Σαχίμπ-Ἰμπν-Ἀμπας, πού πέθανε τὸν δέκατο αἰῶνα, ἄφησε ἐπίσης μιὰ τεράστια βιβλιοθήκη. Ἀκόμα ἀναφέρεται ὅτι ἓνας διάσημος γιατρός, ὅταν προσκλήθηκε ἀπὸ τὸν σουλτάνο τῆς Μπουχάρα νὰ ἐρθεῖ καὶ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴν πόλη του, ἀρνήθηκε τὴ δελεαστικὴ προσφορά, γιὰτὶ χρειαζόταν 400 καμήλες γιὰ νὰ μεταφέρει τὰ βιβλία του πού δὲν ἤθελε νὰ τὰ ἀποχωρισθεῖ.

Δύο σπουδαῖοι Χαλίφες ἀναδεικνύονται στὸ διάστημα αὐτό, ὁ μυθικὸς Ἀλ-Χαροῦν καὶ ὁ γιὸς του Ἀλ-Μαμούν, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς βασιλείας τῶν ὁποίων ἡ προστασία τῶν τεχνῶν, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας ἔφθασε στὸ ὕψιστο σημεῖο.

Ἀπὸ τὸν Χαλίφη Ἀλ-Μαμούν ιδρύθηκε στὴν πόλη τὸ 830 μιὰ πραγματικὴ Ἀκαδημία, ὁ Οἶκος τῆς Σοφίας, πού περιελάμβανε μεγάλη βιβλιοθήκη, ἀστεροσκοπεῖο καὶ τεράστιο μεταφραστικὸ τμήμα, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου εἶχε τοποθετηθεῖ τὸ Νεστοριανὸ γιατρὸ Χουνάιν. Με-

ταφράστηκαν στὰ ἀραβικά πλῆθος ἑλληνικῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἔργων, σχετικῶν μὲ τὴν ἱατρική, τὰ μαθηματικά καὶ τὴ φυσική. Ἀπὸ τὰ μέσα περὶ τοῦ 8ου αἰῶνα μ.Χ. ὡς τὸ τέλος τοῦ 10ου αἰῶνα, μεταφράστηκαν στὴν ἀραβική γλῶσσα ὅλα σχεδὸν τὰ κοσμικὰ ἑλληνόγλωσσα βιβλία ποὺ ὑπῆρχαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνῃ σὲ ὁλόκληρὴ τὴν ἀνατολικὴ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία καὶ τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολή, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ λογοτεχνικά καὶ τὰ ἱστορικά.

Χάρη στὶς μεταφράσεις αὐτὲς ἡ ἀραβικὴ γλῶσσα ἀναδείχθηκε σὲ δεύτερη κλασσικὴ γλῶσσα μετὰ τὴν Ἑλληνικὴ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ Λατινική.

Πέραν αὐτοῦ Ἀραβες σοφοί, σὲ εἰρηνικὴ συνεργασία, ἰδιαίτερα κατὰ τοὺς πρῶτους αἰῶνες, μὲ μὴ Ἀραβες - Σύρους, Χριστιανούς, Ἑλληνες, Ἑβραίους, Πέρσες, Ἰνδοὺς κ. ἄ. θεμελίωσαν τὴν ἀλγεβρὰ καὶ τὴν ἀναλυτικὴ γεωμετρία, ἀνάπτυξαν τὴ γεωγραφία, προώθησαν τὴν ἀστρονομία καὶ τὴν ἱατρικὴ, συντάξανε ἐγκυκλοπαιδεῖες, λεξικά καὶ ἀνθολογίες, ἐνῶ ἰδιαίτερη ἑξάρση σημειώθηκε στὸ χῶρο τῆς ποιήσεως καὶ τῆς φιλοσοφίας.

Στὴν τέχνη ἀναπτύχθηκε ἰδιαίτερα τὸ διακοσμητικὸ στοιχεῖο καὶ ἡ μουσουλμανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ πιστώθηκε μὲ τὴν ἀνέγερση μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων.

Τὸ Ἰσλάμ τότε, ἀπὸ τὸν ἑνατο μέχρι τὸ δέκατο τρίτο αἰῶνα, ἔζησε τὴ λαμπρότερη περίοδο τῆς πνευματικῆς του δημιουργίας καὶ τὸ πολιτιστικὸ του ἐπίπεδο πλησίασε ἐκεῖνο τοῦ Βυζαντίου.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐπικράτηση τῆς αὐστηρῆς θεοκρατίας διέκοψε τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀνθρωπιστικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξη ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ὀδηγήσει τὸ Ἰσλάμ σὲ ἄλλη πολιτιστικὴ ἐξέλιξη καὶ ἔφερε τὴν ὀπισθοδρόμηση μέσα σ' ἓνα κλίμα μισαλλοδοξίας καὶ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, σὰν κι' αὐτὸ ποὺ γνωρίσαμε στὶς μέρες μας, ποὺ ἔχει καταδικάσει πλέον ὀριστικά ὁ σύγχρονος κόσμος.

Ἀπὸ τὴν ἀκμὴ στὴν παρακμὴ

Τὸ Ἰσλάμ ἀπὸ τὸν ὄγδοο μέχρι τὸ δέκατο αἰῶνα ἔζησε τὸ «χρυσὸ αἰῶνα» τῆς ἱστορίας του. Ἐξησαν τότε μεγάλοι ἐπιστήμονες ποὺ τὰ ἔργα τους προκάλεσαν ἐπανάσταση στὸ χῶρο τῆς ἐπιστήμης, ὅπως ὁ σπουδαῖος μαθηματικὸς Ἀλ-Κουαρίσμι, ἡ μεγαλύτερη μορφή τοῦ Μεσαίωνα, ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἐπικεφαλῆς ὁμάδας ἐβδομήντα σοφῶν, συνέταξε μιὰ τεράστια, γιὰ τὴν ἐποχὴ του, γεωγραφικὴ ἐγκυκλοπαίδεια, ὁ Ἀλὶ - Ἴμπν - Σίνα, γνωστὸς στὴ Δύση ὡς Ἀβικέννας, σπουδαῖος μαθηματικὸς, φυσικὸς, γιατρὸς καὶ φιλόσοφος, συντάκτης τῆς φιλοσοφικῆς ἐγκυκλοπαίδειας Ἀσ-Σιφά, μὲ τὴν ὁποία ἐμβάθυνε στὴ σκέψη τοῦ Ἀριστοτέλη, ὁ μεγάλος νομομαθὴς καὶ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοτέλη Ἴμπν - Ρούσντ, γνωστὸς στὴ Δύση ὡς Ἀβερρόης, μαθητὴς τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε ὁ σπουδαῖος Ἑβραῖος νομομαθὴς, φιλόσοφος καὶ φιλόλογος Μπέν Μαϊμόν, γνωστὸς στὴ Δύση ὡς Μαϊμονίδης, οἱ ἐξαίρετοι ἀστρονόμοι Ἀλ Φαργκά-νι, Ἀλ-Μπάτανι καὶ Ἀμπου-Βάφα καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Μαζὶ μὲ τοὺς πρὸ πάνω ἔζησε καὶ ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς Ἀράβων στοχαστῶν, στοὺς ὁποίους εἶχε δοθεῖ ὁ τίτλος «φαλάσιφα» (φιλόσοφοι), οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀποκτήσει κυρίαρχη θέση στὸν πνευματικὸ χῶρο τοῦ Ἰσλάμ καὶ οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦσαν νὰ συμβιδάσουν τὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία καὶ κριτικὴ σκέψη μὲ τὴ θρησκεία τους.

Παρὰ ὅμως τὴν τεράστια ἀκτινοβολία ποὺ εἶχε ἡ ἑλληνικὴ γραμματεία στὸν ἀραβικὸ κόσμο, ἡ μεγάλη μᾶζα τῶν πιστῶν μουσουλμάνων κράτησε ἀποστάσεις γιὰ τὴν θεωροῦσε κάθε εἰσαγόμενη γνώση ἐπικίνδυνη καὶ ἀσυμβίβαστη μὲ τὸ Κοράνιο καὶ τὴν ἀντιμετώπιζε μὲ καχυποψία καὶ ἐχθρότητα. Ἡ ἐχθρότητα αὐτὴ σιγὰ - σιγὰ μετασχηματίστηκε σὲ ἐνεργὸ ἀντίδραση καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς «φαλάσιφα» θεωρήθηκαν ὑποπτοὶ σοδάρων ἀποκλίσεων ἀπὸ τὸ Κοράνιο μὲ ἀποτέλεσμα νὰ βασανί-

σθουν και να εκτελεστουν και τα βιβλια τους να καουν δημόσια.

Έτσι με τον καιρό «Η μονολιθικότητα και αυστηρότης των δογμάτων, ή προσκόλλησις εις τὸ γράμμα τοῦ νόμου, τὸ κάτωθι τῆς εὐφόρου ἐπιφανείας βραχῶδες πέτρωμά του, ἠμπόδισαν τὴν ἀνάπτυξιν ἐλευθερίας σκέψεως καὶ τὴν ἀναπροσαρμογὴν τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν καὶ ὁδήγησαν εἰς τὴν στατικότητα τῶν μεταγενεστέρων αἰώνων»¹.

Παρότι ὅμως ἡ παραγωγή σκέψης δὲν ἔσθησε τελείως ἀλλὰ συνεχίστηκε ὡς τις μέρες μας σὲ μιὰ περιορισμένη ἔστω ἔστια τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου μὲ κέντρο τὸ Ἰράν, μέσα ἀπὸ τις Σχολές τοῦ Ἰσπαχάν, τῆς Τεχεράνης καὶ τοῦ Χορασάν, στοὺς αἰῶνες ποὺ ἀκολούθησαν τὸ Ἰσλάμ παρουσίασε τὴν εἰκόνα μιᾶς ὀπισθοδρομικῆς καὶ ἀπολυταρχικῆς θρησκείας, προσαρμοσμένης μὲ φανατισμὸ στὸ γράμμα τοῦ Κορανίου ποὺ κατέπνιξε καὶ καταπολέμησε κάθε ἀναγεννητικὴ προσπάθεια μέσα στοὺς κόλπους τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου.

Στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἐπῆλθε σὲ ὅλο τὸν κόσμο μιὰ, σὲ μεγάλη ἔκταση, ἀναβίωση ὅλων τῶν θρησκειῶν, παρὰ τις εὐσεβεῖς προβλέψεις τῶν διαφόρων ἀθέων διανοουμένων πὼς ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ πρόοδος θὰ ὁδηγοῦσε στὴ σταδιακὴ ἐξαφάνιση τῆς θρησκείας ὡς σημαντικοῦ στοιχείου τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης. Ἐξίσου μεγάλη ὑπῆρξε καὶ ἡ ἰσλαμικὴ ἀναβίωση ποὺ ἐπῆλθε τότε σὲ ὅλες τις χώρες τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου στὶς ὁποῖες παρατηρήθηκε μιὰ μαζικὴ στροφὴ πρὸς τις πηγές καὶ τις ἀξίες τοῦ Ἰσλάμ, μὲ τὴν ἐμμονὴ στοὺς ἰσλαμικοὺς κανόνες κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς (καλύπτρα κεφαλῆς γιὰ τις γυναῖκες, ἰσλαμικὴ ἐνδυμασία γιὰ τοὺς ἄντρες), τὴν αὐξημένη συμμετοχὴ στὴν τήρηση τῶν θρησκευτικῶν ὑποχρεώσεων, τὴν επέκταση τῆς ἰσλαμικῆς ἐκπαίδευσης, τὴν ἐκτεταμένη ἀνοικοδόμησις τζαμιῶν καὶ τεμε-

νῶν, τὴν εἰσαγωγή τοῦ ἰσλαμικοῦ δικαίου τῆς «σαρία» κ.λ.π. Ἡ ἀναβίωση αὐτὴ συνοδευόταν μὲ μιὰ καταρχὴν ἀποδοχὴ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μὲ ἀπόρριψη τῆς δυτικῆς κουλτούρας.

Ἰδιαίτερη ἔξαρση σημείωσαν τότε ὀρισμένες ἀκραῖες θεωρίες ποὺ εἶχαν ἐφανεσθεῖ στὸ παρελθόν, ὅπως π.χ. οἱ θεωρίες τοῦ Σαλαφισμοῦ, τοῦ Ντεομπαντισμοῦ καὶ κυρίως τοῦ Βαχαβισμοῦ ποὺ ἀποτελεῖ καὶ σήμερα τὴν κρατοῦσα ἐκδοχὴ τοῦ Ἰσλάμ στὴ Σαουδικὴ Ἀραβία καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες χώρες τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου.

Στὴ συνέχεια θὰ γίνῃ μιὰ προσπάθεια νὰ ἐκτεθεῖ σὲ γενικὲς γραμμὲς ἡ κατάστασις ποὺ ἐπικρατεῖ σήμερα στὸ μουσουλμανικὸν κόσμον, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐξαχθοῦν ἀσφαλῆ, κατὰ τὸ δυνατόν, συμπεράσματα, γύρω ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη ποὺ παρουσιάζει τὸ Ἰσλάμ στὶς μέρες μας.

Ἡ Σαουδικὴ Ἀραβία καὶ ὁ Βαχαβισμός.

Ὁ Βαχαβισμὸς (*Wahhabu*) εἶναι μιὰ σουνιτικὴ θεολογικὴ Σχολὴ ποὺ ἐκπροσωπεῖ τὴν ὑπὲρ αὐστηρὴν θεωρίαν τοῦ σείχη Μοχάμαντ Βαχάμπ (1703 - 1791) ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τὸν πολιτικὸ ἀρχηγὸ καὶ πολεμιστὴ Μοχάμαντ Ἰμπν Σαούντ ἔβαλαν τὰ θεμέλια τοῦ Σαουδαραβικοῦ κρατικοῦ πυρήνα. Ἀπὸ τὸ 1902 ποὺ σχηματίσθηκε ἡ Σ. Ἀραβία, ἡ χώρα στηρίζεται σὲ δύο παραδοσιακοὺς στύλους, τὴ σαουδικὴ δυναστεία καὶ τὸ βαχαβισμό ποὺ ἔχουν συνδέσει τις τύχες τους. Ἡ δυναστεία παρέχει στὸ βαχαβισμό τὴν θρησκευτικὴ ἐξουσία καὶ τὰ οἰκονομικὰ μέσα καὶ ὁ βαχαβισμὸς στηρίζει τὴ δυναστεία, κηρύσσοντας τὴν ἀπόλυτη καὶ ὀλοκληρωτικὴ ὑποταγὴ σ' αὐτὴν καὶ στὴν περίπτωσι ἀκόμα ποὺ ὁ ἀρχηγὸς τῆς δὲν σέβεται τὸν ἰσλαμικὸν νόμον.

Ὁ Βαχαβισμὸς ἐκπροσωποῦνταν ἀρχικὰ ἀπὸ τὸ μεγάλο μουφτὴ Μουχάμαν Ἀλ-Ἀσεῖχ, ἀπόγονο τοῦ σείχη Βαχάμπ καὶ μετὰ τὸ θάνατό του, ἀπὸ μιὰ συλλογι-

κή διεύθυνση αποτελούμενη από ούλεμάδες προερχόμενους από την ὄαση - πόλη Νάζντ, τόπο γέννησης τοῦ σεῖχη Βαχάμπ, ποῦ ἀποτελεῖ τὸ Βαχαβικό «Βατικανόν». Τὸ «Βατικανόν» ἔχει στὴ διάθεσή του κολοσσιαῖα οἰκονομικά μέσα ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ 1990 ὁ ἐτήσιος προϋπολογισμὸς του ὑπολογιζόταν σὲ δέκα δισεκατομμύρια δολλάρια. Χάρη στοὺς πόρους του αὐτοὺς διευθύνει 35.000 τζαμία στὴ Χώρα καὶ χρηματοδοτεῖ τὴν προώθηση τοῦ ἰσλαμισμοῦ σὲ ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου, γιὰ ἀνέγερση Τζαμιῶν, ἐκδόσεις βιβλίων, ἐνίσχυση τοῦ προσηλυτισμοῦ, πολιτικῶν κομμάτων, ἰσλαμικῶν ὁργανώσεων καὶ τρομοκρατικῶν κινήματων. Ὁ Βαχαβισμὸς ὑποστηρίζει τὴν κατὰ γράμμα ἐρμηνεία τοῦ Κορανίου καὶ τῆς παράδοσης (Σούννα) καὶ ἀρνεῖται κάθε ἀπόπειρα ἐρμηνείας τους μὲ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη ποῦ τὴ θεωρεῖ «ἔργο τοῦ Σατανᾶ».

Τὸ μέλλον τὸ βλέπει ἀποκλειστικά μέσα ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Ἰσλάμ (συγγενεύοντας στὸ σημεῖο αὐτὸ μὲ τὸ Σαλαφισμὸ) καὶ ἀρνεῖται κάθε προσφορά τοῦ «Χρυσοῦ Αἰώνα» τοῦ Ἰσλάμ στὸν παγκόσμιον πολιτισμὸ καθὼς καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους μὴ ἰσλαμικοὺς πολιτισμοὺς τοὺς ὁποῖους θεωρεῖ «ἀσεβεῖς».

Ἕνας ἀπὸ τοὺς πατέρες τῆς Βαχαβικῆς θεωρίας, ὁ Ἰμπν Ταϊμίγια, καταδικάζει ὅλους τοὺς φιλοσόφους, διανοητὲς καὶ μεγάλους θεωρητικούς καὶ ἐπιστήμονες τοῦ Ἰσλάμ, ὅπως τὸν Ἀβικένα, τὸν Ἀβερρόη, τὸν Ἀλ-Φαραμπὶ κ. ἄ., ἐνῶ ἕνας ἄλλος σεῖχης ὁ Ἐῖντ Ἀμπασί, θεωρεῖ «βαρὺ λάθος τὶς μεταφράσεις βιβλίων γραμμένων ἀπὸ ἄλλους λαοὺς γιὰτὶ οἱ μουσουλμάνοι δὲν πρέπει νὰ ἐμπνέονται ἀπὸ κανένα ἄλλο ἔθνος γιὰ τὴ θρησκεία τους, τὴν ἠθική τους, τὶς ιδέες τους, τὶς ἀξίες τους καὶ τὴν συμπεριφορά τους. Αὐτὸ θὰ σημαίνει(...) πῶς ἡ διδασκαλία τοῦ Προφήτη εἶναι ἀνεπαρκὴς καὶ πῶς ταιριάζει νὰ τὴν

συμπληρώσουμε ἀπὸ ἄλλους λαοὺς, πράγμα ποῦ καταλήγει στὴ διάπραξη μιᾶς ἀσέβειας».

Ὁ Βαχαβισμὸς ἀποτελεῖ τὴ μόνη ἐπιτρεπόμενη σκέψη στὴ Σαουδικὴ Ἀραβία καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ μεγάλη τυπικότητα. Ὑπαγορεύει μιὰ ἀποκλειστικὴ συμπεριφορὰ ποῦ ὅλοι οἱ μουσουλμάνοι ποῦ βρίσκονται στὴν Σ. Ἀραβία ὀφείλουν ἐπιτακτικὰ νὰ υἱοθετήσουν. Γίνεται σύσταση στοὺς ἄντρες νὰ μὴ ξυρίζουν τὴ γενειάδα τους καὶ νὰ ἀποφεύγουν κάθε κοστὺ μι δυτικοῦ τύπου. Ἀπαγορεύεται ρητὰ τὸ κάπνισμα, ἡ χρήση ἀλκοόλ, ἡ ἀκρόαση μουσικῆς καθὼς καὶ ἡ ἀπόκτηση ἢ ἔκθεση ἔργων τέχνης. Οἱ γυναῖκες ὅποια καὶ ἂν εἶναι ἢ ἡλικία τους καὶ τὸ πνευματικὸ ἢ κοινωνικὸ τους ἐπίπεδο εἶναι ὑποχρεωμένες νὰ μὴ βγαίνουν ἀπὸ τὸ σπίτι ἢ ἀπὸ τὴ χώρα χωρὶς νὰ συνοδεύονται ἀπὸ τὸ νόμιμο κηδεμόνα τους (πατέρα, σύζυγο, ἀδελφὸ, γιοῦ). Ὅλοι ὑποχρεώνονται νὰ κάνουν τὶς πέντε καθημερινὲς προσευχὲς στὸ τζαμί τῆς γειτονιάς. Ἡ ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῶν ἐποπτεύεται ἀπὸ μιὰ πολὺ αὐστηρὴ ἀστυνομία ἡθῶν ποῦ κάνει ἐπιδρομὲς παντοῦ κάθε ὥρα τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύχτας.

Ὁ «Πάπας» τοῦ Βαχαβισμοῦ, μουφτὴς Ἀμπντελαλίζ Μπὶν Μπάζ, ποῦ εἶχε τὴ διεύθυνση τοῦ «Βατικανοῦ» ἐπὶ εἴκοσι ἐννέα συναπτὰ ἔτη, εἶχε ἐκδόσει ἑκατοντάδες φετφάδες (θρησκευτικὰ διατάγματα) μὲ ἰσχὺ στοὺς Βαχαβίτες ὅλου τοῦ κόσμου, μὲ τοὺς ὁποῖους (φετφάδες) εἶχε ἐπιβάλλει ὑπερβολικὲς δεσμεύσεις στὴν κοινωνικὴ ζωὴ. Πρόσταζε τὸν ὀλοκληρωτικὸ χωρισμὸ ἀνάμεσα στὰ δυὸ φύλα καὶ τὴν ἀπαγόρευση τῆς ἐκπαίδευσης τῶν κοριτσιῶν. Ὑστερα ἀπὸ σκληρὸ ἀγῶνα ὁ μελλοντικὸς βασιλιάς Φεῖζάλ πέτυχε μὲ νόμο τὸ 1960 νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἐκπαίδευση τῶν κοριτσιῶν καὶ ἡ δημιουργία πανεπιστημιακῶν σχολῶν γιὰ γυναῖκες ἀφοῦ ὅμως ἀναγκάστηκε προηγουμένως νὰ δεχθεῖ αὐστηροὺς περιορισμούς. Μὲ τὸ νόμο αὐτὸ ἡ

μορφή της κοινωνίας άλλαξε πολύ. Σήμερα οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 80% του διδακτικού προσωπικού των σχολείων για κορίτσια. Έχουν κατακτήσει τα επαγγέλματα του γιατρού και του μηχανικού. Οι γυναίκες επιχειρηματίες, που ο αριθμός τους φτάνει περίπου τις 22.700, μπορούν να ασκούν ένα επάγγελμα χωρίς καταναγκασμούς. Διεκδικούν την απαλλαγή τους από το νόμιμο κηδεμόνα τους, τη δυνατότητα να υπογράφουν οι ίδιες τα έγγραφα της επιχείρησής τους και να δανείζονται χρήματα χωρίς τη μεσολάβηση του κηδεμόνα τους.

Σε ότι αφορά τις σχέσεις με τους ξένους, στην αρχή είχε δοθεί εντολή να διώχνονται όλοι οι άπιστοι από τη χερσόνησο. Μετά το 1932 όταν ανέκλυψε η ανάγκη προσφυγής στη τεχνολογία και στις επενδύσεις των δυτικών έγινε δεκτό να είναι ανεκτή η άφιξή τους αλλά η παραμονή τους να ελέγχεται στενά. Απαγορεύτηκε ρητά η ανέγερση ναών για τους χριστιανούς ή άλλους άπιστους με τη σύσταση να καταστραφούν οι ήδη υπάρχοντες «για να μη μείνουν παρὰ μόνο οι μουσουλμάνοι και τα τεμένη τους».

Φοβερό πλήγμα για τους Βαχαβίτες υπήρξε η ανάγκη να δειχθούν στο έδαφός τους μετά την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέϊτ το 1990, πάνω από μισό εκατομμύριο αμερικανούς στρατιώτες, χριστιανούς στην πλειοψηφία τους, που ήρθαν για να προστατεύσουν τα σύνορα της Σ. Αραβίας από τους ιρακινούς. Μετά από σκληρές διαπραγματεύσεις με τους ούλεμάδες ο προοδευτικός βασιλιάς Φάχντ πέτυχε την έκδοση ειδικού φετβά που να επιτρέπει τη στάθμευση των αμερικανών στρατευμάτων στο έδαφος της Σ. Αραβίας. Η έκδοση του Φετβά αυτού προκάλεσε σφοδρές αντιδράσεις από τους ούλεμάδες και δημιούργησε ένα σχίσμα στους κόλπους τους. Έκτοτε η θρησκευτική αντίθεση πήρε το δρόμο της παρανομίας και της βίας.

Στη Σ. Αραβία που το πολίτευμα της είναι απόλυτη μοναρχία, η διακυβέρνηση της χώρας ασκείται αποκλειστικά από τη δυναστεία Σαούντ που αποτελείται από το Βασιλιά και το σκληρό πυρήνα της αρχουσας τάξης που περιορίζεται σε ορισμένους μόνο από τους πρίγκιπες γιους του. Δημοκρατία και ατομικές ελευθερίες δεν υπάρχουν αλλά ούτε και διάθεση για χορήγησή τους στο μέλλον. Τον Ιούνιο του 1999 ένας από τους πρίγκιπες, ο Ταλάλ Μπίν Αμπντούλ Αζίζ, πρότεινε ένα δημοκρατικό εκσυγχρονισμό που θα μπορούσε να περιλαμβάνει την παραχώρηση δικαιωμάτων στις γυναίκες και μια καλύτερη μόρφωση για όλους. Τότε όμως ο τωρινός διάδοχος Αμπντάλα είχε αντιδράσει έντονα σε κάθε συζήτηση για μεταρρύθμιση λέγοντας: «Ο Ταλάλ αφήνει υπονοούμενα ότι δεν υπάρχει Σύνταγμα στη Σ. Αραβία που να περιφρουρεί τις δημοκρατικές ελευθερίες. Αλλά ο Ταλάλ γνωρίζει πολύ καλά ότι η Σ. Αραβία έχει ένα Σύνταγμα έμπνευσμένο από τον Άλλάχ και όχι γραμμένο από άνθρωπο. Δεν νομίζω ότι υπάρχει ούτε ένας Άραβας που να πιστεύει ότι το Κοράνιο περιέχει έστω και ένα παραθυράκι που θα επέτρεπε να γίνει κάποια αδικία. Όλοι οι νόμοι και οι κανονισμοί στη Σ. Αραβία είναι έμπνευσμένοι από το Κοράνιο και η Σ. Αραβία είναι υπερέφανη που έχει ένα τέτοιο Σύνταγμα. Όσον αφορά τη δήλωση του Ταλάλ περί σοσιαλισμού, δεν υπάρχει δεξιός ή αριστερός σοσιαλισμός. Αληθινός σοσιαλισμός είναι ο άραβικός σοσιαλισμός που έχει εγκαθιδρύσει το Κοράνιο. Ο Ταλάλ μίλησε επί μακρόν για δημοκρατία. Ξέρει ότι εάν υπάρχει στον κόσμο ένα αληθινό δημοκρατικό σύστημα, αυτό είναι εκείνο που υπάρχει τώρα στη Σ. Αραβία».

Όπως γράφτηκε πρόσφατα στον τύπο (Καθημερινή 11 - 3 - 2004) τον Οκτώβριο του 2004 θα διεξαχθούν οι πρώτες δημοτικές εκλογές στη Σ. Αραβία κατά τις οποίες θα έχουν ευκαιρία να ψηφίσουν

για πρώτη φορά τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες. Η χορήγηση δικαιώματος ψήφου στις γυναίκες είναι βέβαιο πως θα επισύρει την όργη των συντηρητικών της σαουδαρδικής κοινωνίας.

Το Ιράν και η Χομεϊνική επανάσταση.

Η ισλαμική επανάσταση το 1979 του 'Αγιατολάχ Χομεϊνί που ανέτρεψε το κοσμικό καθεστώς του Σάχη και εγκατέστησε μια ισλαμική δημοκρατία προκάλεσε αληθινό σεισμό στο σύνολο του μουσουλμανικού κόσμου. Το σιϊτικό ισλαμικό ρεύμα, που ήταν για μεγάλο χρονικό διάστημα στο περιθώριο, έκανε δυναμική εμφάνιση και πήρε την πρώτη θέση από το πρώτο σε μέγεθος, σουνιτικό ρεύμα. "Ολοι οι σιϊτες τότε του άραβικού κόσμου ξεσηκώθηκαν, στο Κουβέϊτ, στο Λίβανο, στη Συρία, στο Πακιστάν και οι σιϊτικές μειονότητες συγκρότησαν παντού «Χεζμπολάχ» (κόμματα του Θεού) και έδρασαν με τρόπο συγκροτημένο σαν όργανα της «έξαγωγής της ισλαμικής επανάστασης» εφοδιασμένα με οδηγίες και μεγάλα χρηματικά ποσά από την Τεχεράνη.

Το σιϊτικό ξυπνήμα προκάλεσε μεγάλη ανησυχία στο σουνιτικό κόσμο που έβλεπε να του ξεφεύγει ή πρωτοβουλία του ισλαμισμού και συγχρόνως ένα μέρος της νεολαίας του να έρωτοτροπεί με τον σιϊτισμό. Ίδιαίτερα ανησύχησαν οι επικεφαλής του Βαχαϊσμού - Σαλαφισμού στην 'Αραβία που δημοσίευσαν «φετφάδες» για να θυμίσουν στους πιστούς τους πως οι σιϊτες ήταν πολυθεϊστές και δεν έπρεπε να παίρνουν μέρος στα γεύματά τους, ούτε να αγοράζουν κρέας από τα κρεοπωλεία τους.

Μετά 18 χρόνια από την ισλαμική επανάσταση του 'Αγιατολάχ Χομεϊνί ένα ισχυρό δημοκρατικό ρεύμα, για πρώτη φορά σε ισλαμική χώρα, άρχισε να διαμορφώνεται όχι μόνο μέσα στην κοινωνία αλλά και μέσα στους κόλπους του ίδιου του θρησκευτικού κατεστημένου του Ιράν.

Το ρεύμα αυτό εκδηλώθηκε μέσα από θεσμούς σχετικά δημοκρατικούς, αν και κάτω από την άγρυπνη παρακολούθηση της κάστας των μουλάδων και έχει ως αποτέλεσμα, ύστερα από αλλεπάλληλες έκλογικές αναμετρήσεις, την ανάδειξη μιας προοδευτικής ήγεσίας που εκδηλώνει τη διάθεσή της να προχωρήσει στον εκσυγχρονισμό.

Οι εκλογές που έγιναν το 1997 ανέδειξαν ως Πρόεδρο της 'Ισλαμικής Δημοκρατίας, με συντριπτική διαφορά από τον αντίπαλό του, τον Μοχάμαντ Χαταμί, έναν κληρικό μέτριο ιερατικού βαθμού (*Hodjatoleslam*), αντίστοιχο ενός επίσκοπου της καθολικής εκκλησίας, που έχει όμως το προνόμιο να θεωρείται απόγονος του Προφήτη, όπως δείχνει το μαύρο τουρμπάνι που φοράει στο κεφάλι, σε αντίθεση με τους κοινούς μουλάδες που φορούν άσπρο τουρμπάνι. Υπήρξε μέλος της κυβέρνησης του Χομεϊνί και πάντοτε ακολουθούσε μια φιλελεύθερη γραμμή στο έσωτερικό, ένθαρρυνοντας τους διανοούμενους να εκφράζονται και τους κινηματογραφιστές να παράγουν, ενώ παράλληλα εύνοούσε το άνοιγμα προς τους ξένους πολιτισμούς. Είναι ένας πολύ καλλιεργημένος άνθρωπος που θαυμάζει τον Τοκβίλ και τον Μοντεσκιέ και γενικά το δυτικό πολιτισμό. Το 1988 από το βήμα του ΟΗΕ και τον επόμενο χρόνο από το βήμα της ΟΥΝΕΣΚΟ συνηγόρησε για ένα «διάλογο ανάμεσα στους πολιτισμούς που πρέπει να πάρει τη θέση της σύγκρουσης ανάμεσα στους λαούς».

Σε μια διάλεξή του στο Παν/μιο της Τεχεράνης το 1995 είπε τα ακόλουθα που προκαλούν έκπληξη προερχόμενα από τα χείλη ενός ισλαμιστή ηγέτη και κληρικού. «Δεν θα υπήρξει άνοιγμα ούτε αναγέννηση στην εθνική μας ζωή αν δεν περάσει μέσα από την καρδιά του δυτικού πολιτισμού(...) Θα έπρεπε να γνωρίζουμε σε βάθος τον πολιτισμό αυτό που ανανεώνεται αδιάκοπα. Όποιος δεν πιάνει αυτό το

πνεῦμα τῆς ἀδιάκοπης ἀνανέωσης δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ πραγματοποιήσῃ μιὰ ἀλλαγὴ χρήσιμη στὴ ζωὴ του(...) Ἡ ἀλλαγὴ καὶ ἡ πρόοδος θὰ πρέπει νὰ ἔρχονται μέσα ἀπὸ τὴ σκέψη. Καὶ ἡ σκέψη δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπτύσσεται παρὰ σὲ ἓνα περιβάλλον ἐλευθερίας(...) Ἡ ἐπανάσταση γρήγορα εἶχε ὑποταχθεῖ στὸ μαῦρο ἰσλαμικὸ παρελθόν(...) Ὅρισμένοι χρησιμοποίησαν γιὰ πρόσχημα τὶς ἐξαιρετικὲς περιστάσεις πού ἐπικράτησαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπανάσταση γιὰ νὰ καταλύσουν τὴν ἐλευθερία. Ἄλλοι ἔκρυψαν τὴν πνευματικὴ τους στενότητα πίσω ἀπὸ μιὰ ἰσλαμικὴ μάσκα καὶ ἐγκαινίασαν μιὰ θρησκευτικὴ τρομοκρατία(...) Ἡ ἐμπειρία τῆς ἐλευθερίας δὲν εἶναι εὐκόλη γιατί ἡ δικτατορία εἶναι στὴ χώρα μας δευτέρη φύση». Σὲ μιὰ ἄλλη διάλεξή του ἀφιερωμένη στὸ δυτικὸ πολιτισμὸ εἶχε πεῖ καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐμεῖς οἱ μουσουλμάνοι εἰχαμε κάποια ἐποχὴ τὸ δικό μας πολιτισμὸ καὶ παίζαμε ἓνα ρόλο στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Τώρα ἔχουμε χάσει αὐτὴ τὴ θέση καὶ αὐτὸ τὸ ρόλο, ἐνῶ μάλιστα θὰ εὐχόμαστε νὰ ξαναβροῦμε καὶ νὰ σφυρηλατήσουμε ἓνα μέλλον διαφορετικὸ ἀπὸ τὴ σημερινή καὶ τὴ χθεσινή μας κατάσταση(...) Ἡ σοβαρότητα τῶν δικῶν μας προβλημάτων ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ προσωπικὴ καὶ κοινωνικὴ μας ζωὴ ἐπηρεάζεται ἐντονα ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἀπὸ τὴ Δύση... καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἀπὸ τὴ δική μας πνευματικὴ καλλιέργεια πού ἀνήκει σ' ἓναν πολιτισμὸ ξεπερασμένο ἐδῶ καὶ αἰῶνες...».

Ὁ δρόμος ὅμως γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τοῦ κράτους δικαίου δὲν εἶναι ἀνοιχτὸς γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Κράτους, πού ἐκλέχθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1997 ἀπὸ τὸ 70% τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος καὶ ἐπανεκλέχθηκε γιὰ δευτέρη θητεία ἀπὸ τὸ 77% τῆς λαϊκῆς ψήφου τὸ 2001 γιατί τοῦ τὸν φράζει «ὁ Ὁδηγὸς τῆς Ἐπανάστασης», Ἀγιατολάχ Χαμεναϊ, πού διορίσθηκε ἀπὸ τὰ ὀγδόντα δύο μέλη τῆς Συνέλευσης τῶν Ἐμπειρῶν ἐνὸς σώ-

ματος πού ἀποτελεῖται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ριζοσπάστες ἱερωμένους. Ὁ Ὁδηγὸς πού ἀντιπροσωπεύει τὸ Θεὸ καὶ τὸν Προφήτη του στὴ γῆ κατέχει ὑπέρμετρες πολιτικὲς καὶ θρησκευτικὲς ἐξουσίες, ὅπως τὴν ἐξουσία ἀναστολῆς τοῦ Συντάγματος καὶ διοικεῖ ὅλες τὶς ἱρανικὲς ἐνοπλεις δυνάμεις. Τελικὰ αὐτὸς καὶ ὄχι ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὴ δύναμη τῆς ἀπόφασης.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας στὴ μεταρρυθμιστικὴ του προσπάθεια ἔχει τὴν ὑποστήριξη τῆς νεολαίας, τῆς κοινωνίας πού ἐκφράζεται ἀπὸ τὸν τύπο καὶ τῶν γυναικῶν. Ἡ νεολαία ἐνημερωμένη γιὰ τὴ διεθνὴ ἐπικαιρότητα ἀπὸ τὶς ξένες τηλεοπτικὲς ἐκπομπὲς καὶ γοητευμένη ἀπὸ τὸ δυτικὸ τρόπο ζωῆς ζητᾷ περισσότερες ἐλευθερίες. Τὸ 1999 οἱ φοιτητὲς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τεχεράνης ὀργάνωσαν ἐκδηλώσεις γιὰ ὑποστήριξη τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Προέδρου πού ἐξελέχθηκαν σὲ ταραχές πού καταπνίγηκαν μὲ βιαιότητα ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ καθεστώτος. Οἱ γυναῖκες πάλι, σὲ σύγκριση μὲ ἄλλες ἰσλαμικὲς χώρες, κατέχουν μιὰ σχετικὰ προνομιακὴ θέση πού τὴν ἔχουν ἀποκτήσει χάρις στοὺς πεισματῶδεις ἀγῶνες τους ἀπέναντι στὸ καθεστῶς. Ἡ ἱρανικὴ βουλὴ εἶχε πάντα γυναῖκες ἀνάμεσα στὰ μέλη της. Κατέχουν τὶς θέσεις τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ στοὺς κόλπους τῆς κυβέρνησης τὴ θέση τῆς ὑφυπουργοῦ ἐσωτερικῶν καὶ ὑπάρχουν ἀκόμα πολλὲς γυναῖκες σύμβουλοι στὴν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας. Ὑπάρχουν σήμερα ἑκατὸν τέσσερις γυναῖκες δικαστὲς πού εἶχαν ἀπολυθεῖ καὶ ἀργότερα ἐπανῆλθαν στὴν ὑπηρεσία² καὶ μιὰ γυναῖκα ἐργάζεται ὡς ὀδηγὸς λεωφορείου στὴν Τεχεράνη. Οἱ γυναῖκες ἐπίσης ἀποτελοῦν τὸ 35% τοῦ φοιτητικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἀπὸ αὐτὲς τὸ 45% περίπου σπουδάζει ἱατρικὴ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐπιδιδούμενο ἀπὸ τὸ κράτος τύπο, σήμερα ὑπάρχει ἓνας τύπος πιὸ ἐλεύθερος πού ὑποστηρίζει τὸν Πρόεδρο καὶ τὸ μεταρρυθμιστικὸ του πρόγραμμα.

Τό καθεστώς για νά πλήξει τή μεταρρυθμιστική προσπάθεια τοῦ προέδρου καί νά τοῦ στερήσει τὸ ρεῦμα τῆς κοινῆς γνώμης ποὺ τοῦ συμπαρίσταται ἄσκησε τὸ 1999 ποινικὴ δίωξη κατὰ τοῦ πρώτου στελέχους του καὶ πρώην δημάρχου τῆς Τεχεράνης καὶ ὑπουργοῦ ἐσωτερικῶν Ἀμπνταλάχ Νουρί γιὰ ἀντιϊσλαμικὴ προπαγάνδα, προσβολὴ τῆς μνήμης τοῦ Ἀγιατολάχ Χομεϊνί, γιὰ τὴν προώθηση ἐνὸς φιλελευθέρου ἱρανικοῦ κινήματος κ. ἄ. Τὸ ἐκκλησιαστικὸ δικαστήριό ποὺ τὸν δίκασε, τοῦ ὁποῖου τὰ μέλη διορίζονται ἀπὸ τὸν Ὁδηγό, τὸν καταδίκασε σὲ πέντε χρόνια φυλάκιση. Ὁ Νουρί ὅμως προχώρησε στὴν ἀντεπίθεση καὶ δημοσιοποίησε τὴν ἀγόρευσίν του στὸ Ἴντερνετ. Κατήγγειλε τὸν κανονισμό τοῦ δικαστηρίου ὡς ἀντισυνταγματικὸ, σύγκρινε τὸ δικαστήριο μὲ τὴν ἱερὰ ἐξέταση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μεσαίωνα, θεώρησε πὼς ὁ Ὁδηγὸς δὲν ἦταν πάνω ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, ἀμφισβητώντας ἔτσι τὸ θεμέλιο τοῦ καθεστώτος καὶ ἀνάπτυξε τὴν ἰδέα πὼς δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ ἀσυμβίβαστο ἀνάμεσα στὸ Ἰσλάμ καὶ τὴ δημοκρατία. Στὸ πλευρὸ του στάθηκαν ἐξήντα ἀπὸ τοὺς μεγάλους οὐλεμάδες τῆς ἱερῆς πόλης Κόμ μὲ μιὰ ἀνακοίνωση τους μὲ τὴν ὁποία κατήγγειλαν τὸ ἐκκλησιαστικὸ δικαστήριο.

Κατὰ τὴν τελευταία ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση ποὺ ἔλαβε χώρα τὴν 20η Φεβρουαρίου τρέχοντος ἔτους οἱ ἐκλογεὶς σηματοδεύτηκαν ἀπὸ τὴν ἀπαγόρευση συμμετοχῆς στὸ ψηφοδέλτιο 2.150 μεταρρυθμιστῶν ὑποψηφίων στοὺς ὁποίους περιλαμβάνονταν οἱ περισσότερες ἡγετικὲς μορφές τῆς μεταρρυθμιστικῆς πτέρυγας καὶ ὀγδόντα ἐν ἐνεργείᾳ βουλευτές. Κατὰ τὶς δηλώσεις μελῶν τοῦ Συμβουλίου Φρουρῶν τῆς Ἐπαναστάσεως οἱ ἀποφάσεις του βασίστηκαν σὲ προσηκτικὴ μελέτῃ τῆς ἱσλαμικῆς πίστεως καὶ στὴ δέσμευση κάθε ὑποψηφίου στὶς ἀρχές τῆς θεοκρατίας. Μὲ μεγάλη ἀποχή ἀπὸ τὶς κάλπες τῶν ψηφοφόρων (27% μόνο ψήφισαν στὴν Τεχεράνη καὶ

50% σὲ πανεθνικὴ κλίμακα) ἡ Ἰρανικὴ βουλὴ πέρασε ἐκ νέου ὑπὸ τὸν ἔλεγχό τῶν σκληροπυρηνικῶν συντηρητικῶν, σβήνοντας ἔτσι καὶ τὴν τελευταία ἀχνὴ φωνὴ ἀμφισβήτησης καὶ διαμαρτυρίας στὸ θεοκρατικὸ Ἰράν. Μετὰ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ εἶναι φανερὸ πὼς ἡ πορεία πρὸς τὸν ἐκδημοκρατισμὸ καὶ τὴ μεταρρυθμίση γίνεται πάρα πολὺ δύσκολη ἂν ὄχι ἀδύνατη γιὰ τὸ μεταρρυθμιστὴ Πρόεδρο Χαταμί τοῦ ὁποῖου ἡ δευτέρη θητεία λήγει τὸ 2005.

Ἡ Αἴγυπτος καὶ οἱ Ἀδελφοὶ Μουσουλμάνοι

Ἡ ἀδελφότητα τῶν Ἀδελφῶν Μουσουλμάνων ἰδρύθηκε στὴν Αἴγυπτο τὸ 1928 καὶ ὑπῆρξε ἡ πρώτη θεωρητικὴ πηγὴ καὶ ὁργανωμένη δύναμη τῆς ἱσλαμικῆς ἀγωνιστικότητος κατὰ τὸν εἰκοστὸ αἰῶνα. Ἡ θεωρία τῆς ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ «σαλαφισμό», θεωρία σχετικὴ μὲ τὸ «βαχαδισμό», ποὺ ἐξέφρασε ὁ Αἰγύπτιος Σαγιέντ Κούμπ (1906 - 1966), ἀπὸ τὸν ὁποῖον θεωρεῖται ὅτι ξεκίνησε ὁ σύγχρονος ἱσλαμικὸς φονταμενταλισμός.

Ὁ Κούμπ κηρύσσει τὴ ρῆξιν μὲ τὴν ἐξουσία καὶ μὲ τὴν κοινωνία ποὺ τὴν ἀνέχεται, ὅπως ἔκανε ὁ Προφήτης Μωάμεθ ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὴ Μέκκα, ποὺ ἐλεγχόταν ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴ Μεδίνα γιὰ νὰ προετοιμάσει τὴ «Τζιχάντ» κατὰ τῆς Μέκκας καὶ νὰ ἐγκαταστήσει ἐκεῖ μιὰ ἱσλαμικὴ κοινωνία. Καταδικάζει καὶ αὐτὸς τοὺς μεγάλους Ἀραβες φιλοσόφους καὶ ἐπιστήμονες, ὅπως τὸν Ἀδίκενα, τὸν Ἀβερρόη καὶ τοὺς ἄλλους φιλοσόφους τοῦ Ἰσλάμ ποὺ τοὺς θεωρεῖ σκιά τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας, ξεκοιμένους ἀπὸ τὸ Ἰσλάμ, καθὼς καὶ τοὺς μουσουλμάνους συγγραφεῖς ποὺ ἔκαναν ἐκκλήση γιὰ «τὴν ἀπελευθέρωση τῆς σκέψης καὶ τῆς λογικῆς». Τάχθηκε κατὰ τῶν συνθημάτων τοῦ Νασερισμοῦ γιὰ ἐνότητα, ἐλευθερία καὶ σοσιαλισμὸ καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ φυλακίστηκε τὸ 1954 ἀπὸ τὸ Νά-

σερ, έμεινε δώδεκα χρόνια στη φυλακή και τελικά απαγχονίστηκε τὸ 1966.

Ἡ θεωρία τῶν Ἀδελφῶν Μουσουλμάνων εἶναι μεταρρυθμιστική, ριζοσπαστική και συνολική. Καλύπτει τὸ σύνολο τῶν ἀνθρωπίνων δραστηριοτήτων (κοινωνικῶν, πολιτικῶν, πνευματικῶν) και ἀπευθύνεται στὴν παγκόσμια μουσουλμανική κοινότητα (Οὐμα). Ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπίσημη πολιτική δομὴ διέθετε και ἔνοπλο κλάδο ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ ὁποῦ ξεπήδησαν ἀργότερα δύο σκληρὲς ἐξτρεμιστικὲς ὁργανώσεις, ἡ Ἰσλαμική Τζιχάντ και ἡ Γκεμά α Ἰσλαμίγια πού εἰσήγαγαν τὴν τρομοκρατία στὴν Αἴγυπτο και βαρύνονται μὲ σωρεία ἐγκλημάτων, ὅπως ἡ δολοφονία ξένων περιηγητῶν κ.λ.π. Ὑπολογίζεται πὼς στὰ 16 χρόνια πού μεσολάβησαν ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή τους περὶ τοῦ 2000 ἄνθρωποι δολοφονήθηκαν, ὁ ἐπιφανέστερος ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ὑπῆρξε ὁ Πρόεδρος Ἀνουάρ Σαντάτ. Μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Νάσερ (1954 - 1970) κινούνταν ἀδιάκοπα ἀνάμεσα στὴ συνεργασία, τὴ φυλακή και τὴν ἐξορία. Ἡ ὁργάνωση αὐτὴ δὲν ἔχει πλέον νόμιμη ὕπαρξη γιατί διαλύθηκε τὸ 1954, ἐξακολουθεῖ ὅμως νὰ παραμένει τὸ πιὸ δυνατό «ἄτυπο» κόμμα τῆς Αἰγύπτου. Ἐξακολουθεῖ νὰ ἀναπτύσσει δραστηριότητα τόσο στὶς πόλεις ὅσο και στὴν ὕπαιθρο, ἐνῶ τὰ νόμιμα κόμματα περιορίζονται μόνο στὶς μεγάλες πόλεις. Ἡ ὁργάνωση αὐτὴ ἀναπτύσσει πολυποίκιλες δραστηριότητες, ὅπως διατήρηση μεγάλου ἀριθμοῦ φιλανθρωπικῶν σωματείων, ἱδρυση ἐμπορικῶν και βιομηχανικῶν ἐταιρειῶν πού πουλᾶνε τὰ προϊόντά τους σὲ τιμὲς ἀνταγωνιστικὲς, οἰκονομική και ἄλλη συμπαραστάση σὲ πρόσωπα πού ἔχουν ἀνάγκη, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ βρῖσκεται κοντὰ στὸ λαὸ και νὰ στρατολογεῖ μέλη. Ἡ ἐκτεταμένη διαφθορὰ πού ἐπικρατεῖ στὴν Αἴγυπτο εὐνοεῖ ἰδιαίτερα τὴν ἐξάπλωση τῆς ὁργάνωσης αὐτῆς στὰ λαϊκὰ στρώματα.

Ὅχι ὅμως μόνο ἡ ὁργάνωση αὐτὴ ἀλλὰ

και μεμονωμένοι φανατικοὶ σεῖχηδες πού στὴν τηλεόραση ἔχουν πολὺ μεγάλη ἀκροαματικότητα διαδίδουν, μὲ τὴν ἀνοχή ἢ ἀκόμα και τὴν εὐνοια τῶν Ἀρχῶν, ρατσιστικὲς θρησκευτικὲς ιδέες πού κυρίως στρέφονται κατὰ τῶν γυναικῶν, τῶν μειονοτήτων και τῶν νεωτεριστῶν μουσουλμάνων. Κύριος στόχος τους εἶναι τὰ ἐπτὰ ἑκατομμύρια τῶν Κοπτῶν τῆς Αἰγύπτου πού θεωροῦνται πολῖτες δεύτερης κατηγορίας και πού ἀντιμετωπίζουν τὸ μῖσος και τὴν περιφρόνηση τους. Ἐνας ἐξ αὐτῶν ὁ σεῖχης Ὁμάρ Ἀμπτελκαφί ἔλεγε σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκπομπές του: «Δὲν πρέπει νὰ εὐχεστε καλὴ χρονιά στὸ χριστιανὸ γείτονα ἢ συνάδελφό σας(...) Τὸ Ἰσλάμ σᾶς τὸ ἀπαγορεύει(...) γιατί οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ γιορτάζουν τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μετὰ ἀπὸ τριήμερη κοίμηση(...) γιὰ νὰ κυβερνήσει τὸν κόσμο(...) Ὅταν λέτε στοὺς Χριστιανοὺς καλὸ Πάσχα αὐτὸ σημαίνει πὼς ἔχετε ἀναγνωρίσει τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ». Ἡ παρουσία τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ἀφαιρέθηκε και μπῆκε γιὰ μεγάλο διάστημα κάτω ἀπὸ τὴν κηδεμονία τοῦ ὑπουργείου θρησκευτικῆς παρουσίας. Οἱ διάφορες ἐξτρεμιστικὲς ὁργανώσεις φορολογοῦν αὐθαίρετα τοὺς κόπτες μὲ τὴν ἀπειλὴ τῆς δολοφονίας αὐτῶν ἢ τῶν συγγενῶν τους. Ὁ Ὁδηγὸς τῶν Ἀδελφῶν Μουσουλμάνων κάλεσε μὲ δήλωσή του στὴν ἐπίσημη ἐφημερίδα «Ἐβδομαδιαία Ἀλ Ἀχράμ» νὰ διώξουν τοὺς Κόπτες ἀπὸ τὸ στρατὸ γιατί «ἡ παρουσία χριστιανικῶν στοιχείων μέσα στὸν ἰσλαμικὸ στρατὸ θὰ μποροῦσε νὰ προκαλέσει μιὰ συμπαιγνία μὲ τὸν ἐχθρό». Ἡ διάκριση σὲ βάρος τῶν Κοπτῶν εἶναι τέτοια πού πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ ἱκανοὺς Κόπτες, ἀναγκάζονται νὰ καταφεύγουν σὲ δυτικὰ πανεπιστήμια, ὅπως ὁ γνωστὸς ἐπιφανὴς καρδιοχειρουργὸς Μαγκνὶ Γιακούμπ πού σπούδασε στὸ ἐξωτερικὸ γιατί δὲν τὸν δέχτηκαν στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Καῖρου γιὰ τὸ λόγο ὅτι ἀνῆκε στὴν Κοπτικὴ κοινότητα.

Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου βρῖσκο-

νται υπό διαρκή απειλή. Η χρήση βασανιστηρίων είναι υπόθεση ρουτίνας και καταγγέλλεται από όλους τους διεθνείς οργανισμούς. Το Αμερικανικό Κογκρέσο έχει καταχωρήσει την Αίγυπτο στον κατάλογο των χωρών που καταδιώκουν τις θρησκευτικές μειονότητες.

Η Άλγερια και η ισλαμική άμφισβήτηση

Το Μέτωπο Έθνικης Απελευθέρωσης (ΜΕΑ) που είχε ήγηθεί στον οκταετή πόλεμο της ανεξαρτησίας κατά των Γάλλων (1954 - 1962), μετά την απελευθέρωση μοιράστηκε την εξουσία με το στρατό και παρέμεινε πάνω από 10 χρόνια το μοναδικό κόμμα που βρισκόταν στην κυβέρνηση της χώρας. Οι «μουτζαχεντίν» που ανήκαν στο Μέτωπο αυτό ενεργετήθηκαν με υπέρμετρα προνόμια και πολλοί από αυτούς έπωφελήθηκαν από τον τίτλο κατά τρόπο παράνομο. Έπεβαλαν στη χώρα ένα απολυταρχικό καθεστώς που με τον καιρό βύθισε τη χώρα σε μια φοβερή διαφθορά. Η κρίση της στέγης έφθασε στο άπροχώρητο και τα γκέτο στις παραγκουπόλεις αποτελούσαν καταφύγιο των πάσης φύσεως κακοποιών ενώ η ανεργία αυξήθηκε κατακόρυφα.

Τον Οκτώβριο του 1988 ξέσπασαν τα-ραχές, οι οποίες κατεστάλησαν από το στρατό με τίμημα εκατοντάδες νεκρούς και χίλιους περίπου τραυματίες. Ο στρατός στη περίπτωση αυτή επέδειξε μια κτηνώδη συμπεριφορά. Οι νέοι που συνελήφθηκαν και φυλακίστηκαν υπέστησαν αδικαιολόγητα βασανιστήρια και η βία αυτή των δυνάμεων της τάξης έβαλε τα πρώτα θεμέλια της μελλοντικής τρομοκρατικής βίας.

Η εξέγερση όμως του 1988 έφερε μια φιλελευθεροποίηση στο πολιτικό πεδίο. Μια συνταγματική μεταρρύθμιση τον Ιούλιο του 1989 θέσπισε έναν εκλογικό νόμο με βάση τον οποίον το 1991 έγιναν οι πρώτες εκλογές κατά τις οποίες το ισλαμικό

Μέτωπο Σωτηρίας (ΙΜΣ) κέρδισε 188 έδρες ενώ το ΜΕΑ πήρε μόνο 16.

Ο στρατός όμως είχε αποφασίσει να μη παραδώσει την εξουσία στο ΙΜΣ που ο λαός είχε ευνόησει με τις εκλογές και το Άνώτερο Συμβούλιο Ασφαλείας κήρυξε άναστολή της εκλογικής διαδικασίας. Λίγες μέρες αργότερα δημιουργήθηκε μια μεταβατική εξουσία, το Άνώτερο Κρατικό Συμβούλιο, η χώρα κηρύχτηκε σε κατάσταση ανάγκης και το ΙΜΣ διαλύθηκε. Τότε οι εξτρεμιστές των ενόπλων ισλαμικών ομάδων (ΕΙΟ) των οποίων τη σπονδυλική στήλη αποτελούσαν οι «Αφγανοί Μουτζαχεντίν» που είχαν αποκτήσει την εμπειρία των όπλων στο Αφγανιστάν και που ο αριθμός τους ανερχόταν σε 700 με 3.200 άνδρες, πήραν την ήγεσία της ενόπλης πάλης με σκοπό την ανατροπή του καθεστώτος και την εγκατάσταση ισλαμικού κράτους. Άρχισαν να κτυπούν τις οικόγένειες των αποστατών που υπηρετούσαν το καθεστώς και τους διανοούμενους και δημοσιογράφους, τους Γάλλους που εργάζονταν στην Άλγερια, και πολλούς ξένους (Ρώσους, Λευκορώσους, Ουκρανούς, Κροάτες, Ρουμάνους) που βρίσκονταν στη χώρα μεταξύ των οποίων και έφτα Ιταλούς ναυτες. Το Μάιο του 1996 έγινε απαγωγή και δολοφονία καλογραιών στο Τιμπεχιρίν και αργότερα επτά Τραπιστών μοναχών που έμεναν στο ήγουμενείο της αυτής πόλης και οι οποίοι βρέθηκαν αργότερα αποκεφαλισμένοι. Τότε, ο ήγέτης του ΕΙΟ Τζαμέλ Ζητουνί, πρώην μαχητής στο Αφγανιστάν, κήρυξε τον πόλεμο προς όλες τις κατευθύνσεις, κατά του συνόλου του Άλγερινου λαού και κατά των ξένων δυνάμεων. Επανάλαβε τις απειλές του κατά των γυναικών των «άποστατών» και τις κάλεσε να πάρουν διαζύγιο από τους άντρες τους. Ακόμα προειδοποίησε κάθε Άλγερινό που πάντρευε την κόρη του, την αδελφή του ή την μητέρα του με έναν αποστάτη, ότι την εσπρωχνε σε οίγουρο θάνατο. Η άλγερινή βία πέρα-

σε άργότερα στην άπέναντι πλευρά της Μεσογείου για να κτυπήσει γαλλικούς στόχους ιδιαίτερα στο Παρίσι. Στη Γαλλία έγιναν πολλές τρομοκρατικές επιθέσεις ή πιο θαυματική από τις όποιες ήταν ή έκρηξη δόμβας στο σταθμό Σαιν Μισέλ του Μετρό.

Ο διάδοχος του Ζιτουνί Άντάρ Ζοναμπρί έκανε ακόμα χειρότερα διαπράττοντας το 1997 σφαγές που ή έκτασή τους δέν έχει προηγούμενο. Υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες πως πίσω από τις ομαδικές αυτές σφαγές βρίσκονται οι άλγερινές μυστικές υπηρεσίες. Οι σφαγές αυτές αποτέλεσαν το αποκορύφωμα του έμφυλιου πολέμου στην Άλγερία ό όποιος κατά τη διάρκειά του στοίχισε τη ζωή σε περισσότερα από 100.000 άτομα. Από το 1998 επήλθε συμφωνία για διακοπή των ένόπλων επιχειρήσεων και άνακωχή. Το 1998 εξέλέγη νέος Πρόεδρος της Άλγερίας, με έκλογική πλειοψηφία 98,63% ό Άμπντελαλίζ Μπουτεφλικά, έμπειρος παλαιός πολιτικός που έχει άρχισει σταυροφορία για την έθνική συμφιλίωση. Βρίσκεται όμως κάτω από την άμεση παρακολούθηση της -άτυπης χούντας των στρατηγών που έχουν περιορίσει τις δραστηριότητές του μέσα σε όρισμένα στενά πλαίσια τα όποια δέν του επιτρέπουν να υπερβεί.

Οί κεντροασιατικές Δημοκρατίες και το Άφγανιστάν.

Η κεντρική Άσία αποτελείται από πέντε άνεξάρτητες Δημοκρατίες, (Καζακιστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν, Τουρκμενιστάν και Ουζμπεκιστάν) που μετείχαν στην πρώην Σοβιετική Ένωση. Έχουν συνολικό πληθυσμό γύρω στα πενήντα δύο εκατομμύρια κατοίκους που στη μεγάλη πλειοψηφία τους είναι μουσουλμάνοι σουνίτες. Το σημαντικότερο ισλαμικό κίνημα που είχε άναπτυχθεί στην περιοχή της Κεντρικής Άσίας ήταν ό Σουφισμός, μια μορφή ισλαμικού μυστικισμού που διδάσκει την άμεση επικοινωνία με το Θεό και

την άνοχή άπέναντι στις άλλες θρησκείες. Το μετριοπαθές και ειρηνικό αυτό κίνημα έχει γίνει από την άρχή ό στόχος του Βαχαδισμού, ό όποιος προσπαθεί να το εξαλείψει με κάθε τρόπο μεταξύ των Άράβων.

Οί Σοβιετικοί είχαν επιβάλει σκληρή καταπίεση στο Ίσλάμ όπως και στις άλλες θρησκείες. Τα τζαμιά από 20.000 που ήταν το 1917 είχαν περιοριστεί το 1935 στα 84 και εκατομμύρια μουσουλμάνοι δέν είχαν κανένα τόπο λατρείας. Είχαν όμως ιδρυθεί πολλά άνεπίσημα τζαμιά και τεμένη στα όποια τελούσαν κρυφά τα θρησκευτικά τους καθήκοντα.

Μετά την κατάρρευση του σοβιετικού καθεστώτος μια ισλαμική άναβίωση άρωσε την περιοχή και οι μουσουλμάνοι βρήκαν την εύκαιρία να επανσυνδεθούν με το ισλαμικό παρελθόν τους. Ένα πλήθος ισλαμιστών ιεραποστόλων από το Πακιστάν, τη Σ. Άραβία και την Τουρκία κατέκλυσε την περιοχή προσπαθώντας με χρήματα και έντυπα να προσελκύσει νέους πιστούς στο δικό του δόγμα. Σημειώθηκε τότε μια έκρηξη στην άνοικοδόμηση τζαμιών και υπολογίζεται πως το 1991 πάνω από 1000 τζαμιά υπήρχαν σε κάθε μία Δημοκρατία. Πρωταγωνιστικό ρόλο έπαιξε τότε ή Σ. Άραβία στη διάδοση του ριζοσπαστικού βαχαδισμού και στην ένίσχυση των ισλαμικών έξτρεμιστικών ομάδων όπως το Κόμμα της Ίσλαμικής Άναγέννησης (ΚΙΑ), το Χιζμπούτ Ταρίρ (ΧΟΤ) και το ισλαμικό Κίνημα του Ουζμπεκιστάν (ΙΚΟ), που έχουν κηρύξει ιερό πόλεμο (Τζιχάντ) κατά των ύφισταμένων καθεστώτων με σκοπό την άνατροπή τους. Οί τρομοκρατικές επιθέσεις και δολοφονίες ολοένα επέκτείνονται και οι ΗΠΑ, ή Ρωσία και ή Κίνα άποστέλλουν έφόδια και όπλισμό στις κυβερνήσεις για την άντιμετώπιση της ισλαμικής επιθετικότητας.

Στη δεκαετία του 1980 χιλιάδες κεντροασιάτες στρατολογήθηκαν στον Κόκκινο Στρατό για να πολεμήσουν στο Άφ-

γανιστάν και από αυτούς πολλοί επηρεάστηκαν από την άφοσίωση των όμοθρήσκων τους Ταλιμπάν στο Ίσλάμ. Οί στρατιώτες που αιχμαλωτίζονταν κατατάσσονταν συνήθως στους Άφγανους μουτζαχεντίν. Τότε σημειώθηκε μια από τις μεγαλύτερες ισλαμικές κινητοποιήσεις. Μέσα σε δέκα χρόνια (1982 - 1992) τριανταπέντε χιλιάδες μουσουλμάνοι ριζοσπάστες από σαράντα τρεις ισλαμικές χώρες προσέτρεξαν να πολεμήσουν μαζί με τους Άφγανους μουτζαχεντίν κατά των Ρώσων. Τελικά πάνω από 100.000 ριζοσπάστες μουσουλμάνοι από όλοκληρο τον κόσμο ήρθαν σε άμεση επαφή με το Πακιστάν και το Άφγανιστάν και προετοιμάζονταν για ένα ευρύτερο πόλεμο πέραν του Άφγανιστάν. Η εκπαίδευση γινόταν με βάση το δόγμα του ντεομπαντισμού, ένα εξτρεμιστικό σουνιτικό ισλαμικό κίνημα που απέχθανόταν τον σιϊτισμό, είχε περιοριστική αντίληψη για το ρόλο των γυναικών και έδινε πρωταρχική σημασία στη Τζιχάντ.

Οί Ταλιμπάν

Οί Ταλιμπάν είναι ένα συντηρητικό ισλαμικό κίνημα του οποίου οί όπαδοί ανήκουν κατά το μεγαλύτερο μέρος τους στη φυλή Παστούν, τη μεγαλύτερη εθνοτική ομάδα του Άφγανιστάν. Διακρίνεται από ένα άπλοϊκό μεσαιωνικό πουριτανισμό που έμπνέεται από τα δόγματα του βαχαδισμού και του ντεομπαντισμού. Οί Ταλιμπάν πολέμησαν ήρωικά κατά των σοβιετικών στρατευμάτων αλλά όταν επικράτησαν επέβαλαν ένα απάνθρωπο καθεστώς βίας και ολοκληρωτικού ελέγχου της ζωής των πολιτών. Απαγόρευαν στις γυναίκες να εργάζονται, να παίρνουν τα παιδιά τους από το σχολείο και να ψωνίζουν, βάζοντάς τες ουσιαστικά σε «κατ' οίκον περιορισμό». Τα σχολεία για τα κορίτσια έκλεισαν και γυναίκες όταν κυκλοφορούσαν έπρεπε να καλύπτονται «από κεφαλής μέχρις ονύχων» με τη

μπούργκα. Για τους άντρες απαγορευόταν το ξύρισμα ή το ψαλλίδισμα της γενειάδας. Ένα εξωφρενικό γεγονός συνέβη τον Οκτώβριο του 2000 όταν το Πακιστάν έστειλε μια ποδοσφαιρική ομάδα να παίξει ένα φιλικό αγώνα με το Άφγανιστάν. Καθώς οί δύο ομάδες ήταν αντιμέτωπες στο γήπεδο της Καμπούλ, οί δυο ομάδες ασφαλείας εισέβαλαν λέγοντες πως οί Πακιστανοί ποδοσφαιριστές ήταν άσεμνα ντυμένοι. Φορούσαν ποδοσφαιρικά σορτσάκια και όρισμένοι είχαν μακρυνά μαλλιά, σύμφωνα με τη μόδα των στάρ του ευρωπαϊκού ποδοσφαίρου, ενώ ή άφγανική ομάδα φορούσε μακρυνά σόρτς που κατέβαιναν κάτω από τα γόνατα. Οί Πακιστανοί ποδοσφαιριστές συνελήφθησαν, τους ξύρισαν τα κεφάλια και μαστιγώθηκαν δημοσίως, ενώ οί θεατές στο στάδιο ύποχρεώθηκαν να απαγγέλλουν στίχους του Κορανίου! Είναι επίσης γνωστό το έγκλημα που έκαναν οί Ταλιμπάν με το να καταστρέψουν τα χαραγμένα σε βράχο μεγάλα αγάλματα του Βούδα, που είχαν ένταχθει από την ΟΥΝΕΣΚΟ στα έργα της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, παρά τις διαμαρτυρίες όλου του πολιτισμένου κόσμου.

Πρίν από τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου οί Ταλιμπάν φιλοξενούσαν τις πλέον εξτρεμιστικές ισλαμικές ομάδες του μουσουλμανικού κόσμου που πολεμούσαν για λογαριασμό των Ταλιμπάν, λαμβάνοντας σε αντάλλαγμα στρατιωτική εκπαίδευση, όπλα, κεφάλαια και πρόσβαση στο εμπόριο των ναρκωτικών. Η κατάσταση άρχισε ν' αλλάζει ριζικά μετά την κατάργηση του καθεστώτος των Ταλιμπάν όταν άρχισαν οί συζητήσεις για την ψήφιση του νέου σχεδίου συντάγματος με το οποίο θα κατοχυρώνονται τα δικαιώματα των πολιτών και ιδίως των γυναικών. Στις αρχές Δεκεμβρίου του 2000, γυναίκες από την Καμπούλ και 10 επαρχίες του Άφγανιστάν, από τις οποίες απουσίαζε τελείως ή μπούργκα, συνήλθαν σε συνέλευση στην

Καμπούλ και εξέδωκαν ψήφισμα για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους στο Σύνταγμα. Στη συνέλευση συμμετείχε και η Μασούντ Τζαλάλ, υποψήφια για το προεδρικό αξίωμα, υποψηφιότητα άδιανόητη στο 'Αφγανιστάν πριν από λίγα χρόνια. "Αν οι γυναίκες αυτές πετύχουν να αναγνωρισθούν συγκεκριμένα δικαιώματα σε ένα ισλαμικό σύνταγμα, αυτό θα είναι μια μεγάλη νίκη για το μετριοπαθές σύγχρονο 'Ισλάμ, ή οποία θα εγγυάται στις γυναίκες την ισοτιμία που πολλοί μουσουλμάνοι θεωρούν ως την αληθινή έρμηνεία του 'Ισλάμ³.

'Ο Μπίν Λάντεν και η Διεθνής Τρομοκρατία

'Ο 'Οσάμα Μπίν Λάντεν γεννήθηκε στο Ριάντ της Σ. 'Αραβίας το 1957 και ύστερα από έξι μήνες ή οικογένειά του εγκαταστάθηκε στη Μεδίνα. Εκεί έκανε τις βασικές του σπουδές και έπειτα μπήκε στο Πανεπιστήμιο του Βασιλιά 'Αμπντελαλίζ της Τζέντα απ' όπου πήρε πτυχίο διαχείρισης και οικονομίας. 'Ο πατέρας του υπήρξε υπουργός άνευ χαρτοφυλακείου κατά τη βασιλεία του βασιλιά Φεϊζάλ και απέκτησε μια κολοσσιαία περιουσία από την εκτέλεση έργων κατασκευής των τειχών των βασιλικών κατοικιών και των πόλεων που θα φιλοξενούσαν τους προσκυνητές. Το 1982 οι δαπάνες των έργων αυτών ξεπέρασαν τα όκτώ τρισεκατομμύρια δραχμές. Τα αμερικανικά περιοδικά «Φόρτσιουν» και «Φόρμπς» κατατάσσουν την οικογένεια Λάντεν ανάμεσα στις πιο πλούσιες του κόσμου. Όταν πέθανε ο πατέρας του το 1967, θύμα αεροπορικού δυστυχήματος, ο Μπίν Λάντεν και οι είκοσι πέντε αδελφοί του κατείχαν περίπου το ένα τρίτο από τις θέσεις στα διοικητικά συμβούλια των δέκα πέντε πρώτων ιδιωτικών εταιρειών της 'Αραβίας. 'Ο ίδιος αργότερα άσκησε το επάγγελμα του εργολάβου οικοδομών και δημοσίων έργων, έχει παντρευτεί τέσσερις γυναίκες και εί-

ναι πατέρας είκοσι παιδιών. Διαθέτει σήμερα μια τεράστια περιουσία που υπολογίζεται ανάμεσα στα 200 με 500 εκατομμύρια δολάρια. Από την επαύριο της εισβολής στο 'Αφγανιστάν ακολούθησε μια μυστική νομαδική ζωή στο 'Αφγανιστάν όπου ασχολήθηκε με την εκγύμναση των υποψηφίων για την Τζιχάντ ανταρτών «μουτζανχεντίν» και από το 1987 στρατεύτηκε αποκλειστικά και ολοκληρωτικά στον ένοπλο αγώνα του ισλαμισμού. Το 1992 έφυγε από το 'Αφγανιστάν και εγκαταστάθηκε στο Σουδάν όπου υπήρξε ο πρώτος εργολάβος δημοσίων έργων και διάθεσε εκατομμύρια δολάρια στο καθεστώς για την κάλυψη διαφόρων αναγκών. Το 1994 στερήθηκε από τη σασουδαραδική υπηκοότητα, το Σουδάν όμως τον έφοδίασε με σουδανικό διπλωματικό διαβατήριο. Όταν οι Ταλιμπάν πήραν την εξουσία στην Καμπούλ, το 1996, γύρισε στο 'Αφγανιστάν όπου ξαναπήρε τις παλιές του στρατιωτικές βάσεις και ανασυγκρότησε την προσωπική του φρουρά. Από τη στιγμή αυτή διατύπωσε ανοιχτά απειλές κατά της Σ. 'Αραβίας και των Η.Π.Α. απαιτώντας να αποσυρθεί ο αμερικανικός στρατός από «τους 'Αγιους Τόπους του 'Ισλάμ». Το 1995 και το 1996 οργάνωσε τρομοκρατικές αντιαμερικανικές επιθέσεις στη Σ. 'Αραβία με 24 νεκρούς και χιλιάδες τραυματίες που προκάλεσαν δύο αιτήσεις έκδοσής του από τη Σ. 'Αραβία και τις Η.Π.Α. οι οποίες όμως απορρίφθηκαν από τους Ταλιμπάν. Το 1998 ίδρυσε την οργάνωση «'Αλ Κάϊντα» (Βάση) ή οποία θεωρείται πως οργάνωσε την φοβερή τρομοκρατική επίθεση στις 11 Σεπτεμβρίου του 2001 στο Παγκόσμιο Κέντρο 'Εμπορίου στη Ν. Υόρκη, κατά την οποία έχασαν τη ζωή τους χιλιάδες άθωοι άνθρωποι. Το πολιτικό της πρόγραμμα είναι: Πρώτα να εκδιώξει τις αμερικανικές δυνάμεις από τις χώρες του 'Ισλάμ και έπειτα να ανατρέψει τα καθεστώτα των μουσουλμανικών χωρών που συνεργάζονται

μέ τη δύση. Τέλος στο έσωτερικό του 'Ισλάμ κηρύσσει την επιστροφή στα διδάγματα του Βαχάμπ και την αμέριστη εφαρμογή της «Σαρία» στη μουσουλμανική κοινωνία. Ο Μπίν Λάντεν διαθέτει ένα τεράστιο δίκτυο των λεγόμενων «Αράβων 'Αφγανών» που εκτείνεται σε περισσότερες από είκοσι αραβικές και δυτικές χώρες. Αυτοί είναι παλαιάμαχοι βετεράνοι του πολέμου στο 'Αφγανιστάν οι οποίοι, όπως προαναφέρθηκε, πολέμησαν μαζί με τους 'Αφγανούς μουτζαχεντίν κατά των Ρώσων. Μετά τη λήξη του πολέμου άλλοι εξ αυτών γύρισαν στις χώρες προέλευσής τους, άλλοι ένσωματώθηκαν σε διάφορα ισλαμικά κινήματα που διεκδικούν με τη βία και την τρομοκρατία την εξουσία στο έσωτερικό των χωρών τους, αποφασισμένοι να ανατρέψουν τα υπάρχοντα καθεστώτα όπως π.χ. στην Σαουδική 'Αραβία, στην 'Υεμένη κ.λ.π. και άλλοι απόστολοι μιας ισλαμικής διεθνούς παρέχουν τη βοήθειά τους σε όλα τα μέτωπα που έχουν στρατευθεί μουσουλμάνοι, όπως π.χ. στη Βοσνία, στο Κασμίρ, στην 'Αλγερία, στην Τσετσενία κ.λ.π. Αναμφισβήτητος άρχηγος αυτών είναι σήμερα ο Μπίν Λάντεν, ο επικαλούμενος και «Το έ Γκεβάρα του 'Ισλάμ» που κηρύσσει ένα πανισλαμισμό χωρίς σύνορα κινητοποιώντας εκτός από τους «'Αραβες 'Αφγανούς» και πολλούς νέους μουσουλμάνους σε όλες τις χώρες του κόσμου.

Η κατάσταση στις ισλαμικές χώρες σήμερα

Στο τέλος του είκοστου αιώνα ή γενική εικόνα που παρουσιάζει το 'Ισλάμ είναι απογοητευτική. 'Ορισμένα καθεστώτα είναι έξ ολοκλήρου ή έν μέρος θεοκρατικά ('Η Σ. 'Αραβία, το 'Ιράν) στα όποια την κυβέρνηση ασκούν ουσιαστικά μουσουλμάνοι κληρικοί οι όποιοι εφαρμόζουν αυστηρά το Κοράνιο και τη σαρία, όπως αυτοί τα αντιλαμβάνονται, στη θέση του Συντάγματος και των νόμων που αρμό-

ζουν σε μια πολιτική κοινωνία. Αυτό, εκτός των άλλων, δημιουργεί μεγάλες διακρίσεις σε βάρος μεγάλων κατηγοριών ατόμων όπως π.χ. των γυναικών και των μουσουλμάνων που έχουν διαφορετικές θρησκευτικές αντιλήψεις από αυτές του επικρατούντος δόγματος, που υπόκεινται σε κοινωνικό αποκλεισμό και σε διώξεις. Στο σιϊτικό 'Ιράν π.χ. ή κατάσταση των σουνιτών που ανέρχονται περίπου σε δέκα πέντε εκατομμύρια είναι χειρότερη από την κατάσταση των άλλων μειονοτήτων όπως είναι οι χριστιανοί ή οι ιουδαίοι. Δεν έχουν πρόσβαση σε διευθυντικές, πολιτικές και στρατιωτικές θέσεις και πολύ δύσκολα τους παρέχεται άδεια για άνεργη ή συντήρηση ναών που βρίσκονται σε κακή κατάσταση. Στο 'Ιράν ή κατάσταση άρχισε κάπως να βελτιώνεται μετά τη λεγόμενη «άνοιξη της Τεχεράνης» το 1997 και την ανάληψη της Προεδρίας της Δημοκρατίας από τον Μουχάμαντ Χαταμί, μετά όμως τις τελευταίες εξελίξεις τα πράγματα επανήλθαν στην προηγούμενη κατάσταση.

Στις μουσουλμανικές μη θεοκρατικές χώρες τα περισσότερα καθεστώτα που τις κυβερνούν είναι στην συντριπτική τους πλειοψηφία δικτατορικά και φοδερά καταπιεστικά έχοντα άπλως μια επίφαση δημοκρατίας, όπως π.χ. στην Αίγυπτο, στην 'Αλγερία, στο Πακιστάν. Τα ΜΜΕ έλέγχονται πλήρως και οι άτομικές ελευθερίες και τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι ουσιαστικά ανύπαρκτα. Οι κρατούμενοι στις φυλακές για τις ιδέες τους υπολογίζονται περίπου σε 45.000 και οι δίκες τους στα στρατοδικεία και τα δικαστήρια κρατικής ασφάλειας είναι έξ ολοκλήρου κατασκευασμένες.

Η κοινή γνώμη στις χώρες αυτές δε λαμβάνεται υπόψη και σε όσες περιπτώσεις οι επικεφαλής του κράτους έκλέγονται ή εκλεγίνονται με έκλογες ή δημοψηφίσματα λαμβάνουν πάντοτε το 99% των ψήφων. Είναι κοινός τόπος πώς κανένας

ποτέ άρχηγός άραβικού κράτους δέν χάνει τις έκλογές ή τά δημοψηφίσματα πού όργανώνει. Λίγες φωτεινές εξαιρέσεις άρχίζουν τώρα τελευταία νά έμφανίζονται δειλά στόν όρίζοντα. Στήν Ίορδανία και στό Μαρόκο πού είναι συνταγματικές μοναρχίες τά δικαιώματα προστατεύονται σέ ικανοποιητικό βαθμό. Στό Μαρόκο ό βασιλιάς Μοχάμεντ ό ΣΤ΄ πρόσφατα άλλαξε τό οίκογενειακό δίκαιο, βελτιώνοντας τή θέση τών γυναικών. Στό Μπαχρέϊν πού είναι κοινοβουλευτική Δημοκρατία, πριν από ένα χρόνο διεξήχθησαν οι πρώτες εκλογές.

Στις πιό πάνω χώρες αναπτύσσονται συνήθως ένοπλα ισλαμικά κινήματα πού όμως βρίσκονται σέ άδιέξοδο γιατί δέν μπορούν νά φτάσουν στην έξουσία ούτε με τά όπλα ούτε με τις εκλογές. Γι' αυτό καταφεύγουν στην τρομοκρατία και την τυφλή βία, όπως κυρίως συμβαίνει στην Άλγερία και στην Αίγυπτο με πράξεις πού προκαλούν τόν άποτροπιασμό όλου τού πολιτισμένου κόσμου. Τέλος οι ισλαμιστές τών διαφόρων άραβικών κρατών δέν έχουν μεταξύ τους άλληλεγγύη. Οι Άραβες ύπηκοοι συναντούν συχνά περισσότερες δυσκολίες, γιά νά πάρουν μιá βίζα γιά μιá «άδελφή» χώρα παρά γιά μιá μη άραβική χώρα, τόσο μεγάλη είναι ή καχυποψία στά κράτη αυτά στα όποια οι μυστικές ύπηρεσίες κρατούν τά ήνια.

Τά άραβικά κράτη γενικά είναι πολύ καθυστερημένα σέ σύγκριση με τό σύγχρονο κόσμο. Ό άριθμός τών Άράβων πού ζούν κάτω από τό όριο τής φτώχειας (λιγότερο από ένα δολλάριο την ήμέρα) υπολογίζεται από τόν ΟΗΕ σέ 70 έκατομμύρια άτομα. Η οικονομική ανάπτυξη είναι πολύ μέτρια γιά νά καλύψει τή δημογραφική έκρηξη πού παρατηρείται στις άραβικές χώρες καθώς και τις στοιχειώδεις ανάγκες τού πληθυσμού. Η έπικρατούσα κατάσταση άποθαρρύνει τις διεθνείς επενδύσεις, τις όποιες άλλωστε τά κράτη αυτά είναι άπρόθυμα νά δεχθούν.

Στόν πολιτιστικό τομέα, τό χάσμα πού υπάρχει με τόν σύγχρονο κόσμο είναι τεράστιο και συνεχώς διευρύνεται. Σέ ένα αναγνωστικό κοινό 275 έκατομμύριων ανθρώπων τά βιβλία είναι ελάχιστα και από αυτά τό 1/4 είναι θρησκευτικού περιεχομένου. Ένα μπέστ σέλερ τυπώνεται μόνο σέ 5000 αντίτυπα και οι μεταφράσεις ξένων βιβλίων στα άραβικά υπολογίζεται πώς είναι πέντε φορές λιγότερες από τις μεταφράσεις ξένων τίτλων στην έλληνική γλώσσα πού όμιλείται από ένα πληθυσμό 11.000.000 ανθρώπων⁴.

Η ανάγκη και οι άγωνιστές τής άλλαγής

Οι μουσουλμάνοι συνειδητοποιούν την κατάσταση αυτή και καθώς μπαίνουν στόν 21ο αιώνα διακατέχονται από αισθήματα άπογοήτευσης, ταπεινώσης και μνησικακίας. Θυμούνται με νοσταλγία τις ήμέρες τής δόξας τού Ίσλάμ όταν οι στρατιές του κατελάμβαναν τό μεγαλύτερο μέρος τού τότε γνωστου κόσμου και τό «χρυσό αιώνα» του όταν οι Άραβες έπιστήμονες και φιλόσοφοι μεσουρανούσαν στόν κόσμο τής γνώσης και αισθάνονται φοβερά ταπεινωμένοι από τό γεγονός ότι τό Ίσραήλ πέτυχε ύστερα από άλλεπάλληλες νίκες σέ βάρος τους στό στρατιωτικό πεδίο νά εγκατασταθεί θριαμβευτικά στα πρόθυρα τής Μέσης Άνατολής πού την θεωρούν γή τού Ίσλάμ. Και όχι μόνο αυτό αλλά και νά καταστεί ή μοναδική πυρηνική δύναμη και οικονομική υπερδύναμη στην περιοχή πού τό 1998 πραγματοποίησε έξαγωγές αξίας μεγαλύτερης τών 24 δισεκατομμυρίων δολλαρίων, έναντι τών 11 δισεκατομμυρίων δολλαρίων πού πραγματοποίησαν οι τέσσερις άραβικοί γείτονές του πού έχουν πληθυσμό 88 έκατομμυρίων κατοίκων έναντι τών 5,85 έκατομμυρίων κατοίκων πού έχει τό Ίσραήλ.

Καταλογίζουν την ευθύνη γιά τά δεινά τους τόσο στις ήγεσίες τους πού δέν σεβάστηκαν τή «Σαρία» και δέν μόρρε-

σαν να έκμεταλλευτούν το όπλο του πετρελαίου, παρ' όλο που το άραβικό υπέδαφος κλείνει το 60% τών άποθεμάτων άργου πετρελαίου του κόσμου και γι' αυτό δέν μπόρεσαν να δώσουν στο Ίσλαμ τη θέση που του άξίζει μέσα στον κόσμο, όσο και στο Ίσραήλ, άπέναντι στο όποιο διαστάζουν να άνοιχτούν από το φόβο μήπως με το άνοιγμα αυτό, ή χώρα αυτή τους έξουσιάζει πολιτιστικά και οικονομικά. Άποδίδουν την έπιτυχία του έβραϊκού κράτους στην δυτική συνωμοσία και αισθάνονται μνησικακία κατά της Δύσης που θεωρούν πως υπέκλεψε το δικό τους πολιτισμό.

Οί μουσουλμάνοι σήμερα αισθάνονται πιεστικά την άνάγκη για μιá αλλαγή. Όπως τονίζει ο Πακιστανός συγγραφέας TARIK ALI «έχουμε άπεγνωσμένα άνάγκη από μιá Ίσλαμική Μεταρρύθμιση». Η άνάγκη αυτή βρίσκει άπήχηση σε όρισμένους τολμηρούς διανοούμενους οί όποιοι με κίνδυνο της ζωής τους άγωνίζονται να φέρουν ένα νέο άέρα έλευθερίας και άνανέωσης σ' ένα κόσμο βασικά άρνητικό που βρίσκεται κάτω από την άσφυκτική πίεση τών θρησκευτικών του ήγετων. Άξίζει εδώ να κάνουμε τιμητική μνεία τών ανθρώπων αυτών που είναι:

Ό Άνουάρ Σαρίχ. Γεννήθηκε το 1928 στην ινδική έπαρχία Παντζάμπ και άνατράφηκε σαν όρθόδοξος σουννίτης μουσουλμάνος. Παρασυρόμενος από τις αίματηρές διαμάχες μουσουλμάνων και ινδουιστών, όταν ήταν 19 έτών, βγήκε μιá μέρα στους δρόμους της Λαχώρας και για να έκδικηθεί τους θανάτους όμοθρήσκων του, σκότωσε τρεις άθώους Σίχ. Όταν τελείωσε ή άναταραχή και γεννήθηκε το νέο κράτος του Πακιστάν, κατανόησε το μέγεθος της πράξεώς του και κυνηγημένος από τις τύψεις του έφυγε και έφτασε στο Κάρντιφ της Άγγλίας το 1956. Δούλεψε σαν σκαφτιάς και όδηγός λεωφορείου, παντρεύτηκε μιá Ουάλλη και έγινε ένας έξαιρετικά έπιτυχημένος έπιχειρηματίας άκινή-

των. Με τις τύψεις του ζωντανές άρχισε να διαβάσει πολú διάφορα βιβλία και να διαβάσει το Κοράνιο και τά Χαντίθ με μάτι κριτικό. Άρχισε να έκδίδει την καθημερινή έφημερίδα σε γλώσσα Όρντου *Daily Jang* που βγαίνει στο Λονδίνο και κυκλοφορεί σε όλη την Εύρώπη. Τά βιβλία και οί μπροσουρες του κυκλοφορούν σε όλες τις μουσουλμανικές κοινότητες της Εύρώπης και του Πακιστάν, και όπως «τά σάμιντάρ» στην πρώην Σοβιετική Ένωση, διαβάζονται, άντιγράφονται, περνούν από χέρι σε χέρι και συζητούνται άτελείωτα. Η έχθρότητά του κατευθύνεται ενάντια στους μουλάδες και τους πολιτικούς που έκμεταλλεύονται το Ίσλαμ για τους δικούς τους σκοπούς. Υπερασπίζεται τις άξίες του Διαφωτισμού και άμφισβητεί το θεόπνευστο χαρακτήρα του Κορανίου. Τά έπιχειρήματά του στηρίζονται πάνω σε άποσπάσματα από το Κοράνιο και τά Χαντίθ και γι' αυτό οί μουλάδες δέν μπορούν να τά βάλουν μαζί του παρ' όλο που τους προκαλεί συνεχώς να έρθουν σε δημόσια άντιπαράθεση μαζί του. Οί φανατικοί ισλαμιστές τόν καταγγέλλουν ως άποστάτη που του άξίζει να τόν σκοτώσουν, όπως είχε άποπειραθεί να γίνει με τόν ποιητή Σ. Ρουσντί και έκδίδουν φετφάδες εναντίον του που διαβάζονται σε όλα τά τζαμιά στη Βρετανία. Ό Σαρίχ όμως παραμένει άφοβος. «Είμαι έξήντα όκτώ χρονών» λέει. «Έκανα χειρουργική επέμβαση στην καρδιά κι έχω κάνει έφτά μπάι - πάς. Το έργο της ζωής μου έχει τώρα τελειώσει. Ό,τι κι αν μου συμβεί, θά έχω πεθάνει με τιμή. Το τελευταίο μου βιβλίο το κατέθεσα σε δύο ταχυδρομικές θυρίδες. Όταν δημοσιευθεί κι αυτό θά είμαι εύτυχής».

Τό βιβλίο του αυτό θά έχει τίτλο: «Τό Ίσλαμ και ή σεξουαλικότητα». Ένα κεφάλαιό του έπιγράφεται «ό σεξουαλικός προσανατολισμός του Προφήτη». «Έπειδή ό σκοπός μου, λέει, είναι έποικοδομητικός και μεταρρυθμιστικός, δέν θά προ-

σφύγω σὲ κουτσομπολιὰ καὶ ἀναισχυντίες. Ἡ ἀφήγησή μου θὰ βασιστεῖ στὴν αὐθεντία τῶν Χαντίθ, τοῦ Κορανίου καὶ τῶν μουσουλμάνων λογίων». Καὶ προσθέτει: «Ὅ,τι κι ἂν συμβεῖ, θὰ πεθάνω αἰγούρος γιὰ τὶς ἀνθρωπιστικὲς καὶ ὀρθολογικὲς μου πεποιθήσεις. Κι ἂν τὰ γραφτά μου κατὰ-φεραν νὰ ἀποκόψουν λίγες ντουζίνες ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ μῖσος καὶ τὸν φανατισμὸ, νιώθω ὅτι ἔχω λυτρώσει τὸν ἑαυτό μου, παρόλο πὺ τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ ξαναφέρει στὴ ζωὴ τὰ τρία θύματά μου. Δὲν μὲ νοιάζει γιὰ τὸν ἑαυτό μου. Μὲ νοιάζει γιὰ τοὺς ἄλλους... Μὲ πυρηνικὰ ὅπλα θὰ μπορούσαν νὰ καταστρέψουν τὰ πάντα στὸ ὄνομα τῆς θρησκείας. Μποροῦν τὸ ξέρω».

Ὁ Ναγκίμπ Μαχφούζ. Αἰγύπτιος συγγραφέας. Μετὰ τὴν ἀπονομή σ' αὐτὸν, σὲ ἡλικία 93 ἐτῶν, τοῦ βραβείου Νόμπελ, δύο τρομοκράτες δοκίμασαν νὰ τὸν δολοφονήσουν στὸ Κάιρο, τὸ 1997. Γλύτωσε τὸ θάνατο ἀλλὰ ἔχασε τὴν ἱκανότητα νὰ χρησιμοποιεῖ τὸ δεξιὸ του χέρι. Διεκδικοῦσε τὴν ἀνοχὴ γιὰ τοὺς καλλιτέχνες ὅταν προσεγγίζον τὰ διδάγματα τῆς θρησκείας καὶ χαρακτήριζε τὴ στάση τοῦ Σεῖχη Μπαντρί πὺ κίνησε μιὰ δίκη γιὰ ἀποστασία κατὰ τοῦ καθηγητῆ Ἀμποῦ Ζεῖντ καὶ ἀξίωσε ἀπὸ αὐτὸν νὰ πάρει διαζύγιο ἀπὸ τὴ γυναίκα του, «τρομοκρατία σὲ βάρος τῶν διανοουμένων καὶ καλλιτεχνῶν πὺ ζητοῦν λίγη ἐλευθερία» καὶ θύμιζε πῶς «τὸ Ἰσλάμ ἦταν θρησκεία ἀνοχῆς πὺ γνώρισε τοὺς πῶ μεγάλους ποιητὲς καὶ διανοουμένους».

Ὁ Νάσρ Χαμέντ Ἀμποῦ Ζεῖντ. Αἰγύπτιος καθηγητῆς - διανοούμενος. Γράφει πῶς «ἂν ἡ δικτατορία εἶναι τὸ πῶ ἀποκαλυπτικὸ φαινόμενο γιὰ τὸ βαθμὸ παρακμῆς μιᾶς κοινωνίας μέσα στὸν κόσμον αὐτό, ὁ θρησκευτικὸς λόγος συντελεῖ ἄμεσα μὲ τὴν προσφυγὴ του στὴν ἀντίληψὴ τῆς ὑπεροχῆς στὴν διαιώνιση τοῦ φαινομένου αὐτοῦ». «Διαπιστώνουμε πῶς ὁ θρησκευτικὸς λόγος ἀποβλέπει στὴν πραγ-

ματικότητα στὴν ὀπισθοδρόμηση τῆς κοινωνίας καὶ ὄχι στὴν πρόοδό της, ὅπως ἰσχυρίζεται... Καταλήγει νὰ κλειδώνεται μέσα στὰ κείμενα, ἀφοῦ τὰ παγῶσει καὶ τὰ ἀδειάσει ἀπ' τὴ ζωτάνια τους... Ἀπέναντι στὶς ἀπόπειρες μας (...) νὰ ἐγκαταστήσουμε τὴ λογικὴ στὴν πολιτιστικὴ μας ζωὴ, ὁ θρησκευτικὸς λόγος καταφεύγει στὴν κατηγορία γιὰ ἀπιστία ὅπλο ἀποτελεσματικὸ σὲ ἓναν ὑποανάπτυκτον κόσμον ὅπου ἡ πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἀμόρφωτη καὶ ὅπου ὅσοι ἔχουν ἀρεὶ κάποια ἀγωγή εἶναι ἀναλφάβητοι (...). Ἡ κοινωνία στὴν ὅποια ἀπευθυνόταν ἡ Ἀποκάλυψη, ἦταν μιὰ κοινωνία φυλετικὴ καὶ δουλοκτητικὴ(...) Οἱ παλιὲς λέξεις μένουν ζωντανὲς καὶ σὲ χρῆση, ἀλλὰ ἔχουν ἀποκτήσει ἀλληγορικὲς σημασίες. Τὸ νὰ προσπαθοῦμε πεισματικὰ νὰ τὶς ξαναγυρίσουμε στὸ γραμματικόν, τὸ προηγούμενον νόμά τους, καταλήγει στὸ νὰ ἀρνιόμαστε καὶ τὸ κείμενον καὶ τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ νοθεύουμε τὶς σφαιρικὲς προθέσεις τῆς Ἀποκάλυψης».

Ὁ πῶ πάνω καθηγητῆς καταδικάστηκε ἀπὸ ἓνα δικαστήριον τῆς χώρας του νὰ χωρίσει τὴ γυναίκα του γιὰ ἀποστασία καὶ κατόπιν τούτου αὐτοεξορίστηκε στὴν Ὀλλανδία.

Ὁ Μοχάμεντ Τανταουί. Πρῶν μεγάλος μουφτῆς τῆς Αἰγύπτου πὺ διορίστηκε διευθυντῆς τοῦ Πανεπιστημίου «Ἀλ Ἀχζάρ» τὸ 1996. Ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν πλειονότητα τῶν οὐλεμάδων τῆς Αἰγύπτου γιὰ τὶς μεταρρυθμιστικὲς του θέσεις. Καταδίκασε ἔντονα τοὺς δράστες τρομοκρατικῶν πράξεων κατὰ τῶν περιηγητῶν χαρακτηρίζοντάς τους «ἀμαθεῖς ἢ μὲ ἄρρωστη καρδιά». Ἐπιβεβαίωσε ξανά τὸ καθῆκον ἀνοχῆς ἀπέναντι στοὺς Κόπτες. Διαφώνησε μὲ τὸν προκάτοχόν του, ἀντιτασσόμενος ρητὰ στὴν ἐκτομή. Χαρακτήρισε νόμιμες «σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις» τὶς μεταμοσχεύσεις ὀργάνων καὶ τὴν ἔκτρωση. Ἀρνεῖται νὰ θεωροῦνται οἱ καμκάζι μάρτυρες, ἂν σκοτώνουν ἀθῶους,

γυναῖκες καὶ παιδιά. Ὑπερασπίστηκε τὸν καθηγητὴ Ἀμπου Ζέϊντ καὶ πήρε μιὰ θέση ἀντίθετη στὴν ὑπόθεση τῆς μαντήλας στὰ γαλλικὰ σχολεῖα δηλώνοντας πὼς «μιὰ μουσουλμάνη ποὺ ζεῖ στὴ Γαλλία μπορεῖ νὰ μὴ φορᾷ τὸ ἐνδυματολογικὸ αὐτὸ ἐξάρτημα, ἂν τῆς προκαλεῖ πάρα πολλὰ προβλήματα».

Ὁ Ἐλ Χασάν Μπὶν Ταλάλ. Πρίγκιπας διάδοχος τῆς Ἰορδανίας. Στὸ βιβλίο του «Ὁ Χριστιανισμὸς στὸν ἀραβικὸ κόσμο» (Ἔκδοση Καστανιώτη 1997) τονίζει πὼς «οἱ Χριστιανοὶ Ἀραβες δὲν εἶναι κατὰ κανένα τρόπο ξένοι πρὸς τὴ μουσουλμανικὴ κοινωνία, τῆς ὁποίας ἔχουν μοιραστεῖ τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸ ἀδιαλείπτως γιὰ πάνω ἀπὸ δεκατέσσερις αἰῶνες μέχρι σήμερα. Μὲ τὴν ὑπομονή, τὴν ἀντοχή καὶ τὴ συμπάθεια ποὺ εἶναι τὰ ἱστορικά τους γνωρίσματα, καθὼς καὶ τὴ δημιουργικὴ ἡγεσία ποὺ σπάνια τοὺς ἔλειψε, σίγουρα δὲν θὰ δυσκολευτοῦν νὰ διατηρήσουν τὴ θέση τους στὸν ἀραβικὸ κόσμο τοῦ μέλλοντος».

Ἡ Τασιμία Νασρίν. Ποιήτρια καὶ συγγραφέας ἀπὸ τὸ Μπαγκλαντές. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ κυκλοφόρησε τὸ πρῶτο της βιβλίο τὸ ὁποῖο ἐστιαζόταν στὴ σεξουαλικὴ καταπίεση τῶν γυναικῶν στὸ Μπαγκλαντές, στὴν ἀνισότητα ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ δύο φύλα καὶ στὶς λιγοστὲς εὐκαιρίες ποὺ δίνονται στὶς γυναῖκες, ὑπῆρξε ἐναντίον τῆς θύελλα ἀντιδράσεων. Στὶς συνεντεύξεις ποὺ ἔδωσε στὸν ξένο τύπο ἔλεγε συχνά: «Κάποιοι πρέπει νὰ δείξει στοὺς ἄντρες μὲ ποιὸν τρόπο ὀφείλουν νὰ συμπεριφέρονται στὶς γυναῖκες. Ἄν δὲν μάθουν νὰ τὶς ἀντιμετωπίζουν μὲ σεβασμό, τότε κάποιοι ἀπὸ ἐμᾶς πρέπει νὰ ὑψώσουμε τὸ ἀνάστημά μας καὶ νὰ φροντίσουμε νὰ σωθοῦμε ἀπὸ αὐτὴ τὴν κατάσταση». Μετὰ τὴ δημοσίευση τοῦ τελευταίου της βιβλίου δέχθηκε πολλὲς ἀπειλὲς γιὰ τὴ ζωὴ της καὶ ἡ κυβέρνησις ἀπαγόρευσε τὴν κυκλοφορία τῶν ποιημάτων της. Ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγει στὸ ἐξωτερικὸ καὶ

σήμερα ζεῖ ἐξόριστη στὴ Σουηδία. Πρόσφατα ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας Ἀλὲν Ζιπὲ τῆς ἀπένειμε τὸ γαλλικὸ βραβεῖο γιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα ἐξαίροντας τὴ δράση της «τόσο στὸ Μπαγκλαντές ὅσο καὶ σὲ ἄλλες χώρες γιὰ τὴν προάσπιση τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου καὶ ἐναντίον κάθε μορφῆς θρησκευτικῆς καταπίεσης»⁵.

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι οἱ μουσουλμάνοι αἰσθάνονται ἐντονα τὴν ἀνάγκη τῆς ἀλλαγῆς διαφωνοῦν ὡς πρὸς τὸ δρόμο ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθήσουν. Ἄλλοι κοιτοῦν πρὸς τὰ πίσω στὸ δρόμο ποὺ στρέφεται πρὸς τὸ ἐνδοξο παρελθὸν καὶ κηρύσσει τὴν ἐπιστροφή στὶς μεθόδους καὶ στὶς ἀξίες ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὴν ἐποχὴ τοῦ Προφήτη καὶ τῶν πρώτων διαδόχων του καὶ ἄλλοι κοιτοῦν πρὸς τὸ μέλλον, πρὸς τὴν προσαρμογὴ τοῦ Ἰσλάμ στὸ σύγχρονο κόσμο, ποὺ θὰ κοιτάξει νὰ ἐπωφεληθεῖ ἀπὸ τὶς ἐμπειρίες τῆς Δύσης, ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσει τὴν τακτικὴ τῆς ἀπομόνωσης, ἀναδίπλωσης καὶ τῆς προσκόλλησης σ' ἓνα πολὺ μακρινὸ παρελθόν.

Ὁ δεῦτερος δρόμος, παρ' ὅλο ποὺ εἶναι βέβαιο πὼς θὰ ἀπελευθερώσει τὶς δημιουργικὲς δυνάμεις τοῦ Ἰσλάμ καὶ θὰ ὀδηγήσει σὲ μιὰ ἀναγέννηση, ἐμφανίζει, ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα σήμερα, τεράστιες δυσκολίες. Οἱ δυνάμεις τῆς θεοκρατίας, ὀχυρωμένες πίσω ἀπὸ τὸ θεῖο νόμο, τὸν ὁποῖον ἐρμηνεύουν κατὰ γράμμα καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν, δὲν πρόκειται εὐκόλα νὰ ἀπαγκιστρωθοῦν ἀπὸ τὴν ἐξουσία ποὺ ἔχουν καταλάβει μέχρι σήμερα καὶ νὰ ἀνοιχτοῦν σὲ μεταρρυθμίσεις ποὺ μποροῦν νὰ ὀδηγήσουν σὲ ἀπώλεια τῆς ἐξουσίας τους στὸ μέλλον. Ὅσο οἱ δυνάμεις αὐτὲς θὰ ἐπικρατοῦν, οἱ παγκόσμιες ἀξίες ποὺ ὑπερασπίζεται ἡ Δύση ὅπως αὐτὲς τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων δὲν θὰ περνοῦν τὰ σύνορα τῶν ἰσλαμικῶν χωρῶν.

ΔΗΜ. ΛΙΑΡΟΜΜΑΤΗΣ
Ἐπίτ. Δικηγόρος

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. ΙΣΛΑΜ. 'Αναστασίου Γιαννουλάτου. Πορευθέντες, σελ. 288.

2. Μιά από αυτές είναι η Σιρίν Έμπαντι στην όποια πρόσφατα απονεμήθηκε τὸ βραβείο Νόμπελ Ειρήνης.

3. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. 19/11/03. Κινητοποιήσεις στὴ χώρα τῆς μπούργκας.

4. «Ὁ ἀραβικὸς κόσμος ζεῖ σὲ ἓνα μεσαίωνα». 'Απογευματινὴ τῆς Κυριακῆς, 26/10/03. 'Αναφορὰ 22 'Αράβων διανοουμένων, δάσει στοιχείων ποὺ συντάξαν ἀπὸ 22 ἀραβικὲς χώρες ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ΟΗΕ.

5. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. 'Εκστρατεία ὑπὲρ τῆς Ναορίν. Θύελλα ἀντιδράσεων στὸ Μπαγκλαντές. 7/11/94 καὶ 3/12/94.

ΠΗΓΕΣ:

- «Ἰσλάμ» Θρησκευολογικὴ ἐπισκόπησης. 'Αναστασίου Γιαννουλάτου, 'Αρχιεπισκόπου Τιράνων καὶ πάσης 'Αλβανίας. 'Εκδόσεις «Πορευθέντες» 'Αθήνα.

- «Οἱ θρησκείες» ΙΣΛΑΜ ΚΑΙ ΜΩΑΜΕΘ. 'Αναστασίου Γιαννουλάτου 'Αρχιεπισκόπου Τιράνων καὶ πάσης 'Αλβανίας. 'Εκπαιδευτικὴ 'Ελληνικὴ ἐγκυκλοπαίδεια ἐκδοτικῆς 'Αθηνῶν.

- «Ὁρθοδοξία, Ἰσλάμ καὶ Πολιτισμός» ('Εκδοση 2η) Νικολάου Βασιλείαδη - 'Αδελφότης Θεολόγων «ΣΩΤΗΡ» 2001.

- «Τὸ Ἱερὸ Κοράνιο στὰ ἑλληνικά καὶ στὰ ἀραβικά». 'Εκδοση μὲ πρωτοβουλία καὶ δαπάναις Ἰωάννου Λάτση. 1978.

- «Στὴν τροχιά τοῦ ἐνὸς Θεοῦ (ΙΣΛΑΜ). ('Απόπειρα προσέγγισης τῶν πραγματικῶν γεγονότων στὶς μονοθεϊστικὲς θρησκείες)». Γεωργίου Παμπούκη. 'Ελληνικὸ Λογοτεχνικὸ καὶ Ἱστορικὸ 'Αρχεῖο. 'Αθήνα 1999.

- «Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ σκέψη στὸν 'Αραβικὸ πολιτισμὸ. Τὸ κίνημα τῶν ἑλληνοαραβικῶν μεταφράσεων στὴν Βαγδάτη κατὰ τὴν πρώιμη ἀββασιδικὴ περίοδο. (8ος - 10ος αἰώνας)». Δημήτρης Γούτας. Τακτικὸς καθηγητὴς στὴν ἔδρα ἀραβολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Yale καὶ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Γλωσσῶν καὶ Πολιτισμῶν τῆς Ἑγγύς 'Ανατολῆς. 'Εκδόσεις ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ. 2001.

- «Ἡ σύγκρουση τῶν φονταμενταλισμῶν (Σταυροφορίες, Τζιχάντ καὶ νεωτερικότητα)» Tarik Ali. Διακεκριμένος Πακιστανὸς συγγραφέας. 'Εκδόσεις ΑΓΡΑ 2002, 2003.

- «Ἡ σύγκρουση τῶν πολιτισμῶν καὶ ὁ ἀνασχηματισμὸς τῆς παγκόσμιας τάξης». ΣΑΜΙΟΥΕΛ ΧΑΝΤΙΓΚΤΟΝ. Διακεκριμένος καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ. 'Εκδόσεις TERZO BOOKS, 1999.

- «Ἰσλαμισμός. Μιὰ ἀποτυχημένη ἐπανάσταση;» ANTOINE BASBOUS. Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἑρευνῶν τῶν 'Αραβικῶν χωρῶν. 'Εκδόσεις ΠΑΠΑΔΗΜΑ, 2003.

- «Ἱεροὶ πολεμιστὲς τοῦ Ἰσλάμ. (Ἡ ἄνοδος τοῦ στρατιωτικοῦ Ἰσλάμ στὴν Κεντρικὴ 'Ασία)». ΑΧΜΕΤ ΡΑΣΙΝΤ. Διακεκριμένος Πακιστανὸς δημοσιογράφος. 'Εκδόσεις ΕΝΑΛΙΟΣ, 2002.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως «Ἡ Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗ

ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Χρύσανθος ὁ ἀπὸ Τραπεζοῦντος

Ὁ Κύπρου Μακάριος Β΄

Ὁ Κασσανδρείας Εἰρηναῖος

Ἰωακείμ Γ΄ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΥ

ΤΟΜΑΣ ΣΤΕΡΝΣ ΕΛΙΟΤ

Τὸ ἀληθινὸ του πρόσωπο καὶ

ὁ συμβολισμὸς τοῦ ἔργου του

ΔΗΜ. Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

Δρος Ποινικῶν ἐπιστημῶν

Ἐπιτίμου Δικηγόρου

ΘΕΜΑΤΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρότυπη 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

π. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

○ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Προβληματισμοὶ καὶ προτάσεις

ΤΡΕΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΙΕΡΕΣ:

○ Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΕΝΟΣ ΑΓΙΟΥ

Νικόλαος Μύρων τῆς Λυκίας

○ ΑΦΥΠΝΙΣΤΗΣ ΣΤΟΝ ΜΩΡΙΑ

Ἰγνάτιος Λαμπρόπουλος

○ Ο ΧΡΙΣΤΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Ἀλέξανδρος Γκιάλας (Γ. Βερίτης)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Θεολογία - Ἱστορία - Παιδεία

*

ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283